

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

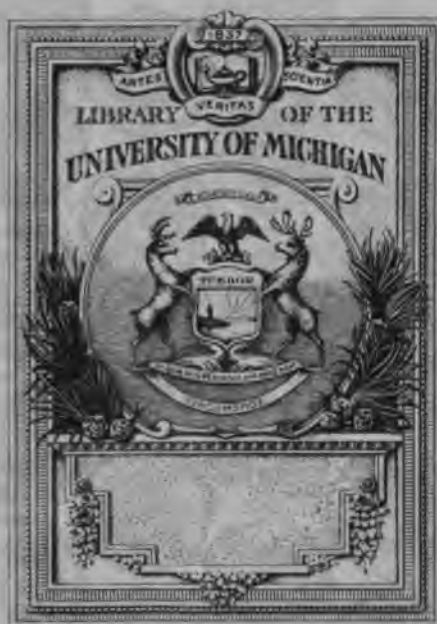
Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

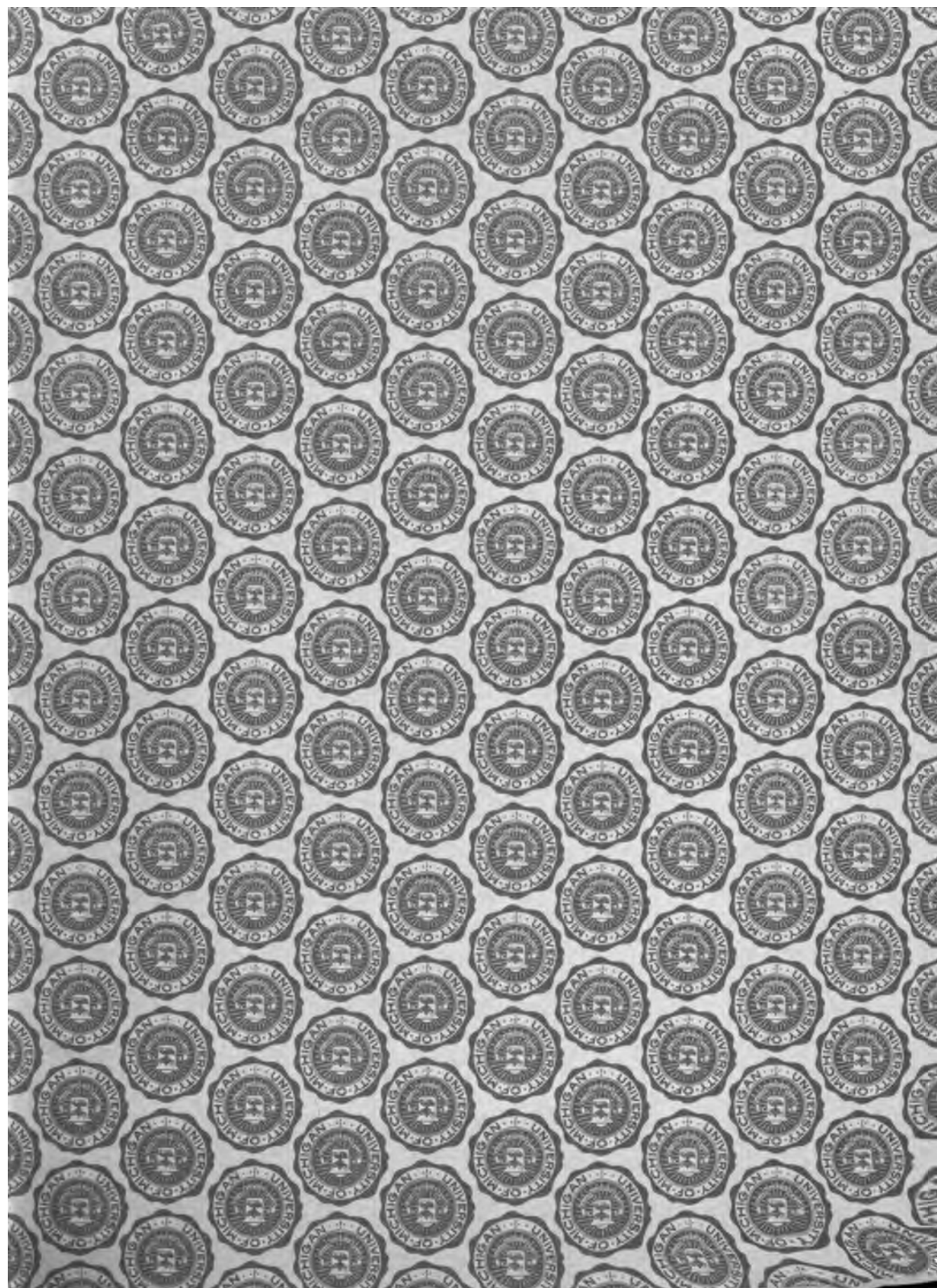
Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

GRAD
Z
6621
.T913
A6
v.1

*All'Emmo Colleza. Salvo. Pazzi, Torino
saluti cordiali
Seybold*

Un. degli Stud. Tübingen. Un. degli Stud. Padova

VERZEICHNIS DER D O K T O R E N

WELCHE DIE
PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT
DER
KÖNIGLICH WÜRTTEMBERGISCHEN EBERHARD-KARLS-UNIVERSITÄT
IN
TÜBINGEN

IM DEKANATSJAHR 1903—1904

ERNANNT HAT.

BEIGEFÜGT IST:
VERZEICHNIS DER ARABISCHEN HANDSCHRIFTEN DER KÖNIGLICHEN
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK ZU TÜBINGEN

I.

VON

DR CHRISTIAN SEYBOLD
ORD. PROFESSOR DER SEMITISCHEN SPRACHEN.

TÜBINGEN 1907
BUCHDRUCKEREI VON GEORG SCHNÜRLIN.

Z

6621

.7713

AG

v.1

Ref-St.
Olschki
12-2-27
15623

12-2-27

Unter dem Dekanat des Professors Dr. Georg von Below wurden von 14 Bewerbern folgende 9 zu Doktoren der Philosophie ernannt:

1903.

1) GEORG LEYH aus Ansbach	18. April
2) WILHELM REINHARDT aus Eglofs (OA. Wangen)	7. Mai
3) PETER THOMSEN aus Dresden	24. August
4) WILHELM BEETZ aus Langewiesen (Thüringen)	25. September
5) OTTO ENGELHARDT aus Witten (Westphalen)	17. Oktober
6) RUDOLF KAPFF aus Zainingen (bei Urach)	26. Oktober

1904.

7) ALBERT SCHRAMM aus Esslingen	12. Februar
8) KASPAR LINNARTZ aus Köln	2. März
9) REINHOLD FRICK aus Nürtingen	10. März

Erneuert wurde das Diplom nach 50 Jahren für:

1) OSKAR JÄGER, Professor in Bonn	17. März 1903
2) ERNST GUNDERT, Oberschulrat in Stuttgart	15. November 1903

Z
6621
.T91
A6

VERZEICHNIS DER ARABISCHEN HANDSCHRIFTEN

DER

KÖNIGLICHEN UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK

I.

VON

DR CHRISTIAN SEYBOLD

ORD. PROFESSOR DER SEMITISCHEN SPRACHEN.

Vorbemerkung.

Die Zahl der arabischen Handschriften der Tübinger Universitätsbibliothek beträgt 220 (ein Dutzend Sammelbände würde diese Zahl auf 240—250 Schriften steigern). Den weitaus wichtigsten Bestandteil bildet die 1864 durch den patriotischen Eifer DR PHILIPP WOLFFS und das Interesse KÖNIG KARLS im 1. Jahr seiner Regierung erworbene höchst wertvolle (letzte) Sammlung WETZSTEINS (173 Nummern), welche in erster Linie durch eine wissenschaftlich genaue Beschreibung nunmehr der Arabistik definitiv zugänglich gemacht werden soll, da ja WETZSTEINS dürftiges und zudem äusserst seltenes Verkaufsverzeichnis vom Jahr 1863 in jeder Hinsicht längst nicht mehr genügt. Da die 3 ersten Abschnitte WETZSTEINS: Geschichte, Geographie, Erzählung Nr. 1—46 in der Tat die für die europäische Wissenschaft wichtigsten Fächer der arabischen Litteratur umfassen, haben wir diese Reihenfolge beibehalten. Dabei hat sich das erfreuliche Resultat ergeben, dass von den 46 hier beschriebenen Handschriften fast die Hälfte höchst wertvolle, oft sogar autographe Unica, die andern zumeist Seltenheiten sind, welche eine baldige Ausgabe verdienen. Ich weise nur auf die Perlen der Sammlung hin Nr. 1: Das geschichtliche Autograph Ibn Sa'îds, auf die 46 Bilder der alten Rezension des 'Omar al No'mânromans aus 1001 Nacht Nr. 32, auf die von mir (Leipzig 1902) arabisch und deutsch herausgegebene „Geschichte von Sûl und Schumûl, unbekannte Erzählung aus 1001 Nacht“ Nr. 33.

Unsre arabische Handschriftensammlung kann es an Wert leicht mit unsrer indischen und der neuerworbenen armenischen aufnehmen, wenn sie nicht beide an wirklichem wissenschaftlichen Gehalt weit über-

VIII

trifft. Es liesse sich nunmehr eine ganze Serie wertvoller Publikationen von *Anecdota Arabica Tubingensia* eröffnen, welche nicht bloss Geschichte, Geographie, Roman, sondern auch all die weitverzweigten Gebiete der sonstigen arabischen Litteratur umfassten, wie auch Paläographie und Handschriftenkunde, da wir ja so viele wertvolle ältere und neuere datierte Codices besitzen. Schön wäre es, wenn die sich nun erschliessenden bisher fast verborgenen Schätze unsrer Alma Mater Tubingensis hieselbst auch ganz gehoben und zum Ruhme unsres engeren Vaterlandes durch würdige Publikation der Wissenschaft im Grossen gerettet und zugänglich gemacht werden könnten, zumal da die rührige Offizin Schnürten die schönen Beiruter Typen der Imprimerie Catholique neuerdings extra angeschafft und der Faktor Ruff sich mit merkwürdiger Schnelligkeit in den schwierigen Satz der arabischen Schrift ganz eingearbeitet hat.

Eine ausführlichere Einleitung über die Geschichte unsrer Sammlung, sowie die Indices wird die Schlusslieferung bringen. Nach den arabischen Handschriften sollten dann die kleineren Bestände der semitischen, wie auch der persischen und türkischen Codices, an die Reihe kommen. Ein weiteres Feld arabistischer Arbeit winkt dann noch von unsrer schönen Sammlung arabischer Münzen von mehr als 800 Stück.

A. Sammlung Wetzstein.

I. Geschichte, Biographie, Litteraturgeschichte.

I. — M. a. VI. I.

كتاب نشوة الطرب في تاريخ جاهلية العرب

Kitâb našwat alṭarab fī ta'riḥ ḡāhiliyat al 'Arab: Geschichte der vorislamischen Araber von Ibn Sa'īd, † 685/1286 oder 673/1274; über ihn siehe Brockelmann, Geschichte der arabischen Litteratur I 313 (wo statt 'Imādi zu setzen 'Ammāri), 333², 336 f., II 699; Pons Boigues, Ensayo bio-bibliográfico N. 260, S. 306—310, vgl. S. 303—306 „Los Benu Said“; Hartmann, Muwaššah S. 80² u. ö. Unsere Handschrift ist als Unicum und Gelehrtenautograph eines der bekanntesten und geistvollsten arabischen Schriftsteller in eigenartig charakteristischer maghribinischer, aber etwas an das Nesḥt des Ostens anbequemter¹⁾ markiger Schrift voll kühner und schwieriger Ligaturen aus der 2. Hälfte unsres 13. Jahrhunderts eine der ehrwürdigsten Handschriften der ganzen arabischen Litteratur und bildet in kleinerem Format und engerer Schrift ein würdiges Gegenstück zu dem monumentalen Riesenautograph des Muḡrib fī ḥulā 'l maḡrib (33¹/₂ × 24¹/₂ cm mit nur 14 bis 15 Zeilen), dessen Reste, 1050 Blatt, Vollers neu entdeckt und zum Teil erschlossen hat in Semitist. Studien I: Fragmente aus dem Muḡrib des Ibn Sa'īd herausgegeben: I. Bericht über die Handschrift und das Leben des Aḥmed ibn Ṭulūn von Ibn Sa'īd nach Ibn ed Dajā. Berlin 1894, vgl. ZDMG 49, 706—10; 50, 160. LC 1895, 59 f. Dazu Tallqvists Ausgabe und freie Bearbeitung des 4. Buchs: Geschichte der Iḥšīden und Fustāṭensische Biographien, Leiden 1899, vgl. OLZ 1900, 299—303. Während hier von den 540 auf Ägypten bezüglichen Blättern des Muḡrib zwei Abschnitte herausgegeben sind, harren die 510 auf Spanien gehenden Folia noch ganz der Verwertung, wenn auch Aḥmed Zeki Bey eine Ausgabe vorbereitet und für Codera einige Abschnitte abschreiben liess, welche in der Bibliothek der Real Academia de la Historia zu Madrid sich befinden

1) Siehe vor allem ف und ق mit östlicher Punktsetzung.

R.H.

(Pons 308). Die Photographie einer Seite des Mugrib, die ich mir im Jahre 1903 in Cairo anfertigen liess, zeigt in der Tat absolut die ganz gleiche Schrift Ibn Sa'îd's, nur viel lapidarer; als erste Probe davon lautet diese Seite (von neuerer Hand mit ٣٥ bezeichnet):

بسم الله الرحمن الرحيم صلى الله على سيدنا محمد اما بعد حمد الله والصلاة على سيدنا محمد
واله وصحبه فهذا الكتاب السابع من الكتب التي شتمل^{١)} عليها كتاب المملكة الاشيلية
وهو كتاب الدروع المسنونة في حلى كورة اشونة من كور اشيلية في ما بينها وبين
غرناطة منها غانم بن الوليد بن عمر بن غانم الاشونى الساكن بمالقة عالم جليل مذكور
في المائة الخامسة ذكره صاحبها الذخيرة والمسهب ومن مشهور شعره قوله
صير فؤادك للمحبوب منزلة * سم الخياط مجال للمحبين
ولا تسامح بغيضا في معاشرة * فقلما تسع الدنيا بفيضين^{٢)}

Dasselbe wird soeben bestätigt durch die schöne Tafel 167 in Arabic Palaeography, a collection of arabic Texts from the first century of the Hidjra till the year 1000 edited by B. Moritz, Cairo 1905 (Publications of the Khedivial Library, Cairo, Nr. 16) erst zu Beginn 1906 ausgegeben: 188 schön phototypierte Foliotafeln mit deren Verzeichnis Table of Plates IX S. (Erläuternder Text steht noch aus.) Dass die Arabic Palaeography leider überhastet, die Wahl der Lichtdrucktafeln ohne genügende Kritik und Sachkenntnis, z. T. mehr aus künstlerischen Rücksichten auf äusserliche Dekoration, als nach paläographischen Prinzipien erfolgt ist, hat mit Recht KARABACEK WZKM XX 1906, 131—148 bemerkt. Die Tafel 167 (vgl. Tallqvist 3) enthält das Faksimile des durch Leserinschriften (von Ibn Doqmâq, Sa'fadt, Is'irdî, Auhadt, Maqrîzî, Fethallâh u. a.) höchst interessanten autographen Titels von Buch 4 des Mugrib: „Ibn Sa'îd, al Mughrib, about A.H. 647 = A.D. 1249. Khedivial Library“. Wie diese (nach Dozy's grossen Quellenpublikationen zur spanisch-arabischen Geschichte) einzigartige Quelle, worin der Granadiner Ibn Sa'îd viele uns verlorene Schriftsteller reichlich benutzt haben muss, möglichst bald erschlossen werden sollte, so verdiente auch unser Tübinger Autograph eine Facsimileausgabe mit gleichzeitiger wissenschaftlicher Textedition (wie sie von

1) So ohne Elif, wie unten S. 4, 15 und 19.

2) Vgl. Ibn Baškuwâl S. 451, Maqqarî (Leiden) II 270, 303, 404, 434.

mir in Aussicht und Vorbereitung genommen sind.)¹⁾ Denn es ist ein einzigartiges Monument einer originalen Buchreinschrift mubajjada von gewandter, den westlichen Typus kühn ausprägender und etwas östlich modifizierender Gelehrtenhand, und wie das Unicum von Cairo (V 155), so scheint auch das Tübinger Unicum zwar Leser (vgl. einzelne Bemerkungen von solchen), aber wenig Abschreiber gefunden zu haben²⁾, weshalb sich für beide eben um so mehr zugleich neben der Textedition eine Faksimileausgabe empfiehlt. Als Quellen zur vorislamischen Geschichte, welche offenbar nur Einleitung zum Muğrib bildet, zitiert und verwendet Ibn Sa'īd neben uns bekannten Autoren auch solche, die uns unbekannt und nicht erhalten sind. Im ersten Drittel des Werks steht in erster Linie das Kitāb al Tiğān³⁾ von Ibn Hišām, daneben für das ganze Buch das uns sonst fast unbekannte Kitāb alkemāim eines gewissen al Baihaqī, der, nach Ibn Sa'īd, im 2. Band von Ibn Ḥaldūn öfters zitiert wird, (vgl. Vollers XVI); Ṭabarī's ta'riḥ (öfters mit von der Leidener Ausgabe abweichendem Text), Ibn 'Asākīr's Geschichte von Damask, Ma'sūdī, Ġauzī (Muntaẓam), Soheilī's arrauḍ al unuf und kitāb al ilām (vgl. Vollers XVI: al ta'rif wal ilām, wo Verfasser nicht gefunden), kitāb al sira, ein sonst unbekanntes Buch wağīḥ al adab, amṭal Ibn Fāris, amṭal Abī 'Obeida (sehr oft), al Ġānī, ṭabaqāt al umam von Sa'īd, tawāriḥ al umam (wohl Ḥamza Iṣbahānī), Ibn Qoteiba, Ibn 'Abdalbarr, al milal wannihāl von Šahrestānī, Abū Moḥammad el Hamdānī (falsch Hamadhānī), Mawerdt's Nokat, ta'riḥ al Mauṣil von Ibn Ijās, ein kitāb al iṣ'ār fima lilmulūk min an nawādir wal aṣ'ār, naṭr addurr vom Wezīr al Ābī, zahr al adab (von Ḥuṣrī), el'Iqd, Qalīs Amālī, Bekrī's laālī, Qatāda, Ibn Ḥauqal, al šerīf al Idrīsī, Jaqūts Mo'ğam; Umawī's mo'ğam al šufarā; kitāb al ma'āqil, Iṣfahānī's kitāb af'al, Museilima's Qorān und Qodāma's Ḥarāğ 184^b u. A. Einmal wird Ibn Ḥordādbeh zitiert (4a), wozu de Goejes Ausgabe XII zu vergleichen ist:

وقد حكاه ابن خردادبہ فی تاریخہ ان دمشق بناها جیرون بن سعد بن عاد وسمّاها
جیرون قال وهی ارم ذات العماد

1) Auch die erhaltenen Geographica Ibn Sa'īds sollten endgiltig untersucht und verwertet werden.

2) Vgl. Dozy Abbad. I 215: Rousseaus Handschrift ist der Auszug von Ibn Sa'īds Geographie, jetzt Petersburg Asiat. Mus. N. 233.

3) Sollte nach den allerdings recht zerstreuten Handschriften ediert werden: Berlin 9785, Brit. Mus. Suppl. 578—9, Tunis 4953^a, 'Āsir 691, Landberg 717, Prideaux.

1^a steht unter dem Titel (rot mit schwarzer Überstreichung) in der Mitte ebenfalls autograph

تصنيف على بن موسى بن محمد بن عبد الملك ابن سعيد الاندلسي من ولد عمار بن ياسر

Daneben am Rand von anderer, aber früher Hand (Nesbt)

هذا خط المصنف ابن سعيد الاندلسي صاحب كتاب المرقص والمطرب

Oben links durch Abreissen der Ecke verstümmelt findet sich das ex libris

من كتب الفقير الى -- محمد بن احمد الاندلسي المالكي لطف الله به

Dies ist der Brockelmann II 300 genannte Professor an der Omajjadenmoschee in Damaskus († nach 1004/1596). Nach der Mitte der Seite steht von späterer östlicher Hand:

اللهم صلى على سيدنا محمد عدد خلقك ورضا نفسك ومنتها رحمتك ومداد (zweimal)
كلماتك وبلغ رضاك حتى رضا وعلى كل حال

1^b lautet:

بسم الله الرحمن الرحيم والحمد لله رب العالمين وصلواته على سيدنا محمد خاتم النبيين
وعلى آله وصحبه الطاهرين وبعد فهذا القسم الثاني وهو القسم الاعظم مما شتمل عليه
كتاب القدح المعلى في التاريخ المحلى وهو تاريخ الأمة العربية ومن دان في حين
الاسلام بدينهم وتحلى بحلية دولهم الباقية السرمدية * وهذا التاريخ مشتمل على
كتابين الاول كتاب نشوة الطرب في تاريخ جاهلية العرب الثاني كتاب مصابيح
الظلام في تاريخ ملّة الاسلام * تاريخ جاهلية العرب الذي شتمل عليه كتاب نشوة
الطرب وهو منقسم الى ثلاثة اقسام القسم الاول في العرب المبجلة البائدة القسم
الثاني في العرب العاربة القسم الثالث في العرب المستعربة

Bis 165^b werden diese 3 Abschnitte abgehandelt und daran schliessen sich einige Anhänge 165^b—167^a

من وجدت له من العرب كلاما فصيحاً ولم نعلم عصره ولا تمييزه

ومن امثال العرب التي ليست منسوبة الى شخص معين وهي منقولة من 167a—179b
امثال ابي عبيدة

فوائد من اوابد العرب منقولة من كتاب ثر الدرّ للوزير الآبي 179b—184b
(Brockelmann I 351.)

تاريخ مدين بن ابراهيم 184b—185a

تاريخ اليهود الذين جاوروا بني اسماعيل بالحجاز 185a—187b

Der Schluss 188a lautet:

كمل كتاب نشوة الطرب في تاريخ جاهليّة العرب وهو المجلّد الثاني من كتاب
القدح المملّى في التاريخ المملّى والحمد لله ربّ العالمين وصلواته على سيّدنا محمّد
خاتم النبيّن وعلى اله وصحبه الطيّبين الطاهرين * يتلوه ان شا الله كتاب مصابيح
الظلام في تاريخ ملّة الإسلام *

Darunter kommt noch in winziger, schon etwas verwischter Schrift

انهاه مطالعة مالكة ابو الفتح محمد بن عبد السلام المالكي سنة ٩٤٣ م ثم انهاه
مطالعة سنة ٩٤٦

1536 und 1539 las es also der Besitzer Abulfath Moḥammad ibn 'Abdelselām der
Malikit, von dem auch mehrere Randnotizen (schwarz und rot) herrühren werden.
Daneben noch eine ebenso winzige moderne Lesernotiz vom Jahr 1259 = 1843,
von deren Sudelei nur zu entziffern ist:

تطلع فيه عبد الوهاب — — — — —

سنة ١٢٥٩ — — في ذى الحجة غفر الله لهما ولجميع المسلمين

und auf 188b finden sich fast abgerieben die 2 Notizen:

الحمد لله رب العالمين المملوك الاصغر عبد الرحمان und نظر في هذا الكتاب عبد
الرحمان ابن الحاج خليل غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين

Die von Ibn Sa'īd selbst herrührenden Randbemerkungen in gleicher, nur
kleinerer maghrebinischer Schrift sind deutlich zu unterscheiden von einzelnen

Neshtbemerkungen von späterer Hand. Das Tešdid hat in kursiven Variationen meist westliche Form, Hamza hat nur am Schluss der Wörter nach Elif (meist ohne Medda) die gewöhnliche Form, sonst wird es nur mit zwei schiefen Strichlein (über oder unter Elif) bezeichnet. Das ganze Werk bestand Anfangs aus 20 Heften (Kurrása) zu je 10 Bl., wozu am Schluss des Ganzen 3 Bl. kamen, also 203 Bl., davon sind 15 Bl. (2. 3. 4. 7 in dem 1., die übrigen 11 Bl. zwischen Heft 8 und 19) verloren gegangen, so dass die Handschrift noch 188 Bl. zählt. Die ursprüngliche autographe Numerierung der einzelnen Hefte am linken obern Rand mit ausgeschriebenen Numeralien, z. T. noch darunter arabischen Zahlzeichen ist meist noch in Resten vorhanden; Custoden, von späterer Hand, finden sich selten, meist am Ende der Hefte; die richtige Ordnung der meist lose durcheinander gewürfelten Blätter war eine grosse Mühe.

Das Papier ist gelb und stark, mehr oder weniger glatt; gegen das Ende stark abgerieben, aber nur 187b sind einzelne Worte ganz verschwunden.

Kleinere und grössere Abschnitte sind durch dickere Lapidarschrift kenntlich gemacht, welche im ersten Teil noch mit einer roten Masse verstärkt ist, die sich aber vielfach auf der Gegenseite abfärbte. Selten sind die Überschriften ganz rot geschrieben (ohne Schwarz). Oft falsche Bleistiftentzifferungen am Rande rühren von Dr. Nix her.

In brauner arabeskenverzierter, orientalischer Lederklappe zum Einschlagen.

26 × 18 cm, 20 Zeilen, 188 Bl. Magribt.

2. — M. a. VI. 2.

تاريخ الطبري

Ta'riḥ al Ṭabari: ein Teil des grossen Geschichtswerks von Ṭabari, vgl. Brockelmann I 142 f.¹⁾ WERTSTEIN hatte zuerst die Autorschaft Ṭabaris nicht erkannt: „Älteste Geschichte der vorderasiatischen Völker; Verfasser unbekannt, da das erste Blatt verklebt ist“, doch vermutete er nach einer handschriftlichen Notiz in dem (zu Tübingen befindlichen) Handexemplar seines Verkaufs-Catalogs darin einen Band des „ächten Tabari“, nachdem auch die Loslösung des ange-

1) Wo als Verfasser der Tekmila Hamadāni statt Hamdāni zu setzen ist. Auch de Goejes 'Arib, Tabari continuatus (1897) enthält nicht die Geschichte des Magrib — diese vielmehr von Dozy im Bayān gegeben —, sondern die der 'Abbāsiden. Am Rand des grossen Korānkommentars von Tabari (30 Bände 1902 in Cairo gedruckt) findet sich der gleichfalls sehr umfangreiche Commentar des von Brockelmann I 516 wegen des ta'riḥ Qumm nachgetragenen Nizāmaddīn al Ḥasan ibn Mohammad ibn Husein al Qummī al Nisābūrī + 406/1015.

klebten ersten Blattes den Titel nicht ergab. Indessen ist auf dem untern Schnitt des Bandes das aufgeschriebene Ta'riḥ al Ṭabarī noch deutlich zu erkennen. Die aus 2 Teilen von ungleichem Alter bestehende Handschrift ist zur Leidener Monumentalausgabe gebührend verwertet worden und entspricht dort in Serie I, S. 636—1072 von Josaphat und Jesaja bis zum Ende der Sasaniden; vgl. was de Goeje, *Annales, Introductio* (1901), XLVIII, LI urteilt: den älteren ersten Teil T Bl. 1—127 setzt er mit Recht, (wie WETZSTEIN) ins 7. Jahrhundert der Flucht, den jüngeren, zweiten Teil t noch ins 8., während WETZSTEIN diesen nur 200 Jahr alt schätzte; wegen des glatten, weissen Papiers, der guten, schwärzeren Tinte (beides bräunlich-gelb in T), sowie des Schriftcharakters halber möchte ich t eher ins 9./15. Jahrhundert setzen. Beide Teile bestehen aus Heften zu 10 Blatt, wobei der ersten kurrāse 3 Bl. fehlen; Bl. 8 hat von erster Hand oben links 'ašira, 18 ḥadijat 'ašr, 28 ṭānījat 'ašr u. s. w. bis 118 ḥadija wa'īš-rīn; 127^a ist nur ein kleines Blatt zur Überleitung zu t, welches mit 128 beginnt (*Annales* I p. 901), während der ersten kurrāsa zu Beginn ein volles Blatt fehlt. Es folgen 8 vollständige Kurrāsen, aber ohne Zählung: dagegen sind Custoden in t häufig von erster Hand (in T findet sich nur einer 61^b von späterer Hand). Da somit die Handschrift mit dem um 3 Bl. verminderten 9. Heft beginnt, müssen ursprünglich noch 8 Hefte vorangegangen sein; hierauf deutet auch die arabische Zahl 300 auf dem letzten Blatt 216^a, welche durch Hinzuzählen des Fehlenden sich ergibt $216 + 80 + 3 + 1$.

In T finden sich einige späte Randnotizen und Bl. 10^b—11^a hässlich schülerhaft geschriebene Besitzerbemerkungen 1225/1810:

قد ملك هذا الكتاب محمود سنة ١٢٢٥

Da Blatt 1 an Deckel geklebt war, wurde auf 1^b oben der gerade vorangegangene Abschnitttitel nachträglich aufgeschrieben:

بسم الله الرحمن الرحيم ذكر قصة صاحب شعيا من ملوك بني اسرائيل وسنحاريب

(aber also mit Verstellung von Ṣāhib und qisṣat:)

Am Schluss des Ganzen, der wie p. 1072 lautet, ist noch beigelegt:

والحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين يتلوه في
الذي بعده ذكر نسب رسول الله صلى الله عليه وسلم وذكر بعض اخبار آياه واجداده *

25 × 16 cm, 17 Zeilen, 216 Bl. Neshī.

3. — M. a. VI. 3.

تاريخ ابن خلدون

Ta'riḥ Ibn Ḥaldūn: Brockelmann 2, 242—5. Am untern Schnitt noch deutlich zu sehen

الجزء الثاني من تاريخ ابن خلدون

1b Überschrift:

بسم الله الرحمن الرحيم الكتاب الثاني في اخبار العرب واجيالهم ودولهم منذ مبدا
الخلقة الى هذا العهد

يعة الحسن وتسليمه الامر لعاوية

والله يحشرنا في زمرةم ويرحمنا بالاقداهم
findet sich der Schluss 171b:

Der Band entspricht somit vollständig dem 2. Band der Bulaqer Ausgabe (mit Baqtja). Für eine wissenschaftliche Ausgabe dieses Teils wird der c. 300 J. alte Codex gute Dienste leisten. Überschriften rot (im Leben Mohammeds oft nicht ausgefüllt). Am Anfang und selten später finden sich Randnoten eines maghrebinischen Besitzers; somit wird der Band mit den beiden folgenden dem Algierer Emigranten angehört haben, der verschiedene unserer Codices nach Damaskus brachte, wo sie WERTZSTEIN kaufte. In der jüdischen Geschichte finden sich häufige Bleistiftnotizen eines neueren deutschen Benützers. Zu den im Ganzen seltenen Handschriften Ibn Ḥaldūns (in Berlin z. B. findet sich nur die Muqaddama) bei Brockelmann füge hinzu Leiden 767, Tūnis (Roy) 3507 u. ö., Madrid 117, 550, Ibrahīm Pāšā 863—9 (Vorlage von Paris 1517—23), Jeni 888 (nicht 588), Raḡib 978. Facsimile mit autographen Notizen des Verfassers in Palaeographical Society Oriental Series I N. 60 = LXXXIV.

Blatt 1b am rechten Rand zerrissen und verklebt. Einband orientalischer Deckel zum Einschlagen mit Leder eingefasst, weiss überklebt.

28¹/₂ × 19¹/₂ cm, 37 Zeilen, 171 Bl., sehr enges, deutliches Nasta'liq; Textfläche 22 × 14 cm, mit roter Linie eingefasst.

4. — M. a. VI. 4.

تاريخ ابن خلدون

Ta'riḥ Ibn Ḥaldūn: Auf dem untern Schnitt gerade noch sichtbar

ابن خلدون المغربي

Es liegt hier ein vorzüglicher alter Codex des 1. Teils der Berbergeschichte vor, welcher dem 6. Band der Bulaquer Ausgabe entspricht (wo indes das letzte Kapitel über die Benî Tābit von Tripolis fehlt), sowie dem Band I der Textausgabe der Histoire des Berbères von de Slane (ausser den 2 letzten Seiten 656—8, welche sich nur in einer Handschrift Slanes fanden). Die Handschrift ist älter, als alle von Slane zu seiner Ausgabe benützten und kann zu nachträglichen Verbesserungen besonders der flüchtigen Bulaquer Ausgabe verwertet werden. Der Zeit nach scheint die Handschrift dem Original, verfasst c. 1380 in Tunis, nahe zu kommen, wenn auch natürlich WETZSTEIN's Schätzung (1863) „c. 500 Jahre alt,“ übertrieben ist. 10 Blätter sind vorn neu hinzugekommen: 1^a hat von neuer westlicher Hand rot

[عراض المداد وايضا عرض القلم]

3b in 4 Zeilen ein Zitat aus Ḥafağî's Šarḥ alšifa.

الحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا ومولانا محمد واله وصحبه وسلم تسليما قف 4^a
على تعريف ولى الله (الدين صح) سيدى عبد الرحمن بن خلدون ما نصه قال شيخ
الاسلام ابن حجر فى تاليفه المستمى بانبا الفمر فى ابنا المر حين عرف بشيخه ولى
الدين ابن خلدون الحضرمى المغربى قاضى القضاة المالكية بالديار المصرية وهو
صاحب التاريخ الكبير المشهور المرسوم بديوان المر وكتاب المبتدا والخبر فى تاريخ
العرب والمعجم والبربر ومن عاصرهم من ذوى السلطان الاكبر ما نصه وصنف
الشيخ التاريخ الكبير فى سبع مجلدات ضخمة ظهرت فيه فضايله وابان فيه عن
براعته ولم يكن مطلقا على الاخبار على جلتيها ولا سيما اخبار المشرق وهذا بين لمن
نظر فى كلامه انتهى واين هذا من قول شمس الدين البغدادى فى الشيخ ولى الدين
عبد الرحمن بن خلدون المذكور رحم الله الجميع

قاضى القضاة ابن خلدون اتا عجا تاريخه مخبر عن ساير الدول
قالوا ولى فقلنا من كرامته وكشفه جاء بيننا عن الاول
وليس بدعا ولا فى الله متمعا ان يجمع العالم العلمى فى رجل
انتهى من زهر الرياض فى اخبار القاضى عياض للإمام ابى العباس احمد المقرئ
التلمسانى نسبا المغربى اقليما مصرى ضريحا قدس الله روحه ويرد ضريحه

Zu Maqqart's Azhâr al rijâd vgl. Brockelmann I 369, II 297; Fâtih 4185.

4b—9 enthalten von der gleichen modernen westlichen Hand die Ergänzung des verlorenen Anfangs. Randbemerkungen stammen von erster und späteren Händen.

Schluss 236a

ووصل السلطان ابو الحسن الى الحضرة على ما ذكر

236b enthält einzelne moderne Notizen und Verse.

237a gibt nur einzelne Worte und Zahlen.

237b eine 1256 geschriebene Notiz über Berbern aus dem Kitâb al ḥolâ al maušija ft dîkr alaḥbâr al marrâkoštja. Die meisten Blätter haben Custoden (keine Hefte); gegen den Rücken vielfach wurmstichig; 195—204 ist das Papier geflossen. Einband marokkanisches Leder zum Einschlagen; Papier dünn, gelblich, glatt.

26 × 20 cm, 287 Bl., 27 Zeilen, enges Maghribî.

5. — M. a. VI. 5.

تاريخ ابن خلدون

Ta'riḥ Ibn Ḥaldûn: Fortsetzung von 4: erste Hälfte des 7. Bandes entspricht der Bulaqer Ausgabe VII 1—212, Slane II 1—308, geschrieben 1067 = 1657 nach der Unterschrift des letzten Blatts 159b:

كمل الجزء الاول من ابن خلدون الكبير من السفر الاخير من تجزية سبعة يتلوه ان شاء الله في الثاني وهو الاخير الخبر عن دخول واد اش والحمد لله حق حمده وصلى الله على مولانا محمد نبيه وعبدہ على يد كاتبه عميد ربہ محمد بن علی بن سورة سرد الله اراءہ بمنہ ویمنه اوایل القعدة الحرام سبع وستين والف

Die letzten Worte des Textes davor sind:

... عن وادی اش فاسفهم بها كما نذكره

1a hat (das in Klammern ausradiert:)

ملك لله تعالى في يد عبدہ (محمد بن ابى بكر) الحسنی تملكه بالشراء في رجب عام 1239

Darunter noch

بسم الله الرحمن الرحيم صلى الله على سيدنا محمد واله وصحبه وسلم تسليما

Dazu noch einige Sudeleien und ausgestrichene Linien. Auf dem ersten der zwei dünnen ungezählten Schmutzblätter vorn und auf dem ersten der gleichen hinten steht die fast gleichlautende Formel in westlicher Schrift:

الحمد لله استودع كاتبه هنا شهادة ان لا اله الا الله وان محمد رسول الله (محمدا عبده
ورسوله) وان ما (الذي) جاء به (محمد) حق وان الجنة حق وان النار حق وان الساعة
اتية لا ريب فيها وان الله يبعث من القبور عبد ربه (سبحانه وتعالى) محمد -----
تممه الله

Zur Revision des Textes der Berbergeschichte zu verwerten, wie N. 4.

Sehr starkes, glattes, gelbliches Papier mit roten, blauen, violetten, grünen Überschriften und Abschnittanfängen (auch Vokale, Punkte u. s. w. oft farbig). Selten sind Randbemerkungen von späterer Hand (41. 42. 43. 50 beim Binden umgekehrt).

Am untern Schnitt noch deutlich

ابن خلدون

Letzte Blätter etwas wurmstichig, sonst gut erhalten. Einband braunes Leder.

25 1/2 × 20 cm, 159 Bl., 23 Zeilen, grosse maghrebinische Schrift.

6. — M. a. VI. 6.

المقد المنظوم الفاخر بتلخيص تاريخ ابن عساكر

Al 'Iqd almanzûm alfâhir bitalhîş ta'rîh Ibn 'Asâkir (so auf S. 2 am Rand) oder kurz **Muhtaşar ta'rîh Ibn 'Asâkir**: Autographen Auszug aus der Riesengeschichte von Damaskus und seiner Gelehrten von Isma'îl al 'Aglunî ibn Moḥammad Ġarrāh † 1162/1749, vgl. Brockelmann II 308 (Ahlwardt X S. 142), über Ibn 'Asâkir I 331, wo unser Auszug nachzutragen ist (auch Sauvaire's Übersetzungen: Histoire de Damas, J. as. 1894—6 fehlen dort). Von neuerer Hand geht auf dem Deckel angeklebt ein Inhaltsverzeichnis nach den gezählten Seiten voran:

فهرسة هذا الكتاب الباب ١ في اشتقاق لفظ الشام ٢ * ٢ في تاريخ بناء مدينة
دمشق ٤ * ٣ في اشتقاق لفظ دمشق وبعض اماكنها ٩ * ٤ في اشتقاق اسم
التاريخ واصله ١١ * ٥ في مبدأ التاريخ واصطلاح الامم فيه ١١ * ٦ في اختلاف
الصحابة في التاريخ ١٤ * ٧ في ذكر تاريخ الهجرة ١٦ * ٨ في اشتقاق تسمية

الايام والاشهر ١٦ * ٩ في سبب قيد المواليد والتواريخ ١٧ * ١٠ في حث النبي، أمته على سكنى الشام ١٨ * ١١ فيما ان يكون الايمان في الشام عند وقوع الفتن والملاحم ٢١ * ١٢ في قول النبي، ان عقر دار المومنين بالشام ٢٢ * ١٣ في قوله ان صفوة الله من ارض الشام ٢٣ * ١٤ في اختصاص الشام عن غيرها ٢٤ * ١٥ في دعا النبي على الشام واهلها ٢٤ * ١٦ في ما ان الشام ارض مباركة ٢٥ * ١٧ فيما ان الشام من الارض المقدسة ٢٦ * ١٨ في قوله ان بالشام من الخير تسعة اعشار ٢٨ * ١٩ فيما ان الشام مهاجر ابراهيم الخليل ٢٨ * ٢٠ في إضاءة قصور الشام عند مولد النبي ٣٠ * ٢١ في قوله ان الشام المحشر والمنشر ٣٢ * ٢٢ في قوله ان الشام تكون ملك الاسلام ٣٥ * ٢٣ فيما ان الشام سُرة الدنيا ٣٦ * ٢٤ ان الشام تبقى عامرة بعد خراب الامصار ٣٨ * ٢٥ في تمصير الامصار في قديم الاعصار ١٨ * ٢٦ في فضل الشام على الخصوص ٣٩ * ٢٧ فيما ان دمشق من مدائن الجنة ٤٢ * ٢٨ ان الشام مهبط عيسى قبل قيام الساعة ٤٣ * ٢٩ ان الشام فسطاط المسلمين يوم الملحمة ٤٥ * ٣٠ ان البركة في دمشق مضاعفة ٤٨ * ٣١ ان اهل الشام لا يزالون على الحق ٥٠ * ٣٢ ان اهل الشام يعرفون بالجنة بالثياب الخضراء ٥٢ * ٣٣ في دعا النبي هدى اهل الشام ٥٣ * ٣٤ ان اهل الشام مرابطون وجند الله الغالبون ٥٤ * ٣٥ ان الابدال بالشام ٥٥ * ٣٦ ان الفساد بالشام ينفي الخير عن اهل الاسلام ٦١ * ٣٧ ان تكون بالشام بقايا العرب عند حلول البلايا والملاحم ٦١ * ٣٨ ان المومنين بآخر الزمان الى الشام ٦٢ * ٣٩ في تمسك اهل الشام الطاعة والاعتصام ٦٣ * ٤٠ في توثيق اهل الشام في الرواية وهمتهم في العلوم ٦٥ * ٤١ في ديانة اهل الشام وثقتهم وامانتهم ٦٨ * ٤٢ في النهي عن سب

اهل الشام ٩٩ * ٤٣ فى مَن قتل من اهل الشام بصَفَيْنَ ٧٠ * ٤٤ فى بطلان
 ذم اهل الشام ٧٢ * ٤٥ فى ملوك الشام قبل الاسلام ٧٨ * ٤٦ فى تبشير النبي
 امته بافتتاح الشام ٨٤ * ٤٧ فى سرايا النبي الى الشام يعنى غزوة دومة الجندل وذات
 اطلاق وموته وغيرها ٨٨ * ٤٨ غزوة النبي الى تبوك ١٠٠ * ٤٩ فى بعث اسامة
 بن زبد ١٠٩ * ٥٠ فى اهتمام ابي بكر فى فتح الشام ١١٧ * ٥١ فى توقع
 المشركين عند ظهور الاسلام ١٢٧ * ٥٢ فى ظفر الاسلام باجنادين وفحل ومرج
 الصفر ١٣٠ * ٥٣ فى فتوح دمشق ١٣١ * قطعة من تراجم الشوام الجميع من حرف
 الميم اولها . . . ١٣٦

S. 1 hat als erste Zeile und am linken Rand die interessante Bemerkung
 des Verfassers des Auszugs über 'Ainī's und Abū Šāma's Auszüge:

هذا مختصر تاريخ ابن عساكر لكاتبه وقد اختصره العيني كما فى بنية الوعاة وكذا
 اختصره ابو شامة مرتين اختصره اولاً فى خمسة عشر جزءاً ثم اختصر المختصر فى
 خمسة اجزاء ولم اقف على شى من ذلك

Hierauf bringt derselbe eine kurze Biographie Ibn 'Asākirs aus dem un-
 gedruckten Negmeddīn al Farādī (Brockelmann 2, 362):

ترجمة ابن عساكر من كتاب الاشارات فى اماكن الزيارات للشيخ نجم الدين الفرضى
 هو على بن الحسن بن هبة الله بن عبد الله بن الحسين الحافظ الكبير ابو القاسم
 بن عساكر فخر الشافعية وامام اهل الحديث فى ايامه صاحب تاريخ دمشق رحل
 الى بلاد كثيرة وسمع من الف شيخ وثلاثمائة شيخ وثمانين امرأة وكان ديناً خيراً
 يختم كل جمعة ختمة وفى ايام شهر رمضان فى كل يوم ختمة معرضاً عن المناصب بعد
 عرضها عليه كثير الامر بالمعروف والنهي عن المنكر قليل الالتفات الى الامرا وابنا الدنيا
 والحكام توفى فى شهر رجب سنة احدى وسبعين وخمسمائة ودفن بمقبرة باب الصغير
 شرقى الحجرة التى فيها قبر معاوية رضى الله عنه انتهى

Ein Blatt von 'Aġlunt's' Hand findet sich noch in unsrem Collectaneum 141.

Eine spätere Fortsetzung Damascenischer Chronik von 'Aġlunt' geschrieben ist enthalten im Goth. 1867, Bl. 1—89: Nachrichten aus den Jahren 883—5 und 985—1015 (trotz falscher Aufschrift auf oberem Schnitt: Jaumtjat al Dāūdī).

S. 2 (in der Zählung übergangen) und folgende gleichen einem echten Gelehrten-Brouillon mit Randbemerkungen, Streichungen und Besserungen, dagegen wird die immer noch flüchtige Schrift des Auszugs von S. 3 an viel reiner. Der Verfasser hat nur das wesentliche ausgezogen: nach obiger Übersicht geht aber der Auszug nur von der fabelhaften Vorgeschichte bis zur Eroberung von Damask durch die Araber, wo er unvermittelt abbricht. Die frisch gezählten 2 Kurrāsen der Auszüge über Gelehrtenbiographien S. 136—175 gehen alphabetisch von Maʿbed bis Miqdād:

بسم الله الرحمن الرحيم باب من حرف الميم من تلخيص تاريخ ابن عساکر

Als Auszug alles Wesentlichen aus dem Beginn von Ibn 'Asākir's Riesenchronik ist unsre Handschrift aller Beachtung wert.

Moderner Pappband mit Leinwandrücken, Hefte zu 10 Blättern (einmal 8), mit k (= kurrāsa) und Zahl darunter bezeichnet.

22¹/₂ × 16 cm, 88 Bl. = 175 S. (+ 1b ungezählt) und Deckelblatt (oben); 27 enggeschriebene Zeilen, Nesḥī.

7. — M. a. VI. 7.

Geschichtliches Tagebuch von Damaskus

885—926 = 1480—1520.

89 vielfach schon recht beschädigte einzelne Blätter (wovon eines ganz, mehrere zur Hälfte leer) eines höchst interessanten Tagebuchs über Ereignisse in Damaskus und Syrien (auch dem eng verbundenen Ägypten) aus der geschichtlich wichtigen, aber so quellenarmen Zeit der letzten Mamlukensultane bis nach der osmanischen Eroberung. Die ganz durcheinandergewürfelten Blätter sind nun nach Jahren geordnet. Diese neue Quelle sollte möglichst bald weiterem Zerfall (unvermeidlichem Abbröckeln an spröden Stellen, Zerkaserung, des auch durch Nässe beschädigten gelben, ziemlich dünnen Papiers) entrissen werden: es ist gewiss eine willkommene Ergänzung zur 2. Hälfte von Ibn Ijās' Geschichtswerk und beginnt mitten in der glänzenden Regierung Qaithāi's, um mit dem Tod Sultān Selīm 926/1520 abzubrechen.

Beginn, wie bei jedem neuen Jahr, mit Nennung des (Schatten-)Chalifen, (Mamluken-)Sultāns, Statthalters (Vizekönigs, Nāib) von Damaskus, Schāfi'iten-,

Ḥanafiten-, Mālikiten- und Ḥanbalitenqādis, des Armeeeinspektors, Citadellengouverneurs, Oberkämmerers, Notars (Dewādār), (auf 4½ Zeilen zusammengedrängt):

سنة خمس وثمانين استهلت والخليفة امير المومنين ابن عم المستنجد بالله وسلطان مصر والشام وما معها الملك الاشرف ابو النصر قايتباى الجركسى ونائبه بدمشق قانصوه الياحياوى وقاضيا وكاتب سرها قطب الدين الخضيرى الشافى وهو مقيم بالقاهرة له مدة والحنفى تاج الدين بن عربشاه والمالكى شهاب الدين المرينى المغربى والحنبلى نجم الدين بن مفلح وناظر الجيش موفق الدين المباسى الحموى ونائب القلمة علا الدين بن شاهين والحاجب الكبير يشبك الملاى ودوادار السلطان يلباى الينالى

Hierauf folgen dann selbst nach Wochentagen datiert, kleine und grosse Ereignisse, auch Naturerscheinungen, Todesfälle berühmter Leute u. A. Die losen Blätter müssen wohl Autograph eines höheren Beamten und Gelehrten in Damaskus sein; in der Überschrift zum J. 926 (Bl. 86a) heisst es von Selims Statthalter in Damaskus, Ġānberdī al Ġazālī

وهو الان غائب عنها فى ملاقة الحج وجاء الى خير انه بالكرک

20½ × 15 cm, 31 Zeilen winziger, nicht gerade schwer zu entziffernder Nesḥtschrift. Die losen Blätter in Papierklappe gelegt.

S. — M. a. VI. 8.

رسالة فى من تولأ وقضا وأفتا فى مدينة الشام من حين اقضا دولة الجراكسة الى سنة الف ومايتين واربعين

Anonymes Verzeichnis der Wālis, Qādis und Muftis von Damaskus vom Untergang des Mamlukensultanats 922/1517 bis zum J. 1240/1825.

1^a hat noch links oben eine Art zweiten Titel:

ذكر دمشق الشام وتاريخ وزرها (sic) وقضاها ومفتيها

Den Listen voran geht 1^b—5^b eine Einleitung über Vorgeschichte, Vorzüge und Eroberung von Damaskus durch die Araber nach Qaramānīs Geschichtswerk (Brockelmann II 301):

ذكر دمشق الشام وما فيها من الفضائل العظام كما قل من تاريخ القرمانى هو احمد
ابن يوسف ابن احمد

5b—18a folgt die Reihe der Statthalter (Wälts) mit Zeitangabe:

ذكر من تولى دمشق من البكرية العظام فى دولة بنى عثمان

18b—29b die Qādīs; 30—32b die Muftīs aufgezählt.

18a und 29b sind von neuerer türkischer Hand einige Daten beigelegt. Die für die Geschichte von Damaskus instruktive Liste verdiente eine Herausgabe. Auf dem Pappdeckelumschlag finden sich eine belanglose türkische und arabische Notiz, sowie Zahlenadditionen. Die glatten, dünnen Blätter sind in der Breite nur zur Hälfte beschrieben, wohl 1240 = 1825.

22 × 15 cm, 33 Bl. (letztes leer), 19 Zeilen, etwas plumpes türkisches Nesḥ.

9. — M. a. VI. 9.

تراجم ملخصة من تاريخ الامين المجبى

Tarāğim mulabḥaṣa min ta'riḥ al Amin al Muḥibbī, ausgewählte und meist gekürzte Biographien aus Muḥibbīs († 1111/1699) bekannter Gelehrtengegeschichte des 11./17. Jahrhunderts: Ta'riḥ al Muḥibbī oder Ḥulāṣat al aṭar fi a'jān al qarn alḥādī 'aṣar. Unser Auszug ist bei Brockelmann II 293 nachzutragen wie auch die Handschrift der Ḥulāṣa in Stambul 'Āsir Efendi 644. Es ist ein sorgfältig und deutlich klein geschriebenes Autograph von 'Alī ibn 'Abdalḥajj al Ġazzī al 'Āmirī, † 1191/1777, Murādī III 215 (sein Vater II 243), wie 1a unter obigem rot geschriebenen Titel von derselben Hand bezeugt wird:

بخط المرحوم الشيخ الفاضل العالم الشيخ على بن المرحوم العلامة الشيخ عبد الحى
الغزى العامرى الدمشقى رحمه الله تعالى

S. 3b bezeichnet sich unser Exzerptor als Enkel des wohl berühmtesten Glieds der bekannten Damascener Gelehrtenfamilie, Negmeddīn † 1061/1651 (Brockelmann II 291) (vgl. unsere Nr. 13, 79b—80b). Ueber andere Glieder derselben Familie vgl. Brockelmann II 284; 309 (wo Murādī IV 53 zu lesen); Murādī I 117, II 96, 293—8, III 64, IV 39, 41, 63, 127, 166; Berlin 6127; Zajjāt, Kataloge von Damascener Bibliotheken S. د, 15, 76, 77, 79.

Zu einer kritischen Ausgabe der Ḥulāṣa, gedruckt Kairo 1284/1867 in 4

Bänden, müsste neben den ziemlich seltenen Handschriften auch unser korrekter Auszug verwertet werden. Die gekürzten Biographien sind meist nicht allzusehr im Text geändert, wie *Ḥulāṣa* I 135; *WÜSTENFELD*, die Gelehrten-Familie Muḥibbi N. 95/96, wo statt Sohn des Negmeddīn Bruder zu lesen ist; wie wichtig und bedeutend aber doch Änderungen und Zusätze sein können, zeigt eben die angeführte Stelle 3b im Unterschied von der Ausgabe Kairo I 29:

Am Rand

ابراهيم باشا الدفترى
 ابراهيم بن عبد المنان المعروف بالدفتردار البوسنوى نزيل دمشق واحد كبرايها
 واجوادها المشهورين كان رحمه الله صاحب شان رفيع وقورا متواضعا ساكنا كثير
 العبادة والصدقات وكان ملازما للصلوات الخمس في اوقاتها بالاموى مع الجماعة ويحضر
 مجالس الاوراد والذكر ويجب العلما والصالحين ويذاكر في العلوم وكان له ميل عظيم
 واعتقاد زايد في جدى النجم الغزى وله اطلاع على كثير من الاحاديث النبوية قال جدى
 النجم الغزى مولده بمدينة بسني وقدم الى دمشق في سنة ١٠١٢ الخ

Auf 1a steht noch eine Zahlenaddition und eine Abrechnungsnotiz vom J. 1188 = 1774. 1b beginnt nach einliniger Basmala sofort mit Elif: Ibrāhīm al Laqānī (so hier wie auch gleich Šaʿrāwī, nicht Šaʿrānī) und geht über die vielen Ahmed bis Šāliḥ 1—28a; dann kommen Nachträge zu Ahmed bis Zeineddīn 29b bis 46a; 46b 47a ist leer; 47b 48a gibt und wiederholt (aus 5b) Biographisches von Familiengliedern der ʿĀmīr; den Schluss 46a bilden die Verse:

كُتِبَ وافكارى وحقك مزقت * كما كابدت في الحب كل ممزق
 ولو ضم لي التوفيق كنت تركته * ولكنني اصبحت غير موفق

deren Varianten mit Kairo II 189 zu vergleichen sind.

21¹/₂ × 16¹/₂ cm, 31—35 Zeilen, 48 Blatt, enges Gelehrten-Nesḥī 1. Hälfte des 18. Jahrh.; in Lederdeckel gebunden.

10. — M. a. VI. 10.

ذيل طبقات الشعرائى

Dail ṭabaqāt al Šaʿrānī: so (nur ohne Artikel Šaʿrānī) steht auf

dem untern Schnitt und dem sonst leeren Blatt 1^a, während auf 2^a der vollere Titel von anderer als des Schreibers Hand lautet:

كتاب الذيل على الطبقات تأليف الشيخ الامام العالم العلامة شيخ الطريقة ومعدن الحقيقة عبد الوهاب ابن احمد الشعراني تمده الله تعالى برحمته واعاد علينا من بركته امين

Unsre Handschrift enthält somit den nur noch im Brit. Mus. 964 und Leipzig 255 im Anschluss an das grosse Werk selbst erhaltenen Anhang zu Šaʿrānī's Klassen der Šūfi oder Biographien von Mystikern, welche als Muster der Heiligkeit dienen konnten und Aussprüche taten, die den ersten Grad (ṭarīqa) und den 3. höchsten (ḥaqīqa) des wahren Šūfi betrafen. Das Hauptwerk führt auch den Titel

لواقح الانوار في طبقات الاخيار

(von Abū Bekr, ʿOmar, ʿOtmān, ʿAlī an bis auf des Verfassers Zeit über 420 Nummern umfassend), vgl. Brockelmann II 338, N. 43, verfasst 952/1545 (Leipzig 254 scheint 2. Auflage von 960/1553 zu sein vgl. ZDMG 21, 273). Unser Anhang *dail* zu den *ṭabaqāt* (al *kubrā*) kam erst 961/1554 hinzu; er sollte nach diesen 3 einzig bekannten Handschriften herausgegeben werden. Er zerfällt in 3 Abschnitte (Bāb), deren 1. nicht näher bezeichnet wird: 2^a—29^b gibt er 30 Biographien unmittelbarer Lehrer Šaʿrānī's, soweit sie nicht schon im letzten Teil des grossen Werks (ed. Kairo 1305 II 115—192) enthalten sind:

خاتمة في ذكر مشايخي الذين ادركتهم في القرن العاشر

Den Reigen eröffnet 2^b—12^a der Polyhistor Sujūṭī:

بسم الله الرحمن الرحيم وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم ومنهم شيخنا وقودتنا الى الله تعالى الشيخ جلال الدين السيوطي قد كان رضى الله تعالى عنه يقول قد اشاع الناس عني اني ادعيت الاجتهاد المطلق كاحد الائمة الاربعة وذلك باطل عني انما مرادى بذلك الاجتهاد المطلق المتسبب

12^a—17^a folgt als zweiter *Zakartja al Anṣārī*, vgl. Brockelmann II 99 offenbar als Nachtrag zu den *Lawāqih* II 123—5. Der 2. Abschnitt 29^b—40^b umfasst 24 Biographien nicht direkter Lehrer Šaʿrānī's:

الباب الثاني في ذكر جماعة ممن ادركناهم وقرانا بصحبته واتقنا بهم من غير ان نقرأ عليهم شيا من العلوم اما لاستغناينا عن القراءة عليهم بالقراءة على مشايخهم واما

لكونهم مخالفين لنا في المذهب لكننا كنّا نراجعهم في وقائع الاحوال رضى الله تعالى عنهم اجمعين

Der 3. Abschnitt 40b—69b bringt noch 42 Biographien, mit einigen ergänzenden Wiederholungen, wie z. B. Schemseddin al Ḥaṭib al Schirbīnt 55b—57a und 65a, vgl. Brockelmann II 320:

الباب الثالث في ذكر مناقب جماعة من علما العصر الاحيا الى الان ولنذكرهم على ترتيب سبق ايتهم بالزمان فنبدأ باصحاب الامام الاعظم ابي حنيفة ثم باصحاب الامام مالك ثم باصحاب امامنا الشافعي محمد بن ادريس ثم باصحاب الامام احمد

69b erwähnt Šā'irānt seine Schrift

تتبعه المغتربين في القرن العاشر على ما خالفوا فيه سلفهم الطاهر وهو كتاب نفيس ذكرت فيه هدى الصحابة والتابعين والعلماء العاملين وبيّنت ما نقص فيه من احكام الدين وما طوى من اعلام المهتدين

Den eigentlichen Schluss bildet ebenda 69b

وبقية اصحابنا منهم ذكرناهم في كتاب المفاخر والمآثر في علما القرن العاشر (ebenso) (كتاب المآثر والمفاخر H H während 51a kurz und mit Umstellung wie bei H H noch 68a, فمّن اراد زيادة على ذلك فليراجعه والله تعالى اعلم وليكن ذلك اخر كتابنا المسمى بلواقح الانوار القدسية ومناقب العلماء والصوفية الى عصرنا هذا وهو سنة احدى وستين وتسعمائة

So schliesst offenbar Brit. Mus. 964 und Leipzig 255, während die Bemerkungen 69b—70b mit den Zitaten aus 'Abdal'aziz al Dêrîns Manzûma (vgl. Brockelmann I 451, Lawâqih ed. Kairo 1305 I 202) sich mit dem Zitat am Anfang des 2. Teils Ḥātima (Lawâqih II 115) berühren. Die allgemeinen Schlussbemerkungen unsres Codex beginnen

واعلم يا اخي انني لم اذكر من الصحابة والتابعين والعلماء والعاملين الا من له كلام في

الطريق او في حال ينهض همة الطالب دون صد ذلك كما اني لم اذكر من الصوفية والعلماء الذين ادركتهم الا من كان لي به صحبة او قرأت شيا عليه من العلوم الخ

hierauf folgen die freien Zitate aus 'Abdal'aziz al Dêrînt (mit Abweichungen von II 115, oben); 70^a unten spricht die Notiz vom Schreiber كذا في الاصل gegen WETZSTEIN's Vermutung „vielleicht Autograph des Ša'rānt.“

وبعد انما ذكرت مناقب اقراني من الاحياء الذين اذوني وبالنحو في ذلك حتى ظهر^{70b} حالهم للناس بيانا لما اعطاني الله تعالى من الاحتمال وعدم الحقد والحسد على الاخوان — فليكن ايها الاخوان بالاعتدائي في فعل ذلك اكراما للخلق من حيث كونهم عبيد الله تعالى ومن امة محمد صلى الله عليه وسلم ولم اجد احدا سبقني لما نحو ذلك فالحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم تسليما كثيرا داينا الى يوم الدين وحسبنا الله ونعم الوكيل ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

Auf der Titelseite 2^a befinden sich noch verschiedene Notizen von verschiedenen türkischen Händen: oben links

من الكتب التي اشتريتها بدار السلطنة العلية القسطنطينية المحمية

Darunter ein Siegel mit Inschrift عبد الرحمن, hierunter مرحومدر gegenüber von الشراني des Titels. Darunter ein Siegel mit persischer Inschrift in 3 Linien

از تو خواهد الهی * حسن (?) سرمد سى * مفخر عام محمد

Unter dem Buchtitel nochmals das 1. Siegel über einem damit verwischten andern Siegel. Dann folgt in grosser Schrift ein türkischer Vers:

الاى ملك حسنك پادشاهى كوزلك ملكك اى مهر وماهى

Dann nach Zwischenraum noch 2 türkische Verse (vokalisiert):

يا رَبِّ حَرِّمْ وَصْلِكَه رَاه بَنْشَلَه * يا دَرْدِلَه بَرَاه سَحْرَكاه بَنْشَلَه
أَلَدِكْ دِلْ كُراهِى قويدك بنى * ييدِلْ بارى بَرِيَه بَرْدِلْ آكاه

3a findet sich oben etwas verstümmelt ein Eigentumssiegel vom Jahr 1163/1750

— في الخزانة الملاصقة بالزاوية الجديدة النقشبندي بالروسة

(offenbar = Brûsa). Am Rand der ganzen Handschrift von 2b bis 70b finden sich türkische Gedichte in winziger türkischer Cursive, welche durch von oben und am Rand meist eingedrungene Nässe noch undeutlicher und meist unentzifferbar geworden sind. 71a und b zeigt nur türkische kalligraphische Übungen, Rechnungen und winzige, zum Teil auch mit Tinte durchstrichene Bemerkungen.

20 × 15 cm, 21 Zeilen, 71 Bl., markiges Nesht (ohne Vokal) (wohl noch 16. Jahrhundert). Ledereingefasster Pappband mit Klappe.

11. — M. a. VI. 11.

كتاب الاستيعاب في أسماء الرواة من الأصحاب تأليف ابن عبد البر

Kitāb al isti'āb fi asmā alrowāt min alaṣḥāb (sonst meist kürzer **fi ma'rifat alaṣḥāb** genannt) von dem Spanier **Ibn 'Abdalbarr** † 463/1071, über welchen vgl. Brockelmann I 367 f., II 700, PONS BOIGUES S. 147—50, N. 111, Kampffmeyer MSOS IX 1906, II S. 80, 89, N. 2, wo aus Brockelmann das falsche Xetiva statt Xativa = Játiva شاطبة weiterspielt. Zu den von mir einst Brockelmann II 700 bezeichneten Handschriften ist noch Ibrahīm Paša 246—51 zu fügen (Köprülü 238—41, nicht 240/41); Auszüge Paris 1587a; Madrid 512. Vgl. Paris Schefer 6039 bei Derenbourg p. 30. Brockelmann I 368, N. 3: K. algāmi' bain ... ist K. gāmi' bajān alilm wafaḍlihi zu lesen; eine Handschrift dieses Werks findet sich auch in Damaskus bei Zajjāt S. 79; ein Auszug Muḥtaṣar gāmi' bajān alilm wafaḍlihi mit Glossen erschien Cairo 1320 (Maṭba'at al Maustāfāt von Aḥmed ibn 'Omar المحمصاني al Bairūtī al Azharī (232 + 8 S. 4°). Zu N. 5: K. al istidkār vgl. Colección de estudios árabes I (Zaragoza 1897) p. 5; als N. 9 ist bei Brockelmann beizufügen Ibn 'Abdalbarrs grosses zu Kairo I² 288 in 3 Bänden vorhandenes Werk al tamḥid limā fil Muwaṭṭa' min almu'aṇt walasāntd.

Unsere Handschrift ist allem Anschein nach die älteste, noch älter als die Brit. Mus. 1623 f. (p. 732 f.) vom Jahr 564/1169; denn 48b wird prima manu Ibn 'Abdalbarrs Original am Rand erwähnt

كذی وقع بخطِ ابی عمر عمران والصواب عيدان او عبدان

(vgl. dazu unten Haidarābād N. 130.) Schon WETZSTEIN schätzte „Die HS. ist über 600 J. alt.“ Zu einer kritischen Ausgabe müsste in erster Linie unser Codex

benützt werden, zumal in Brit. Mus. 1623 der Anfang Alif-Zaj fehlt. Tubingensis umfasst die 1. kleinere Hälfte des ganzen Werkes oder 303 Folioseiten mit 1298 Biographien der 806 Folioseiten mit im Ganzen 3585 Biographien des ungenauen und flüchtigen indischen Drucks von Haidarâbâd im Dekkan vom Jahr 1318/9, wo besonders auch die spanischen und afrikanischen Namen und Nisben verderbt sind; vgl. 10,7 **يَانَةَ** Baena. **الْيَانِي** statt **قاسم بن اصبع بن يوسف الشيباني**.

Auf dem untern Schnitt steht kurz **تاريخ الحافظ يوسف بن عبد البر**. Die erste Kurrâse (zu je 10 Blättern) der alten Handschrift ist jetzt durch 7 enger geschriebene neuere Blätter ersetzt und hier lautet nun der Titel 1a:

كتاب الاستيعاب في اسماء الرواة من الاصحاب تأليف الحافظ ابي عمر يوسف بن عبد البر النمري قدس سره امين

Beginn 1b **بسم الله الرحمن الرحيم انا الفقيه الحافظ ابو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر النمري رضى الله عنه قال بحمد الله ابدي الخ**

8—127^a folgen in Kurrâsen zu 10 Blatt, deren mehrere aber verstellt und verbunden, nun aber nach der Numerierung des indischen Drucks von mir wieder der richtigen Ordnung zugewiesen sind. Die 513 Biographien des ersten Buchs (Haidarâbâd hat diese Buch (Sifr) einteilung der Handschriften nicht bewahrt) endet mit

حَسَّان بن خوط الذُّهَلِي ثمَّ البكري

und mit der Schlussbemerkung:

كَمَل باب حسان وبه كَمَل السفر الاول من كتاب الاستيعاب والحمد لله رب الارباب وصلواته على نبيه الطاهر الاثواب وعلى جميع الاصحاب يتلوه في السفر الثاني باب حجاج ان شا الله تعالى

Am Rand links findet sich noch prima manu (wie z. B. auch 147^b unten rechts zu Ende einer Kurrâsa)

بلغ مقابله

127^b ist leer; 128^a hat von späterer Hand nur

بسم الله الرحمن الرحيم طالع فيه الفقير الحقير محمد فتح الله بن مجد الدين غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين امين امين

128b ist leer; 129a giebt den vollen Titel des 2. Buchs (Sifr) vgl. Brit. Mus. 1623 :

السفر الثاني من كتاب الاستيعاب في اسماء المذكورين في الروايات وسائر الآثار
والمصنفات وكتائبهم ممن صحب النبي صلى الله عليه وسلم من الرجال والنساء او غزا
معه او خرج في سريه او راه مومنا به او وفد اليه مسلما فروى عنه او امن به في
حياته وادى اليه صدقته ولم يره ولم يقدم عليه او ولد لاصحابه على عهده صلى الله
عليه وسلم وتلخيص التعريف بهم على مراتبهم واحوالهم وعيون اخبارهم وفضائلهم
مولفا على حروف المعجم * تأليف الفقيه الحافظ ابي عمر يوسف بن عبد الله بن
محمد بن عبد البر النمري رضى الله عنه *

فيه من الحروف * فيه بقية الحاء * حرف الخاء * حرف الدال * حرف الذال *
حرف الراء * حرف الزاي * حرف الطاء * حرف الظا * حرف الكاف *
حرف اللام * حرف الميم *

Über den einzelnen Buchstaben stehen die arabischen Zahlen rot, aber 3 zwei-
mal gesetzt, deshalb 1—10, statt 11. Darunter ebenfalls rot ح خ د ذ ز ط ظ ي ل م
und am Rand noch schwarz die Buchstaben ا ب ج (des 1. Sifr). Am oberen Rand
von 229a steht noch rot وهذا السفر من الاحرف. Links am Rand findet sich von spä-
terer Hand und Tinte gegenüber dem Namen Ibn 'Abdalbarr:

هو مالكي المذهب مغربي الوطن والمولد فلذا عد حروف الهجاء على هذا النحو والترتيب
والله يسر ببقية الكتاب بجاه النبي والاصحاب نمقه مالكة العافى (?)

(Durch Loch im Papier und Abreibung der Stelle nicht mit Sicherheit zu entziffern.)

295a gibt als letzte Biographie Muhtâr (Haidarâbâd N. 1298), woran zu er-
sehen ist, wie grundverschieden der alte Text von der indischen Ausgabe sein kann:
المختار بن ابي عبيد بن مسعود الثقفي ابو اسحق لم يكن بالمختار كان ابوه من جلة
الصحابة وياتي ذكره في باب الكني من هذا الكتاب ان شا الله تعالى ولد المختار
عام الهجرة وليست له صحبة ولا رواية واخباره اخبار غير مرضية حكاهما عنه ثقات

مثل الشعبي وغيره وذلك منذ طلب الامارة الى ان قتله مصعب بن الزبير بالكوفة سنة سبع وستين وكان قبل ذلك معدودا في اهل الفضل والخير الى ان فارق بن الزبير وطلب الامارة كان المختار يتزين بطلب دم الحسين ويُسرُّ طلب الدنيا والامارة فيأتي منه الكذب والجنون وانما كانت امارته ستة عشر شهرا وروى ابو سلمة موسى بن اسمعيل عن ابي عوانة عن مغيرة عن ثابت بن هرمز قال حمل المختار مالا من المدائن من عمه الى علي رضي الله عنه فاخرج كيسا فيه خمسة عشر درهما فقال هذا من اجور المومسات ثم قام وعليه مقطعة له حمراء فلما سلم قال علي ما له قاتله الله لو شقَّ عن قلبه الان لوجد ملان من حُبِّ اللاة والعزى * يقال انه كان امره خارجيا ثم صار رافضيا فالله اعلم *

Dann folgt Schluss des 2. Sifr:

كمل حرف الميم وبه كمل السفر الثاني من كتاب الاستيعاب والحمد لله حمدا لا يحصر بحساب وصلواته على نبيه الطاهر الاثواب وعلى جميع الاصحاب يتلوه في السفر الثالث حرف التون وصلى الله على محمد واله وسلم

Dann folgt schräg unten rechts noch kursiv von später Hand:

من نعم الله تعالى جلَّ وعلا وله الفضل والمنة على عبده الكسير الحقير الضعيف الفقير محمد جمال الدين بن محمد بن ظهير الدين بن ابي العباس احمد المسمى الواعظ لطف الله به في الدارين بمحمد واله وصحبه وانصاره والحمد لله الذي لا تحصى منته ولا تعد نعمه وذلك في اوائل ربيع الاول المنور سنة ٩٨٦ احسن الله ختامها محمد واله واصحابه وانصاره واحبابه واعوانه وخلاته

(zum Teil verklebt und nur in der Sonne zu entziffern).

Daneben links befinden sich noch 2 konzentrische Kreise mit Kreisbögenfiguren.

Blatt 296 ist von dünnerem, neuerem Papier und leer bis auf die kurze, sehr kursive Notiz von türkischer Hand auf 296b

275 = 1275 = 1858. وكان في اليوم الثامن عشر من شهر شوال ٢٧٥

Spätere Randbemerkungen finden sich öfters, besonders Inhaltsangaben in der einleitenden Prophetenbiographie 9b—22a.

Überschriften und Stichnamen sind meist rot verblasst, seltener grün oder blaugrau.

25 × 17 cm, 20 Zeilen (selten etwas weniger oder mehr), 296 Bl. altes Nesḥt unseres 12. Jahrhunderts. Papier stark, gelb. Lederband mit Lederklappe.

12. — M. a. VI. 12.

مختصر شرف المصطفى للخروشي

Muḥtaṣar šeref al muṣṭafā, wie der Titel noch auf dem untern Schnitt durchschimmert, von Abū Saʿd ʿAbdalmalik ibn Abī ʿOtmān al Wāfiṣ **al Ḥarkūšī** aus Nisābūr (nach einer Hauptstrasse Ḥarkūš = persisch Hargōš „Eselsohr“ benannt) † 406/1015. Von WETZSTEIN nach Verfasser und Titel nicht erkannt: „Sehr altes Bruchstück einer Geschichte Moḥammeds mit wichtigen Nachrichten über vormuhammedanische Zustände 100 Bl. fol. maj. 700 bis 800 J. alt.“ Unser Codex enthält nur noch 95 Folia und stimmt nach Grösse, Linienzahl und ganzer Beschreibung vollständig zu Brit. Mus. Suppl. N. 509, wo er mit Umstellungen im Ganzen gerade die dortige grosse Lücke, sowie auch z. T. die des Berl. 9571 nach Fol. 163 glücklich ausfüllt; KREMER hat somit den grösseren, WETZSTEIN den kleineren Teil der gleichen Handschrift in Damaskus erworben. Auch der fast ebenso alte Berl. 9571 und das kleine Bruchstück 9572 sind ja einst von WETZSTEIN für Berlin gewonnen. Natürlich ist der Londoner wie der Berliner Codex nur der Auszug, Muḥtaṣar, des grossen, verlorenen 8bändigen Werks; er könnte nun nach diesen 2 einzig bekannten Handschriften (Brit. Mus. Tubing. und Berol.) fast vollständig ediert werden. Hienach sind Brockelmanns kurze Bemerkungen I 208, 521 über Ḥarkūšī's Muḥtaṣar zu berichtigen und zu ergänzen: S. 521 ist auch „Kairo I 226“ = I* 341 zu streichen, da sich dort nur Abū Noʿeims Dalāil alnubūwa, keineswegs unser Werk findet (zu Brit. Mus. Suppl. N. 510 gehörend.)

Beginn 1a:

قال بلغنا انك تذكر سطيجا يزعم ان الله جل جلاله لم يخلق من ولد آدم شيئا

يشبهه قال نعم ان الله خلق سطيج [sic] الغساني لحما على وضم والوضم شرايج آمن
جرايد النخل الخ

2b حديث اخر لسطيج , vgl. Tabart I 981.

4a حديث اخر لسطيج وشق , vgl. Tabart I 910.

5b حديث قيس بن ساعدة 6a حديث سواد بن قارب الازدى

6b (والحدادة Ahlwardt falsch) احاديث الكهنة والحزاة

8a باب في ذكر فضيلة اهل البيت

23 sind 7 1/2 cm unten abgeschnitten; 23b ist leer.

باب معاريج النبي 32a باب ما جا في فضل الصحابة 26b حديث الفار 24a

فصل قد ذكرنا بعض ما انتهى الينا من الاخبار الصحيحة والمروية في المعجزات 49b

والآيات فاما دلائل التي يستدل بها على نبوة المصطفى صلى الله عليه من خمسة اوجه

باب جامع فضل المصطفى 62b باب في اجابة دعواته وطهور بركاته 51b

باب ذكر ما خص به النبي صلى الله عليه من الشريعة 70a

ذكر ما كان له صلى الله عليه من الفنى والنفية 71a

باب فضل العرب 74a باب انساب النبي 73a

اسما امهات ابائه 83a باب جدات النبي 82a

باب ذكر اعمام رسول الله 84a

باب ذكر عمات رسول الله صلى الله عليه واخواله وخالاته واخوته واخواته 85b

ذكر اخواله وخالاته واخوته من الرضاة 86a

باب ذكر اولاد رسول الله صلى الله عليه واصهاره 86b

باب ذكر موالي رسول الله 91a باب ذكر ازواج النبي 88a

93a

باب ذكر موليات النبي

93b

باب في شان من امن برسول الله صلى الله عليه قبل بعثته بالف سنة

95b letzte Zeile وابو ايوب كان من اولاد العالم الناصح الذي نصح الملك في شان الكعبة

Am Rand findet sich häufiges **بلغ** und **ح**, selten **صح**

1. 2. 4. 5. sind oben am Rand an- und abgebrannt.

31 $\frac{1}{2}$ × 22 cm, 17 und 18 Zeilen, 95 Bl., grosses, eckiges, persisches Nesht vom Anfang unsres 11. Jahrhunderts. In Pappdeckel mit Lederrücken und Lederstreifen gebunden.

13. — M. a. VI. 13.

كتاب نفحة الريحانة ورشحة طلا الحانة للفاضل العلامة السيد محمد امين بن محب الدين عليه الرحمة والغفران امين

Kitāb nafḥat alraiḥāna waraṣḥat ṭilā alḥāna von Muḥammad

Emin ibn Muḥibbaldīn al Muḥibbī † 1111/1699, vgl. oben zu N. 9, Brockelmann II 294, wozu zu bemerken ist, dass unser Codex vom Jahr 1121/1709 und der noch zu Lebzeiten des Verfassers 1108/1696 geschriebene bei Brockelmann fehlende N. 251 des Asiatischen Museums in Petersburg die einzigen vollständigen und ältesten Handschriften der grossen Dichteranthologie in Europa sind, welche die Grundlage einer Ausgabe bilden müssten, während Berlin 7421 nur die 2. Hälfte umfasst und die Vollständigkeit der beiden Handschriften von Kairo (die 2. vom Jahr 1188/1774) aus der Beschreibung IV 340 nicht sicher ist und von einer Damascener Handschrift bei Zajjāt 78 nur gesagt wird, dass einige Blätter zu Beginn fehlen. Die Bemerkung Landbergs zu seiner nach New Haven, Connecticut, U.S.A. an die Yale University verkauften Handschrift N. 179: vgl. Sammlung arabischer Handschriften des Dr. C. Grafen von LANDBERG zum Verkauf angeboten von OTTO HARRASSOWITZ, Leipzig 1900, S. 9 „Schöne Handschrift nach dem Original des Verfassers. Anthologie der Dichter des XI. Jahrh. Fortsetzung des Raiḥān [l. der Raiḥānat] al alibbā des Ḥafāḡī † 1069. Einzig vollständige Kopie“ berichtigt sich aus Obigem von selbst. Wo Muḥibbī's Original sich befinde, in Damaskus oder Kairo, ist von LANDBERG nicht gesagt. Da die oben genannten Handschriften die einzig bekannten sind, bleibt WETZSTEIN'S Bemerkung „Sehr seltenes und theures Werk“ auch heute noch voll bestehen.

Blatt 1^a gibt den vollen Titel der oben gedruckten Überschrift. Die Anfänge des Buchtitels sind auch noch auf dem untern Schnitt sichtbar. 1^a enthält noch einige Verweise auf verschiedene Risāla im Buch. Auf 1^b und 2, auf anderem, dünnerem Papier als das ganze übrige Buch, folgt das winzig geschriebene Register der behandelten Dichter mit Verweis auf die Seiten von anderer, aber fast gleichzeitiger Hand; auch die untern Hälften von 6 und 7 weisen auf größerem und gelberem Papier (geflickt) eine andere Hand auf. 3^a hat einige Besitzernotizen, links oben ملكه الفقير على الوزير; in der Mitte links ohne alle diakritischen Punkte في نوبة اقتر الوري محمد عابدين عفى عنه امين في سنة ٢٤٥; unten في نوبة اقتر الوري مصطفى ابن عبد القادر بن علي. Rechts davon einige schöne und deutliche Siegel, oben ein ganz kleines rund und in nachgeahmter kufischer Schrift ما شا الله لا قوة الا بالله

Darunter ein breiteres oval:

من ممتلكات الفقير الحاج مصطفى صدقي غفر له ١٧٩

In der Mitte in noch grösserem, schönem Nestā'liq:

من مواهب ذي الفيض المدرار لمبده محمد الحسني ابن المطار خادم الفقه والاثار ١٢٠

3^b oben goldgefasster Rahmen für Titel (nicht ausgeführt); dann gleich Beginn des Textes:

انزه الله واسبحه * واسيله التوفيق واستمنحه الخ

Nach Einleitung folgt 6^b der erste Dichter, der Damascener ابوبكر بن منصور

, يحيى بن محمد الشاوي الجزائري vgl. 374^a der Magribiner, der letzte ist 374^a der Magribiner, der letzte ist 374^a der Magribiner, der letzte ist 374^a der Magribiner,

Tub. 18, 1^a, nicht الحسن بن محمد الشاوي, wie Ahlwardt hat, auch des letzteren

المهدي; auch der oben Tub. 9 genannte صالح المهدي

Negmeddin al Gazzt hat eine Biographie hier 80. Zu beachten sind auch die Biographien ganzer Gelehrten- und Dichterfamilien wie der Muhibbī 110—7, der Nābulusī 104—110.

Den Schluss bilden 374—380 rhetorische Elucubrationen und Gedichte Muhibbīs selbst. Die 4 letzten Linien unsres Codex 374^b lauten:

خلصت من الاماني في حياتي * فارجو في مماتي عفو ربي *
 تمت هذه النسخة نهار الاربعاء ثامن وعشرين محرم الحرام من شهور سنة الف ومايه
 واحد وعشرين احسن الله ختامها وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم

Blatt 381 ist leer bis auf die kurze Bemerkung auf b

كوكب السعد مذ بدا زاد سعدك

21×15 cm, 381 Bl. 31 Zeilen (in roter Einfassung.) Deutliches kleines
 syrisches nur äusserst selten einen Vokal aufweisendes Nesḥī vom Jahr 1121/1709
 in orientalischem Lederband mit Klappe.

14. — M. a. VI. 14.

كتاب عيون الانباء في طبقات الاطباء.

Kitāb 'ujūn alanbā fī ṭabaqāt alaṭibbā, Geschichte der Ärzte von
 Ibn Abi Uṣaibfa (hier nirgends genannt), † 668/1270, Brockelmann I 325, nach
 der ersten Rezension oder Ausgabe, vgl. A. Müllers Ausgabe 1884 XVII und
 XLVII—XLIX (nachträgliches Variantenverzeichnis aus unsrem Codex.) Der Text
 geht bis I 123, 20 bei Müller, nicht wie dieser sagt, I 121, 24, da die letzten
 Biographien nur umgestellt sind. Unser Codex enthält nur die 7 ersten Kapitel
 von den 15 des ganzen Werks. Nach obigem Titel, der sich auch auf dem oberen
 Schnitt findet (nur ohne Kitāb), steht auf 1^a noch حرره بيده الفانيه الراجي عفوره
 dann folgt eine mit Tinte gefissentlich verwischte Linie, zu deren Beginn und Schluss
 nur noch ein لطفي durchschimmert, nach dem ersten auch noch ein طبيب sichtbar,
 während das andere aus der Verklebung nicht mehr zu eruieren ist; dann folgt
 وكان الفراغ منه في غرة شهر محرم الحرام الذي من شهور الف ومائتين وثمانه
 عشر في ١٢١٨

darunter ganz verwischt und verschwommen von anderer Hand

واحد من خلان يوسف الحكيم كان يكتب هذه الصناعة

Ausserdem einige verwischte und teilweise ausradierte Kritzeleien, oben und unten
 auch ein radiertes A. Botta.

1b hatte zuerst die christliche Formel rot:

بسم الاب والابن والروح القدس الاله واحد امين

sie ist jetzt schwarz von der muslimischen überschrieben und durchstrichen

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين امين

Unsre Handschrift rührt also von einem christlichen Schreiber Luṭṭi 1218 = 1803 her, ist orthographisch oft verwahrlost und verlesen, hat aber eine treffliche Vorlage gehabt, so dass unser Codex der beste Repräsentant der ersten kürzeren Rezension ist.

1b hat der Schreiber im Glaubensbekenntnis der Ḥuṭba statt Sajjidna Muḥammad einfach Mūsà (warum nicht vollends 'Īsà?) eingesetzt; ebenso für almursal ilà kăffat al 'Arab wal 'Aġam einfach — — kăffat alumam.

30 × 21 cm, 22, von 8^a an 21 Zeilen, 100 Bl. grosses, einförmig steifes christliches Nesḥt (dagegen WETZSTEIN, der nicht einmal den Verfasser feststellte „Prächtige Schrift“!) vom Jahr 1218/1803 in schwarzem Lederband.

15. — M. a. VI. 15.

طبقات الشرنوبى للبقينى

Ṭabaqât al Šarnûbî von Muḥammad (fehlt in unsrer Handschrift) al **Bulqini**, ṣūfische Unterhaltungen, Antworten al Šarnûbîs † 994/1586 auf die Fragen seines Schülers al Bulqinî um 970/1562 über seine eignen und die Wunder der 4 ägyptischen Pole Ibrâḥîm al Desûqî, Aḥmed al Badawî, 'Abdal-qâdir al ġîlânî, Aḥmed al Rifâ'î u. a.; Brockelmann II 339, wo neben Berl. 3371, Paris 1361—3 beizufügen sind Dujumli 547 ṭabaqât al šarnûbî limanâqib alaqtâb alarba'a und Seltm Aġâ 821 ṭabaqât al Šarnûbî lišaiḥ Moḥammad al Bulqinî.

Der Titel unserer Handschrift lautet 1a:

هذا كتاب طبقات الشيخ الشرنوبى تأليف (تخريج WETZSTEIN falsch) الشيخ سراج

الدين البقيني رحمه تعالى امين

Sirâġeddn heisst unser al Bulqinî nur auf diesem Titel, vielleicht unter Verwechslung mit dem älteren berühmten Šāffiten Sirâġeddn 'Omar ibn Raslân al Bulqinî, Brockelmann II 93, von dessen Sohn Šaliḥ ibn 'Omar, ebenda II 96, eine Biographie seines Vaters nachzutragen ist, Köprülü 1061:

ترجمة شيخ الاسلام البقيني لعلم الدين صالح البقيني † 864

(Brockelmann 868/1463); anderer Sohn Abderrahmān ibn Bulqīn Brockelmann II 112 (vgl. Escor. N. 1748, II p. 168; Petersb. As. Mus. N. 210. 1.)

Unter dem Titel 1^a findet sich noch eine mit der Schlussnotiz auf 49^a fast gleichlautende Bemerkung:

صاحب ومالك هذه النسخة الشريفة الفقير الى الله محمد بن آشه الدقلاوي
مالكي مذهبا والشاذلي طريقة غفر الله له ولوالديه والمسلمين اجمعين سنة ١٢٧٠
محرم الحرام م

19 × 14 cm, 21 Zeilen, 50 Bl., wovon 49^b und 50 leer, in 5 Kurrāsen, starkes Papier, steifes vokalloses Nesht (Stichwörter rot) vom Jahr 1270/1853; vollständig; Pappdeckel mit Klappe und Lederrücken.

16. — M. a. VI. 16.

لطائف المنن في مناقب الشيخ ابي العباس وشيخه ابي الحسن تاليف ابن عطاء
الله الاسكندري

Laṭāʾif alminan fī manāqib alšaiḥ Abil 'Abbās wašaiḥihi Abil Ḥasan von Ibn 'Aṭāallāh al Iskenderi (vgl. unsern Codex 89) † 709 = 1309, Brockelmann II 118, N. 15, Leipzig (Vollers) N. 243; lithographiert Kairo 1277/1861 (vgl. Lambrecht, Catalogue de la Bibliothèque de l'École des Langues orientales vivantes I 1897, N. 2004) und gedruckt Tunis 1304 (beide längst vergriffen!) Unsere Handschrift über das Leben der 2 berühmten Ṣūfis Abul 'Abbās al Murṣī und Abul Ḥasan al Šādīlī ist die älteste bekannte, vom Jahr 907/1502 (datiert Blatt 123^b) von zuverlässiger Gelehrtenhand und sorgfältig verglichen 126^a بلغ مقابلة حسنة; nur 1—32 ist später ergänzt: 1. 2. 9. 10 auf ähnlichem Papier, während die übrigen 28 Blätter ganz dünnes, und kurz beschnittenes Papier haben, 33^a links oben in der Ecke hat den Titel لطائف المنن لابن عطاء الله

Auch auf dem untern Schnitt ist noch sichtbar

لطائف المنن

1^a hat oben am Rand gelb abgeblasst

صابون الواح ٨٠
٢

وقف فمن بدله بعد ما سمعه فانما اسمه على الذي يدلونه Dann eine Notiz

Dann folgt der Titel in der Schrift des früh Nachtragenden:

كتاب لطايف المنن في مناقب الشيخ ابي العباس وشيخه ابي الحسن رضى الله
عنهم اجمعين تأليف ابن عطاء الله الاسكندري رضى الله عنه وعنا بركاتهم اجمعين امين

Dahinter steht von anderer Hand

المسمايه بالقشيريه

Dann folgt von anderer Hand:

اوقف هذا الكتاب طمعا في فضل ورحمة منيل الثواب والنظر الفقير عبيد الله الحجار
عفى عنه الملك الستار ووالديه والمومنين والمومنات امين ثم من بعده اذن بالنظر
الي تلميذه وخادمه الحاج [Name ausradiert] ثم من بعده على نسله الارشد في الارشد
ثم من بعد اقطاعهم علي من حصل بيده من علماء المسلمين عفى الله عنا وعنهم وعن
واقفيه وناظرية ومولفيه وناسخه وقاريه وسامعه وجميع المسلمين امين

123b schliesst das Buch eigentlich, wie Berl. 10105 mit dem Vers:

كذلك جميع من واليت فيكم * ووالاني باجزال النصيب

Dann folgt aber noch

تم الكتاب بعون الملك الوهاب (gross rot) وصلي الله على سيدنا وسندنا محمد واله
وصحبه وسلم والحمد لله وحده وحسبنا الله ونعم الوكيل ولا حول ولا قوة الا بالله
العلى العظيم * واغفر اللهم يا ربنا لكاتبه ومستتمه وقاريه ولمن ينظر فيه ولوالدينا
ولجميع المسلمين اجمعين امين * انك ارحم الراحمين امين * وكان الفراغ من كتابته
يوم الاربعاء المبارك سادس والعشرين من شهر شوال المبارك عام سنة سبع وتسعماية
والحمد لله وحده اولا واخرا ظاهرا وباطنا سرا وعلايه

Es folgen noch (von erster Hand) 4 längere Gedichte 123b—126a.

124a steht die Notiz

للشيخ الامام العلامة (rot) استاذ السالكين وشيخ الطائفة وقدوة المريين شهاب

الدين احمد ابى العباس بن الملق رضى الله عنه ونفعنا ببركته وبركة علومه امين
(letztes Wort rot). Es ist dies der Šihābeddīn Aḥmed ibn (bint) al Mailāq † 749/1348,
welchem Berl. 2656 das Lehrgedicht (über den Tod) **حادي القلوب الى لقاء المحبوب**
zugeschrieben wird, welches sonst dem Muḥammad ibn 'Abdaddāim ibn bint al
Mailāq Našīreddīn † 797/1395 zugeteilt ist, vgl. Brockelmann II 119—120.

126^a werden noch Sīdī 'Abdalqādir und Aḥmed al Rifā'ī (vgl. zu N. 15) zitiert.

18 × 13½ cm, 17 Zeilen mit breitem Rand (selten Randglossen), 126 Bl.
(von 33 an in Kurrāsen), unvokalisiert; kleines, deutliches, zierliches Gelehrten-
Nesḥī vom Jahr 907/1502, Stichwörter rot; starkes, gelbes Papier; orientalischer
Lederband mit Klappe.

17. — M. a. VI. 17.

مناقب الابرار لابن خميس

Manāqib alabrār von **Ibn Ḥamīs** † 552/1157, Brockelmann I 434
(Jaḡūt 2, 168); der 2. Teil der Šūfībiographien (voll mystischer Dicta der ein-
zelnen), nach Brit. Mus. p. 734^b 522/1128 verfasst. Dass die in unsrem Codex
stehende spätere Titelnote (vgl. unten) über Sammlung des Buchs 437/1045 falsch
ist, ist selbstverständlich; ebenso wenn WETZSTEIN sagt: „von Ibn Chamīs, dem
Verfasser der grossen Prophetengeschichte“, wobei offenbar Ḥusain al Dijārbekrīs
† 982/1574 Buch el Ḥamīs vorgeschwebt hat Brockelmann II 381, Wüstenfeld
N. 526. Unsre Handschrift zeigt ein prächtiges und korrektes Nesḥī unsres
13. Jahrhunderts und ist etwa gleichzeitig mit dem 2. Band des Werks in Leipzig
(Vollers) 220 vom Jahr 604/1210, wo aber die 1. und letzte Biographie ver-
schieden sind, wie bei uns.

Auf 1^a steht von späterer Hand (die beiden ersten Worte fast ganz aus-
gekratzt):

الجزء الثاني من مناقب الابرار للامام العالم ابى عبد الله الحسين بن نصر بن محمد
بن خميس جمعها في سنة سبع وثلثين واربعماية رضى الله عنه ونفعنى به امين

Hierauf folgt von anderer Hand eine lange Tradition von 17 engen Zeilen,
deren beide ersten so lauten:

وعن سعيد بن المسيب لما احتضر ابو بكر رضى الله عنه اتاه ناس من اصحابه فقالوا

يا خليفة رسول الله زودنا فانا نراك لمابك فقال ابو بكر رضى الله عنه من قال هذه
الكلمات ثم مات

Rechts oben steht die Notiz:

ونقص بعض ورقات كما يعلم من قابله وفيه تقدبم بعض التراجم على بعض على ما
في بعض النسخ فانهم

Links oben steht ١٥٤, woraus WETZSTEIN die Blattzahl 154 erschlossen hat,
vgl. 145b, darunter steht noch ٢

1b beginnt nach einem später darüber gesetzten محمد sofort in der schönen
alten Originalschrift:

بسم الله الرحمن الرحيم وما توفيقى الا بالله * ومنهم ابو بكر بن احمد بن نصر
الزقاق الكبير in al Risāla al Qoṣairtja, Kairo 1319, S. 23 und Šaʿrānī's Lawāqih alanwār ft ṭabaqāt alahjār Kairo 1305, I S. 88.
Zwischen 1 und 2 sind wohl 9 Blatt ausgefallen, vgl. links oben die spätere Be-
merkung نقص ثمان ورقات, Blatt 2 handelt von Abū 'Obeid el Busrī, 2b unten
beginnt: (a. R. von erster Hand الجوزجاني صح ومنهم ابو على الحسين بن على الجرجاني) رضي الله عنه من كبار مشايخ خراسان له التصانيف المشهورة

Das letzte Wort als Custos von späterer Hand.

3a hat wieder oben links

نقص نحو . . . . ورقات

Wie 2 das erste Blatt der 2., so ist 3 das erste der 3. Kurrāsa, wie oben
rechts von erster Hand die Bezeichnung noch durchschimmert, vgl. 23 الخامس الثاني,
عاشر الثاني 73, تاسع الثاني 63, ثامن الثاني 53, سابع الثاني 43, سادس الثاني 33
während sonst die Zählung nicht mehr sichtbar ist.

Die letzte Biographie 145a ist die des Abū 'Abdallāh Muḥammad ibn 'Abdal
Ḥalīq al Dīnawarī.

145b lautet der Schluss:

تم الكتاب * هذا ما انتهى الينا من مناقب الابرار وقد ذكرت فيه جميع ما نُقل من
كلمات المشايخ المشار اليهم وحكاياتهم واحوالهم من ساير الكتب التي هي مسموعاتي

عن مشايخي * ونسال الله تعالى ان يوفقنا لسلوك طرائقهم والتخلق باخلاصهم ويحشرنا
في زمرةهم ويميتنا على محبتهم ويميزنا من بغضهم فهو على ما يشاء قدير وبكل خير
جدير * على يد الفقير الي الله تعالى عتيق بن ناصر بن غزي بن يونس الشافعي
المحلى الصدري غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين

letztes Wort am linken Rande bis auf die oberen Spitzen abgeschnitten.

24 × 14¹/₂, 145 Bl., 19 Zeilen, prächtiges, reich vokalisiertes Nesḥī, Anfang
des 7. = 13. Jahrhunderts, Papier stark, braungelb; Custoden von späterer
Hand, meist noch in Kurrāsen, in losem Pappdeckelumschlag mit Lederrücken.

18. — M. a. VI. 18.

تحفة الطالبين في ترجمة شيخنا الامام النووي محي الدين * قدس الله روحه ونور
ضريحه * تأليف الشيخ الامام العالم العامل الزاهد علا الدين على بن ابراهيم بن
داود ابن المطار الشافعي عفا الله عنهم *

Tuḥfat al-ṭālibin fi terǧemet Šeiḥnā al-Imām al-Nawawī Muḥjt
eddīn † 676/1278, Brockelmann I 384 (vgl. unsre Nr. 19. 92. 118. 120—3)
von ʿAlā eddīn ʿAlī ibn Ibrāhīm ibn Dāūd ibn al-ʿAttār al-Šāfiʿī
† 724/1324, Brockelmann II 85, wo nach Zajjāt S. 47 2 Abhandlungen in Da-
maskus nachzutragen sind: K. al-iftiqād alḥālī min alšakk walintiqād und masʿala
fil mukṭs waḥukm faʿilḥā wa iqrārḥā wama jaʿibu fḥā walǧewāb ʿalaiḥā. Es
ist dies eine dem Original gleichwertige, vom Bruder des Verfassers 744/1343
geschriebene, mit dem Original sorgfältig verglichene ehrwürdige, schöne Gelehr-
tenhandschrift, und da Petersburg Asiat. Mus. Nr. 210^a, 81^a—94^a nur ein später,
flüchtiger Auszug sein kann, ein schätzbares Unicum, welches eine Herausgabe
um so mehr verdiente, als Wüstenfeld in seiner Abhandlung „Über das Leben
und die Schriften des Scheich Abu Zakarija Jahja al-Nawawī“, Göttingen 1849
diese alte Quelle (wie auch Sujūṭī's Biographie, unsre Nr. 19) noch nicht kannte,
und nur spätere historische und biographische Sammelwerke benutzen konnte. Auf
der ersten und letzten Seite unseres einzigartigen Codex befinden sich eine Menge
literargeschichtlich interessanter Notizen, welche hiemit einer weiteren Verwischung
und Verderbnis entrissen werden. Unter dem oben gegebenen Titel von der Hand
des Bruders des Verfassers steht von dessen Hand noch die Notiz

ابتدأ في تبسيطها منتصف شعبان سنة ثمان وسبع مائة احسن الله خاتمتها امين *

Hiemit ist die Reinschrift des Verfassers auf 708/1308 fixiert, wie schon Ahlwardt zu Berl. 10125 (zwischen 700 und 710) gegen HH's falsches 770 (und Wüstenfeld) ähnlich vermutete.

Rechts davon befindet sich von späterer Hand die Notiz Subkts über Ibn al 'Attārs Todesjahr

مات بدمشق وهو شيخ دار الحديث النورية سنة اربع وعشرين وسبعماية سبكي

Oben rechts befindet sich das Autograph Maqritzis, vgl. oben S. 2 und die Facsimiles in Dozy, Notices sur quelques manuscrits arabes S. 28 und Goth. 1652:

انتقاها داعيا لملكها احمد بن علي المقرئ في ذي القعدة سنة ٨١٠

Links vom Titel steht die belanglosere, spätere Notiz

الحمد لله من نعم الله تعالى على عبده [محمد بن احمد بن عبد الح . . .
am Rand abgebröckelt.

Links unter obiger Reinschriftnotiz steht die Besitzerbemerkung:

ملكه من فضل الله تعالى العبد محمد بن احمد بن محمد . . (Rasur) ببلغ . سنة ٨١٥ هجرية

Darunter wieder von anderer Hand

ثم انتقل الى ملك يحيى بن محمد الرماني بلدا الشافعي مذهبا وهو . . (abgerissen)
مصليا ومسلما

Darunter von späterer Hand ملكه يحيى الشاوي

† 1096/1685, vgl. oben S. 28, Tub. 13, 374a; Berl. 202—5; 1607—8. Rechts steht das Autograph des Taqī eddīn el Ḥoseīnī al Ḥisnī († 1129/1717) mit dem Datum 1107/1695, vgl. Berl. 10216, Murādī II 5:

الحمد لله ملكه العبد الفقير تقى الدين الحسيني الحصني لطف له وللمسلمين امين

عشر صفر الخير سنة ١١٠٧ schief schräg hiez zu noch

Darunter von gewandter zum Nestā'īq neigender Hand, aber in der Mitte gewaltsam ausgewischt

ثم انتقل الى ملك العبد الحقير — — الكردي — — وذلك بتاريخ المحرم سنة
سبعة وستين والف

Der Anfang 2^b stimmt mit Petersb. As. Mus. 210^a, nur ist unser Codex viel besser und korrekter, vgl. nur

انه جواد كريم على من الحقوق المتكاثرة ما لا اطيق احصاها

Die erste Kurrāsa hat nur 9 Blätter, das 10. muss vorn ausgefallen sein, 10^a hat oben links die Heftnummer الثاني, الثالث 20, الرابع 30, الخامس 40, nach 47 sind die 2 letzten Blätter der 5. Kurrāsa ausgefallen, wohl grösstenteils unbeschrieben, einige Abdrücke sind auf 47^b noch sichtbar. — Der Petersburger Codex hat wohl all die Trauerelegien almarāṭi auf al Nawawī ausgelassen, welche bei uns 18^b bis 41^b ausfüllen. Der Schluss 47^a lautet

ثم رجع الى موضعه ولم يزد على ذلك ولم اكن رايته قبلها ولم اجتمع به بعدها * اخره
والحمد لله وحده وصلواته وسلامه على سيدنا محمد واله وصحبه اجمعين *

Am Rande: -

بلغ معارضة باصل مولفه بخطه رحمه الله كتبه احمد بن مظفر . . . .

Dann folgt noch das Datum der Abschrift vom Bruder des Verfassers:

ووقع الفراغ من هذه الترجمة يوم الخميس سابع ربيع الاخر سنة اربع واربعين
وسبع مائة على يد العبد الفقير الى الله تعالى داود بن ابراهيم بن داود ابن العطار عفا
الله عنه وعن والديه وعن جميع المسلمين *

47^b hat oben mit Bleistift die einfache Kurrāsenzählung (vgl. WETZSTEIN
50 Bl.)
٥٠ كرايس

Oben rechts die Lesernotiz:

طالع هذه الترجمة الميمونة متبركا بآثر المترجم العبد الحقير عبد الباقي بن محمد
السابق غفر له ولمن امن سنة ١١٠٧

In ähnlicher Schrift und Phrase rechts unten:

طالع هذه الترجمة الميمونة متبركا بآثر المترجم العبد الفقير الى الله تعالى ابراهيم
ابن الحاج على الشهير بابن الطويل غفر الله له ولمن قراه ودعا له بالمغفرة ولجميع

Zu Ibn al ṭawīl vgl. Brockelmann II 279, Berl. 8013 f.

المسلمين *

Links unten steht die Lesernotiz

الحمد لله الباقي على الدوام والصلاة والسلام على سيدنا محمد المبعوث رحمة لآلنام
(= للآلنام) وعلى اله وصحبه الكرام وبعد فقد طالع هذه الترجمة الميمونة متبركا بها
داعيا لمالكها بالبقا (gestrichen) بالتوفيق وحسن الختام الحقيق الفقير على الحافظ
قاطنا في طرابلس الشام سنة ١١٠٩ — — — الله تعالى

Es ist vielleicht der junge 'Alt ibn Kerâma von Tripolis † 1162/1749 Murâdt III 232.

Darunter ein Siegel mit وما توفيقى الا بالله und عبده على

Rechts schräg umgedreht steht die Lesernotiz vom Jahr 1111/1699/1700
طالع هذه الترجمة الميمونة متبركا بماثر المترجم مرتجى الشفاعة عبد الرحمن ابن
جماعة المقدسي وهو في خدمة الشيخ دام فعه سنة ١١١١

Links oben schräg Lesernotiz vom Jahr 1117/1705

طالعه العبد الفقير الحقيق الحزين مصطفى بن حجازى البعلى داعيا لمالكه بطول البقا
وعلو الارتقا وذلك في يوم واحد سابع عشر شهر ذي القعدة سنة سبع عشرة
وماية والف

Oben links umgedreht steht noch in gelblich blasser Tinte

محمد بن لطف الله القاضى بمدينة دمشق الشام — عفى عنهما

Dies ist der bekannte Qaḍī und Gönner Muhibbts, der in der Ḥulāṣa IV 131—42 seine Biographie hat † 1092/1681, vgl. Berl. 7420. Von gleicher Hand und Tinte steht weiter quer von der Mitte herunter

صدر التقرير من العبد الفقير الي المولي القدير عثمان (بن) احمد القاضى بمدينة
دمشق الشام المحمية خلافة غفر لهما

Ebenso das türkische

مفرد شويله محكم شو طيم عشقه دلدار ايكين

und von ähnlicher Hand, aber mit schwarzer Tinte die türkischen Verse

اشتياقم جوقدرر قابل دكل تعبير اوله
 وصلت اولدقده ميسر بعده تقرير اوله
 اشتياكله كلوب ايتدك زيارت
 ومحشوده بره ايله شفاعت

Oben steht noch eine schülerhafte Schreibselei

يا المي فصع ابدالى بالسكن

18 × 13 cm, 15 Zeilen, 47 Blatt, schönes Nesht vom Jahr 744/1343, starkes gelbes Papier; Pappdeckel mit Leinwandrücken.

19. — M. a. VI. 19.

1.

كتاب المنهاج السوى فى ترجمة الامام النووى للجلال السيوطى

Kitâb al Minhâg alsawî fî terğemet elimâm al Nawawî

Biographie des Nawawî, von dem Polyhistor al Sujûtî † 911/1505, Br. II 143—158, welcher auch den Ibn al 'Aţţâr (oben N. 18) benützt hat. Unser Codex ist — wohl kollationiert, vgl. öfters balâğ (muqâbala) — in seiner 2. Hälfte geschrieben von dem Gelehrten Husein al Hıñt † 1173/1759, Murâdt II 62 f. (Danach ist Berl. 3912 „c. 1800“, X 176 „1215“ zu berichtigen.) Anfang und Schluss (wie Inhalt) stimmt mit Berlin 10126 und Gotha 1847; als 4. Codex ist nur noch bekannt Escorial 1749¹ (Casiri II p. 168) geschrieben 995/1587. Damit sollte noch die Nawawîbiographie Şahâwîs † 902/1497 (Br. I 395. II 34) Berl. 10125 verglichen und eine gemeinsame Ausgabe mit Ibn al 'Aţţâr's Tuhfat al'alibtn (N. 18) als Grundlage behufs definitiver Biographie Nawawîs vorgenommen werden.

1^a trägt auf viel dünnerem Papier, als die Blätter der eigentlichen Handschrift, von WETZSTEIN'S Hand nur die Notiz: N. 19 Biographie des Nawawî. 1^b bringt den Index von zahlreichen Schriften Sujûtîs und einiger anderer, welche im Buch enthalten sein sollen

بيان عدة ما اشتمل هذا الكتاب على الرسائل

Davon folgt aber nur al Minhâg alsawî (hier almanhâg wie Br. II 157 N. 287), dann Br. II Nr. 265, 5, 116, 86, 149, dann

رسالة فى احكام تقييب الحشفة للجلال السيوطى

Hierauf Br. II 93

كتاب التذكرة في علوم الحديث للعلامة أبي الحسن بن الملقن

Dann Br. II 389, 403, 443; Berl. X, S. 329:

كتاب ضياء السراج في ليلة الاسراء والمعراج للعلامة السيد محمد البرزنجي

Hierauf Br. I 119:

رسالة في الغريب من اللغة لابي بكر محمد بن القاسم الانباري

Dann

رسالة في معرفة ما يكتب بالضاد والظاء معا والفرق بينهما في الخط والهجا ولكل

واحد منهما معنى يخالف الاخر لابي القاسم محمد الهجوي

Dann

رسالة في اداب الفتيا للحافظ السيوطي

und von Sujûti weiter Br. II Nr. 138 und 196.

Auf 2b befindet sich eine lange Randbemerkung vom Schreiber von 12—25 Husein al Hîst nach seinem Lehrer Isma'il al 'Aglînt (vgl. unsere Nr. 6), worin auch der nähere Titel von Saḥāwîs Nawawtbiographie, welche in Berl. 10125 kurzweg nur als Terǧeme bezeichnet ist, steht al manhal al 'adb al rawi fi terǧemet Quṭb alaulijā al Nawawî.

قوله وقال ابن فضل الله الخ وفي رسالة السخاوى في ترجمة النووى سماها بالمنهل المذب الروى في ترجمة قطب الاوليا النووى نقلا عن الشهاب ابن الهابم في شرحه المنهاج المسمى بالبحر المجاج ما نصه هو الشيخ الامام العلامة الحافظ الفقيه النبيل محرر المذهب ومهذب وضابطه ومرتب استاذ المتأخرين الجامع بين العلم والدين والسالك سبيل الاقدمين في العبادة والورع والزهادة والاقتدا بسيد المرسلين ذو التصانيف الجامعة المباركة النافعة انتهى فوصف الامام النووي بالحافظ وكذلك نقل وصفه بالحافظ عن ابن ناصر الدين الدمشقى في التبيان وعن الاربعين وعن العماد بن كثير وعن ابن شهبة في طبقات الشافعية فاعرف ذلك كذا نقله شيخنا الشيخ اسماعيل المجلوني فافهمه

Zu Ibn al Hāim vgl. Br. II 125 und 19.

23* lautet die 1147/1734 datierte Schreiberschlußbemerkung:

تم بمضه كتابة قبيل الظهر مقابل نبى الله يحيى التقى الحصور على نبينا وعليه افضل
الصلاة والسلام فى شهر ربيع الاول سنة سبع واربعين ومائة والف على يد الفقير
السيد حسين الحسنى رحمه الله تعالى امين

24* hat nur oben folgendes:

وقال جعفر الصادق عن ابيه عن جدّه ان العرش اخوف الخلق من الله تعالى وان
بعض السنة تنطق بهذه الكلمات اعوذ بالله من غضب الله واعوذ بالله من سخط الله
واعوذ بالله من قمة الله واعوذ بالله من كيد الله ذكره الثعلبى وقيل من كتاب المظنة

Vgl. Br. I 154. 25* enthält nur folgendes:

الحافظ عبد الرحمن بن الديبع فى مدح مصنفات الامام النووى رحمهما الله تعالى
ايها السالك فهج المصطفى تابا سنة فى كل حين
غير كتب النووى لا تعتمد وتثره فى رياض الصالحين
وله فى مدح الاربعين.

ايها الطالبون علم الحديث * هذه اربعون حقا صحيحه
كلها غير سبعة فحسان * فاعتمدها فانها لنصيحه

Ibn al Deibā' vgl. Br. II 401: 4. tamjiz al ṭajiz min al ḥabṭ bimā jadūr
'alā alsinat annās min al ḥadīṭ findet sich noch Berl. 1631, Princeton (Littmann
1904) N. 32 und ist eben in Kairo 1324 gedruckt.

22 × 15 1/2 cm, 23 Zeilen Nesht 12—25 von Ḥusein Ḥiṣnī 1147/1734 ge-
schrieben; 2—11 erste Kurrāse etwa gleichzeitig; das dicke, glatte, gelbliche
Papier ist in beiden Teilen gleichmässig.

2.

رسالة الثعالبي

Risāla von al Ta'ālībī d. h. 'Abdalrahmān ibn Moḥammad al Ta'ālībī el
Howārī aus Algier † 873/1468, Br. II 249. Auf 6 Blättern stehen 10 Seiten
philosophisch-theologische, meist ganz kurze Begriffsbestimmungen.

Beginn 26b

بسم الله الرحمن الرحيم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم تسليما
 كثيرا وعلى اله وصحبه انجمن قال الشيخ الفقيه الامام العالم الهمام سيدى عبد
 الرحمن الثمالي الهوارى رحمه الله تعالى الباري ورضى عن الصحابة الفخام وعنه وفقنا
 بهم فى الدارين فى الدنيا والاخرة امين الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله *
 حقيقة الحمد هو الثناء على المحمود بالكلام بجميل صفاته سواء كانت من باب الاحسان او
 من باب الكمال المختص بالمحمود كله وشجاعته * حقيقة الشجاعة قوة تحدث
 فى الرجل عند الشدايد *

30b letzte Erklärung:

حقيقة القبول عبارة عن استواء جميع الصفات المقبلة الى الشى القابل لها *

Dann folgen zum Schluss noch $\frac{3}{4}$ Seiten über

اقسام الشرع خمسة واجب ومندوب ومحرم ومكروه ومباح

22 × 15 $\frac{1}{2}$ cm, 25 Zeilen Nesht etwa 18. Jahrhundert.

20. — M. a. VI. 20.

كتاب المعجب المعجاب فيما يرى فى الدهر من الانقلاب

Kitâb al'agab al'ugâb fimâ jurâ fil dahr min al inqilâb,
 anekdotenhafte, als Selbstbiographie sich gebende Lebensbeschreibung des **Seih**
'Omar al Himsî. 1a hat noch links oben von anderer Hand den Titel رحلة

فى نوبة الفقير محمد سليم الحمزاوى sowie die Besitzerbemerkung الشيخ عمر الحمصى
 ٢٥٤ سنة 254 = 1254/1838, während die letzte Notiz im Büchlein über 'Omar
 46b von 1236/1824 datiert.

Auf 1b ist mit blasserer Tinte, aber wohl von gleicher Hand über das Ganze
 geschrieben:

انما الاعمال بالنيات وانما لكل امرئ ما نوى

Dann eigentlicher Anfang: بسم الله الرحمن الرحيم وبه المستعان *

قال الفقير الى مولاه الفنى بفضلہ عن سواء السيد عمر ابن السيد عبد القادر ابن
السيد حسن ابن السيد يوسف ابن الجندى حسين نسا الحمصى بلدا الحنفى
مذهبا البكرى طريقة سمح الله عنه الخ

Zu al Ġindī vgl. Manẓūmāt Emin al Ġindī, Beirut 1883, Hartmann, Mu-
waššah S. 240.

15b—25a wird eine in ziemlich vulgärer Sprache gehaltene, sonst wohl un-
bekannte Volkserzählung im Stil der 1001 Nacht eingeführt:

(قال الشيخ عمر -) وقد سمعت مرة عن رجل حكاية في حسن الصعبة ومراعاة
المودة واحب ان اسوقها بكتابي هذا لان فيها موعظة وتذكرة واعتبارا وذلك انه
حكى والله اعلم بما جرى وتقدم من احاديث الامم بانه كان في قديم الزمان يبلدة
الشام رجل لحام فيوم من الايام ذلك اللحام جالس واذا قد دخل عليه رجل بغدادى
عليه ثياب فاخرة الخ

Daran schliesst sich eine weitere Volkserzählung von der Frau mit den
3 Töchtern 25a—36a كان في قديم الزمان حرمة ولها زوج فرزقت منه ثلاث بنات

Der Schluss des Ganzen lautet 46b:

وقال الشيخ عمر كان في سنة الف ومائتين وستة وثلاثين رخاء ورخصا للاسعار حتى
ان رطل الخبز الحمصى باربعة عشر فضه من الفرن ووقية الحلاوة بست فضه فيقول
لى الشيخ حسين دعنا نشبع منه ففى غير هذه الاوقات لا زاه بهذا الثمن فانه ينلوا
ولم يمض الا اياما قلائل حتى دب الغلاء ولم يعد ذلك رخصا وكان كما قال سبحانه من
يعطى ويمتع ويصل ويقطع ويفرق ويجمع ويضع ويرفع ويضر وينفع لا اله الا هو كل يوم
هو في شان خلقهم وما يعلمون وهو يعلم ما يفعلون لا يسئل عما يفعل وهم يسئلون
تم تم تم

Vulgäre Formen vgl. 16^b واخرجوه برات الديار 23^b , نضافت طعامك , هلق 26^b , وتما مى und الجميدى 24^a , وسكروا عليه الباب

35^b ist eigentümlich ابن الزنا (2mal) vgl. 36^a الزنا

43^a wird ابن خير الله حاكمهم von den Him̄ern getötet.

42^b, 43^a kommt الشيخ محمد الزعبي الجيلاني vor.

15 1/2 × 11 cm, 46 Bl., 13—18 Zeilen modernes Nesḥt von c. 1236/1824; weisses Papier in Pappband.

21. — M. a. VI. 21.

كتاب البحث الصريح في ايا هو الدين الصحيح للشيخ زياده ابن يحيى النصب الراسى

Kitāb albaḥṭ alṣarīḥ fī ajjīmā huwa 'ldīn alṣaḥīḥ von einem andern stark mit Glossen (ḥašija) erweiterte, mit autobiographischen Notizen eingeleitete Polemik gegen das Christentum von dem Renegaten Šaiḥ Zijāde ibn Jaḥjā al Naṣb al Rāst. Nur bei Steinschneider, Polemische und apologetische Literatur in arabischer Sprache zwischen Moslimen, Christen und Juden (1877) findet sich davon eine nackte Erwähnung nach WETZSTEIN's Verkaufsverzeichnis. Es ist eine höchst interessante bibel- (und koran)feste Polemik, wobei ältere Literatur nach des Verfassers Andeutung auch benützt ist. Texte des Alten Testaments sind öfters rot geschrieben, im hebräischen Wortlaut (in arabischer Schrift) mit arabischer Interlinearübersetzung zitiert, vgl. 32^a Zacharja 8,23; 24^a Jesaja 9,5. 6. 1^a leer; Beginn 1^b:

بسم الله الرحمن الرحيم * الفاتحة * الحمد لله الذى جعل الدين دينا على البشر
وصيره كراس مال لتربح به عبادة ذاته العلية الفاتحة كل طهر وبر الخ * اما بعد فيقول
المبد الفقير الى ربه الفنى الشيخ زياده ابن يحيى النصب الراسى المتشرف في الدين
المحمدى * حاشية اعلم ان هذا العالم المؤلف لهذا الكتاب النفيس قد يشرح في هذه
المقدمة اسمه واسباب دخوله في الدين المحمدى وانه ما دخل اليه عن ترغيب

دنيوى ولا تخوف ولا لفن ولا لحيف صار له ولا لاسباب فساد بل بالمطالعات
بالكتب والمقابلات كما قد تراه الخ

2a unten heisst es dann:

وبحيث قد تيسر لى من بعد مطالعتي فى كتب القواعد وقاسيرهم انى وجدت ايضا
ملخصات اجوبة ورد الملل على بعضهم باقوال مختصرة صريحة فضمته الى كتابى
هذا ما يناسب منها وسميته

كتاب البحث الصريح فى ايا هو الدين الصحيح

وقسمته الى خمسة ابواب وخاتمة

Schluss 57b rot:

تم هذا الكتاب الذى هو البحث الصريح فى الدين الصحيح وهو الكتاب الاول
للمرحوم الشيخ زياده ابن الراسي ويتلوه كتابه الثانى الذى هو الاجوبة الجلية لدحض
الدعوات النصرانية وقد تمت نساخته فى اواخر جمادى اخر سنة الف ومايتين وثلاثة وستين

Über das Vorhandensein dieses 2. polemischen Buchs des Verfassers ist mir nichts bekannt.

Dann folgt noch schwarz von derselben Hand:

تبيه اعلم ان مذهب ابى حنيفة رضى الله عنه قد استجاز عدم الطهور للرجال
البالغين اذا ما شاوا من كونه قرر عليه بانه سنة لا فرضا ووضع لهم شروط الدين
القواعد وهم خمسة الصوم والصلاة والصدقة والحج الى بيت الله الحرام لمن استطاع
اليه سبيلا وفى مقدمتهم واولهم الذى هو المعول عليها الشهادتين اى قيل لا اله
الا الله محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم فحولوا الخمس هم شروط الدين الاسلامي
وهم قواعد الخلاص ورضى الله تعالى تمت م

Ursprünglich waren es 9 Hefte (Kurrāsa) à 8 Blatt = 72 Blatt, wie auf
dem leeren Blatt 58b mit Bleistift bemerkt ist

٩ كراريس
٧٢

Vorhanden sind nur noch 58 Blatt; die 14 Blätter fehlen zwischen 48/49 und 50/51.

22 × 16 cm, anfangs 19 Zeilen, später 23—25; einförmig steifes christliches Nesht vom Jahr 1263/1847; in Pappdeckelklappe mit Lederrändern gelegt.

II. Geographie, Topographie, Reisebeschreibung.

22. — M. a. VI. 22.

كتاب الاقادة والاعتبار في الامور المشاهدة والحوادث المعاينة بارض مصر

لمبد اللطيف البغدادى

Kitab al ifada wali'tibar fil umûr almošâhada walhawadiť almo'ajana biarđ Mišr von 'Abd al Latif al Bagdadi † 629/1231, Brockelmann I 481. Unsere titellose, anonyme Beschreibung von Selbstgesehenem und Erlebtem in Ägypten (von WETZSTEIN nicht erkannt) erweist sich bei näherer Betrachtung als eine sehr wertvolle, nach dem Original des Verfassers prächtig abgeschriebene, datierte Handschrift der nach de Sacys Übersetzung und Erklärung längst bekannten, berühmten Relation de l'Egypte (Paris 1810) nach den Ausgaben von White (Oxonii 1800) und Paulus (nach Whites Manuscript), Tübingen 1789, aus dem einzig bekannten Codex der Bodleiana Nr. 794. Einen zweiten Codex stellt wohl der Druck von Cairo 1286/1869 (nicht 1282, wie Brockelmann I 481 und Wüstenfeld Gesch. N. 314 angeben) mit dar. Den Dritten, wohl ältesten Codex haben wir nun in unsrem Tubingensis. Da jene 2 europäischen Ausgaben, wie die Cairiner, und de Sacys Musterbearbeitung äusserst selten und auch antiquarisch kaum aufzutreiben sind, sollte eine neue Textausgabe und eine zeitgemässe Neubearbeitung nach de Sacys Muster vorgenommen werden, wozu unsre Handschrift in erster Linie mit zu verwerthen wäre.

Auf 1a war ein dünnes, weisses Papierblatt aufgeklebt mit nur zwei Erwerbsnotizen vom Jahr 1265/1849 und 1275/1859, welche ich nach Ablösung des Ganzen wieder auf leere Stellen des Blattes klebte; sie lauten:

دخل في ملك لله تعالى الى حسن وهبه الكحال في شهر محرم الحرام سنة ١٢٦٥

mit dem Siegel darunter: ظني بالله حسن ١٢٥٣

Die zweite Notiz lautet:

دخل في ملك حمزه الكيفاني ذ[= ذى الحجة] ١٨ سنة ١٢٧٥

Unter dem abgelösten Blatt hoffte ich Titel und Verfasser zu finden. Aber davon war nichts vorhanden, sondern nur folgende Besitzer- und Leserbemerkungen, oben rechts schräg in kräftig gewandtem Nesḥī:

من كتب . . ابن سحاده الموكي (?) الشافعي عفا الله عنه بئنه وكرمه في سنه تسعماية
(vgl. Br. II 302, Berl. 9481 einen späteren Ibn Šaḥḥāda).

Darunter folgende Lesernotiz:

طالعہ الفقیر الحقیر ناصر الدین الشریف داعیا لمالکہ بالبقا وعلو المنازل والارقا فی
سنة خمس وثمانین وتسعمایہ

Darunter noch neben ganz Verwischem:

— — — — العالم بالمدينة المنورة — نظر السيد زين العابدين — — — —

Links am Rande auf gelbem, angeklebtem Papierstreifen:

دخل في ملك احمد بن الشيخ صالح التدملى [امين

Darunter انتقل الي ملك الفقير الي الله تعالى محمد القلعاوى الشافعي

In der Mitte oben steht:

[اللهم اكشف همى

Darunter von derselben Hand:

[اللهم افرلى همى واكشف غمى واهلك عدوى برحمتك يا ارحم الراحمين

Darunter in der Mitte des Blattes, in umstricheltes Viereck gefasst eine Notiz über die Geburt eines Sohnes Ahmed ibn Moḥammed vom Jahr 961/1554.

1b beginnt unser Codex mit ausführlichem Inhaltsverzeichnis:

بسم الله الرحمن الرحيم فهرست ما يشتمل عليه هذا الكتاب وهو مقالتان * المقالة
الاولى ستة فصول * الفصل الاول فيه صورة مصر وهية نيلها وخواص النيل وخواص
مصر * الفصل الثانى فيه النبات صفة البامية صفة الملوخية صفة اللبخ صفة الجبىز
صفة البلسان صفة القلقاس صفة الموز صفة الاترج وساير المحمضات صفة التفاح العطر
صفة النخل والماش والدخن صفة الاقيون صفة الاقاييا صفة الققوص صفة البطيخ
وغيره والنيل وخيار شنبر * الفصل الثالث فيه الحيوان صفة عمل الفارايح بالزبل
صفة الحمير والبقر والخيول صفة التمساح والدلفين صفة الاسقنقور صفة فرس البحر

صفة السمكة المسماة الرعاد صفة السمكة المسماة السرب صفة اللجاة وهي سلحفاة
صفة الدلّيس * الفصل الرابع في الآثار القديمة — — —

2^a trägt am oberen Rand von späterer Hand, der gleichen, wie Unterschrift
80^b

الحقير العافي محمد الحموي

Der Text von 2^a entspricht Paulus 6,9 ff. قدما المصريين الخ

Mit 4 beginnen Kurräsen zu 10 Bl., welche auch allein durch Custoden von erster Hand markiert sind; somit fehlen in Kurräse 1 zwischen 1 und 2 7 Bl. Die letzte Kurräse 74—80 hat nur 7 Blatt, wobei 79 verstellt und nach 76 zu setzen ist. Die Varianten unseres häufig, aber öfters auch falsch vokalisiert Codex scheinen im Ganzen unerheblich, da eben die wenigen Abschriften auf das Original zurückgehen.

Paulus 7,1 (White 1800 ist mir unzugänglich) und Cairo 7,9 fügt Tub. nach يتولد noch ein ويتكون ein. Paulus 8,4 hat اللماية; Tub. mit Cairo 7,21 dafür قبض ولماية. Selten sind Randglossen des Abschreibers. 52^b schliesst die
1. Maqāla, aber nach سيد المرسلين (Paulus, Cairo) fügt Tub. hinzu:

محمد واله الطيين الطاهرين واصحابه المنتجين امين

Daneben von späterer Hand schülerhaft mit blass gelblicher Tinte die Sprüche:

اترك الدنيا وفيق ما على الدنيا رفيق انما الدنيا سفينة كل من فيها غريق *
الموت كسا [=كاس] وكل الناس شاربهم والقبر بيتا وكل الناس ساكنهم

67^a, 1—5 findet sich ein Zusatz, der bei Paulus und Cairo fehlt, ebenso 74^a
(ultima) rot der Zusatz ذكر الزلزلة: Cairo 59,3, Paulus 145 zwischen 3 und 2 v. u.

80^b hat den Schluss mit Unterschrift:

Cairo 63 schliesst schon mit الطاهرين, während Paulus 157 noch die Bemerkung über Abfassung der Relation im Jahr 600/1204 zu Cairo nach dem Bodleian beibringt, gegen 603/1206 zu Jerusalem bei Ibn Abt Uṣeibi'a, vgl. dazu de Sacy XVII, 453. Unser Codex hat noch:

الطاهرين واصحابه المنتجين * كتب هذا الكتاب المبارك من نسخة مولفه رحمه

الله تعالى * برسم الامير الكبير الاعظم الاعدل الاعلم منبع الجود والكرم ملجا القرا
والضعفا والمساكين كهف زوار بيت الله رب العالمين — — — — — (Rasur)
قاطع السباء وفضله رافع البناء * ايده الله تعالى بالنصر والاقبال وافئذ اوامره الكريمة
بالغدو والاصال * ووقع الفراغ على يد اضعف العباد واحوجهم الي مغفرته المستغفر
من ذنبه وخطيته محمد بن يوسف بن علي ييك البغدادي عفا الله عنهما في شهر
صفر ختم بالخير والظفر سنة احدي وسبعين وسبعماية بمحروسة دار المجد كماخ
حماها الله تعالى عن الافات امين

Mohammed ibn Jūsuf ibn 'Alt Beik von Bagdād hat also im Jahr 771/1369
unsere Codex für den Emīr . . . . . zu Kemāh am obern westlichen Euphrat
(unterhalb Erzenġān), wo einst 'Abd al Latīf selbst auch weilte, aus dem Original
abgeschrieben.

Links unten findet sich von dem oben zu 2* genannten Moḥammad al Ḥa-
mawī die Lesernotiz vom Jahr 991/1583:

طالع فيه الفقير الحقير الي الله تعالى محمد الحموي في سنة واحد وتسعين وتسعمائة
غفر الله له ولمن قرا سورة الفاتحة و . . . ولوالي امور المسلمين

Rechts unten schräg die Lesernotiz 'Alt Dede's († 1007/1598, Br. II 427):

طالع فيه الفقير الي الله تعالى علي دده

wobei fihi 2mal gesetzt ist.

21 × 15 1/2 cm, 13 Zeilen, 80 Bl. starkes, gelbes Papier, schönes kräftiges
Nesḥt vom Jahr 771/1391 in orientalischem Pappband mit rotem Lederrücken
und Klappe.

23. — M. a. VI. 23.

كتاب الاعلام في تاريخ بيت الله الحرام للشيخ الهمام القطبي الحنفي المكي رحمه الله تعالى

Kitāb al 'ilām fī ta'rīḥ beit allāh al ḥarām von al Qoṭbī =
Qoṭbeddīn al Ḥanaṭī al Mekki † 990/1582. Guter, vollständiger Codex
der bekannten Geschichte von Mekka, welche von Wüstenfeld nach den Hand-
schriften von Berlin, Gotha und Leyden 1857 als 3. Band der Chroniken der

Stadt Mekka herausgegeben ist. Unser Codex beschneidet nur öfters die fast zum Überdruß gehäuften Redefloskeln zum Ruhm der osmanischen Sultane, wie er auch die Zahlen meist nur kurz mit den Zahlzeichen rot wiedergibt. Auf der Rückseite der Decke vorn wiederholt sich nur die Angabe:

من جملة نعم القدير علي عبده الفقير الحاج احمد بن الحاج محمد غفر الله ذنوبه وملا
بالتوفيق ذنوبه (تحريرا) في ٤ ذا [= ذي القعدة] ١١٧٧

Auf 1a befinden sich nur einige Rezepte unter dem obigen Titel, nach welchem unmittelbar noch die verwischten Worte stehen:

دخل في ملك الحقير عبد الله

1b ist der übliche pyramidenförmige Goldgrund für Titel vorbereitet, aber noch ohne Aufschrift geblieben. Darunter beginnt das Buch sofort:

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي جعل المسجد الحرام امنا ومثابة للناس وامر
بتطهير الكعبة البيت الحرام للطائفين والمالكفين وازال عنها الخوف والبأس وقبض
لمارة حرمة الامين اعظم الخلفا والسلاطين

Hier hat Tub. mit der Ausgabe Cairo 1305 am Rande von Ahmed ibn Zeint Dahlân's *Ḥolâsat alkelâm fi bejân omara' albeled alḥarâm*, s. Brockelmann II 500: a'zam, nicht a'âzim Wüstenfeld's.

284b Schluss, wie bei Wüstenfeld 458,2 gleichlautend bis المرسلين, dann bei uns weiter:

وعلى اله وازواجه واصحابه والتابعين لهم باحسان الي يوم الدين رضوان الله عليهم
اجمعين * وقد فرغ مولفه من تحريره ووقفت انامله عن تحبيره في ليلة سفر صباحها
عن سبع مضين من شهر ربيع الاول سنة خمس وثمانين وتسعمائة من الهجرة النبوية
على مهلجرها الف صلاة والف الف تحية *

Hierauf folgt noch die interessante Schreiberunterschrift:

وسوده لنفسه ولمن شاء الله من بعده اقرر العباد الي رحمة الله تعالى العبد الحقير
يحي جاوش بن محمد جاوش احد الجاوشية بالباب العالي العثماني خلد الله تعالى دولتهم

وَأَبَدَ خِلَافَتَهُمُ الْقَاهِرَةَ وَذَلِكَ بِتَحْتِ قَلْعَةِ قَبْرِ الْيَاسِ تَابِعِ نَاحِيَةِ الْبَقَاعِ الْعَزِيزَةِ فِي جَمِيعَةِ
عَسَاكِرِ الْإِسْلَامِ عَلِيِّ الْأَمِيرِ فَخْرِ الدِّينِ بْنِ مَعْنٍ وَنَجَزَ هَذَا الْكِتَابَ فِي ضَحْوَةِ نَهَارِ الْارْبَعَاءِ
خَامِسِ شَهْرِ جُمَادِي الْأَوَّلِ الْمُنْسَلِكِ فِي شَهْرِ سَنَةِ ثَلَاثٍ وَارْبَعِينَ وَآلْفٍ وَنِسَالِ اللَّهِ
تَعَالَى حَسَنَ الْخَتَامِ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِيِّ عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ
أَنْ تَجِدَ غِيَا فَسَدَ الْخُلَا * جَلَّ مِنْ لَا فِيهَا عَيْبٌ وَعِلَلَا

تم

Die Worte **الامير فخر الدين** sind über eine Rasur geschrieben.

Der Schreiber Jahjā Čauš ibn Mohammed Čauš war also Sergeant in der osmanischen Armee des Grosswezirs Kûguk Ahmed Paša vor der Burg Qabr Eljās (Eliasgrab), welche eben 1043/1633 von diesem erobert wurde, vgl. Wüstenfeld, Fachreddin, der Drusenfürst und seine Zeitgenossen, § 81, 157. Qabr Eljās spielte damals als eine Hauptfestung des Drusenemirs eine grosse Rolle. Durch einen Fehler der Fischer-Guthe'schen Karte von Palästina erscheint es nun stets als Kabb Eljās statt Qabr Eljās, südlich der jetzigen Bahnlinie Beirût Damaskus, beim Austritt aus dem Libanon und Eintritt ins Hochtal el Biqā' (efāziz, vgl. Wüstenfeld, Fachreddin § 70, wo aber Kerak Nuḥ mit Kır Moab verwechselt ist, während es doch gleich östlich von Zahle in el Biqā' liegt.) Vgl. ZDMG 16,656.

285^a und ^b weist nur einige Rezepte auf.

In Brockelmann II 382 sollte die häufigere Lesart im Buchtitel bait für beled allāh al ḥarām gewählt oder miterwähnt sein. Ebenso sollte der Auszug vom Neffen des Qoṭbeddin, 'Abdel Kerīm, Leid. 802 genannt sein, wenn ihn auch Wüstenfeld schon zu seiner Ausgabe mit verwertet hat. Durch letzteren ist auch das Versehen verursacht, das Brockelmann fortpflanzt, dass der Ḥanefit Qoṭbeddin ḥanbalitischer Professor an der Suleimāntja (für alle Riten) in Mekka geworden sei (wobei dann nebenbei Chroniken III X, IV 315 die ḥanefitische Hidāja zum ḥanbalitischen Rechtsbuch gestempelt wird; III X Girge in Unterägypten, lies Oberägypten). Qoṭbeddin erzählt ja noch extra (vgl. III 315), es habe sich für ḥanbalitisches Recht kein Vertreter finden lassen, weshalb man diesen Lehrstuhl in eine Professur für Traditionswissenschaften (Erklärung der 6 grossen Traditionssammlungen) verwandelt habe.

20^{1/2} × 15 cm, 285 Bl., 15 Zeilen schönes, deutliches türkisches Nesḥ vom Jahr 1043/1633 in orientalischem Lederband mit Klappe.

24. M. a. VI. — 24.

كتاب تاريخ مكة المشرفة للعلامة الازرقى

Kitāb ta'riḥ Mekka almušarrafa von **al Azraqī** † nach 244/858, herausgegeben von Wüstenfeld 1858 „Die Chroniken der Stadt Mekka“ I; Brockelmann I 137, wozu zu bemerken ist, dass die beiden Bearbeiter el Ḥozāʿī durch ein sonderbares Versehen, das auch schon Pertsch, Goth. 1705 passierte, die Nisbe ihres viele Jahrhunderte späteren Biographen al Fāst bekommen haben, indem Wüstenfeld Chroniken I XIV und XVI das durch Punkt und Linie getrennte zusammengeworfen wurde! Der oben gegebene Titel ist auf 1^a durchstrichen, weshalb WETZSTEIN den ersten Überlieferernamen im Text als Verfasser nahm: „Geschichte und sehr detaillierte Topographie der Kaʿba und ihrer Umgebungen, mit wichtigen histor. Exkursen über die vormuhammed. Zeit von Omar el Mejānṣī. Die HS. ist ca. 600 J. alt. 162 Bl. fol., die 15 ersten Bl. v. späterer Hand und c. 300 Jahre jünger. Scheint unicum zu sein.“ Eine Vergleichung auch nur der ersten und letzten Linien unsrer Handschrift mit Wüstenfelds Ausgabe al Azraqī's beweist die Richtigkeit des obigen, wenn auch quer durchstrichenen Titels, welcher auch noch auf dem untern Schnitt von der Hand des späteren Schreibers von 1—15 sichtbar ist.

تاريخ مكة المشرفة للازرقى

Auf 1^a finden sich noch einige Kritzeleien und Schreibereien; unten primitiv schülerhaft

الحمد لله رب العالمين الرحمان الرحيم

In der Mitte von anderer Hand die Notiz:

مما ساق سائق التقرير دخل في نوبة الفقير محمد ابن احمد ابن علي ابن قاسم ابن غنيم الحفري نسب الشافعي مذهبا القادري طريقة غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين ملكه في سلخ محرم الحرام سنة ١٢٥٠

Dahinter, darüber und ganz oben auf 1^a, wie auf 160^a oben das Siegel محمد عبده, Mohammed im Zentrum mehrmals verschlungen, 'abduhu um den runden Rand geschlungen.

1^b beginnt mit vielen Abweichungen von der Ausgabe 3, 1 ff., also:

بسم الله الرحمن الرحيم وبه العون

خبرنا الشيخ الاجل العالم الصالح ابو حفص عمر بن عبد المجيد المياشنى قال اخبرنا
القاضي الاجل قاضى الحرمين الشريفين ابو المظفر محمد بن علي بن الحسين الشيباني
الطبري قال اخبرنا جدي الامام الحسين والشيخ الزكى ابو علي الحسن بن خلف
الشامي قال جدي اخبرنا ابو القاسم وقال ابو علي اخبرنا ابو القاسم خلف بن هبة الله
الشامى قال اخبرنا ابو محمد الحسن بن احمد بن ابراهيم بن فراس قال اخبرنا ابو الحسن
محمد بن نافع الخزاعى وابو بكر بن عبد المومن الا ان ابن نافع لم يسمع الكتاب كله
بل انتهى سماعه الي باب ما جاء في القيام على باب المسجد مستقبل البيت يدعو
قال اخبرنا ابو محمد اسحاق بن احمد الخزاعى قال اخبرنا ابو الوليد محمد بن عبد
الله بن احمد بن محمد الازرقى واخبرنا الشيخ الاجل منتخب الدين ابو الحسن علي بن
الحسن الزنجاني قال اخبرنا القاضي الاجل قاضى الحرمين الشريفين ابو القاسم عبد
الرحمن بن علي بن الحسين الشيباني الطبري قال اخبرنا ابو علي الحسين بن خلف
الشامى بهذه الانساب الي ابي الوليد * باب ذكر ما كانت الكعبة عليه فوق الماء
قبل ان يخلق الله السموات والارض وما جاء في ذلك * حدثنا ابو الوليد محمد بن
عبد الله بن احمد بن الوليد بن عقبة بن الازرق بن عمر بن الحارث بن ابي سمره
الفساني الازرقى قال حدثنا جدي احمد بن محمد بن الوليد الازرقى قال حدثنا
سفيان بن عيينة عن بشر عن عاصم عن سعيد بن المسيب قال كعب الاخبار كانت
الكعبة غناء علي الماء الخ

WETZSTEIN hatte nun mit seiner Meinung über den Verfasser insofern ein gewisses Recht, als unsre Handschriften al Azraqs eben auf die Text-Überlieferung des Abū Ḥafṣ 'Omar ibn 'Abdelmeğīd ibn 'Omar al Qoraṣī al Majānīṣī beruhen. Dieser lebte und schrieb Ende des 6./12. Jahrhunderts: vgl. über ihn Brockelmann I 371, wo aber statt al Bajjāst natürlich al Majānīṣī zu lesen ist, von Majānīṣ, einer kleinen Ortschaft nahe bei al Mahdtja in Ifrtqija; er ist ja von

Jaqt 4, 709 extra erwähnt als Lehrer seiner Lehrer, nur hat er (unrichtig) statt des 2. 'Alī al Ḥasan, und statt al Qoraṣī al Maḥdawī von al Maḥdīja; er war auch 579/1183 zu Mekka Lehrer Ibn Ḡubairs, vgl. Traduzione von Celest. Schiaparelli, Roma 1906, p. XI (nach Ibn al Ḥaṭṭīb) und p. 101; vgl. noch Maqqarī I 498, 564, 875, 877. Diese Rolle des Majānīst als letzten Rezensenten unsres Azraqi-textes ist weder von Wüstenfeld noch Brockelmann bemerkt worden. Im Text selbst scheint unser alter Codex im Ganzen ziemlich wenig von dem der Wüstenfeld'schen Ausgabe abzuweichen. Doch müsste das Verhältnis noch genauer untersucht werden, da unsere Handschrift die weitaus älteste von allen ist, aus dem 7./13. Jahrhundert stammt. Die 15 ersten Blätter sind freilich später hinzugekommen. Der alte Bestandteil beginnt 16 in Kurrāsen zu 10 Blatt; 16^a ist oben links als ثلثة ^٣ markiert, so dass ursprünglich 2 Kurrāsen = 20 Blatt vorangingen, (jetzt durch 15 ersetzt). Die 14. Kurrāse, jetzt Blatt 130—140 sind beim Binden umgedreht. Der Codex ist im ganzen sorgfältig geschrieben und verglichen, vgl. häufig balāḡa al muqābala walsemā' am Rand, oft Randnoten und häufige NB. qif und maṭlab. Das schön ausgeführte Bild der Ka'ba 34^b ist gegen über der nackten Figur bei Wüstenfeld 112 sehr instruktiv. Leider hat die Schrift fast durch das ganze Buch durch oben und noch mehr unten eingedrungene Nässe gelitten; die verwischte Schrift ist später durch Nachfahren oft wieder erneut. Schluss 160^a = Wüstenfeld 504, 2 (erstes Wort ohne alle diakritischen Punkte)

البغينة والمغينة باء اخر * اخر كتاب مكة حرسها الله تعالى والحمد لله رب العالمين

وصلى الله على سيدنا محمد واله وصحبه وسلم وحسبنا الله ونعم الوكيل *

25 × 16 1/2 cm, 32 Zeilen, 160 Bl., gelbes, vielfach durch Nässe gebräuntes Papier; altes Nesḥī des 6./13. Jahrhunderts; selten vokalisiert, in orientalischem Lederband mit Klappe.

25. — M. a. VI. 25.

كتاب فيه فضائل بيت المقدس وفضائل الشام لابي اسحق ابراهيم بن يحيى ابن
ابى حفاظ المكناسي

Kitāb Faḍāil bait al Maqdis wa faḍāil al Šām, Vorzüge von Jerusalem und Syrien, von Abū Ishāq Ibrāhīm ibn Jahjā ibn abī Ḥaffāz (dafür Nr. 26 auf Titel al Ḥafīz) al Miknāsī, welcher sonst nicht näher bekannt ist und nur in unseren N. 25 und 26, sowie fragmentarisch in

Cambridge N. 736, Blatt 32—139 erhalten scheint. Socin hat in ZDPV 14, 85 über unsre 3 palästinensischen Codices (N. 25—27) einige flüchtige und ungenaue Bemerkungen gemacht. Beginn 2b

بسم الله الرحمن الرحيم * اخبرنا الشيخ الامام الفاضل ابو اسحق ابراهيم ابن ابي
حفظ المكناسي قال الحمد لله المقدس عن الآفات * المسبح باصناف اللغات *
الموفق للخيرات * الممين علي الطاعات * وصلواته على محمد نبيه المويّد بالمعجزات *
المخصوص بارفع الدرجات * وعلى آله وصحبه اولي المكرّمات * أمّا بعد فهذا كتاب
يتضمّن فضائل بيت المقدس والشام * وما ورد في ذلك من المجايب والخصايص
المظام * جمعت فيه المتفرق * ويئت المستنق * ليكون عوناً للمتذكر * وتقريباً
للمتبصّر (على المتبصر N. 26) واختصرت أكثر الاسانيد ونسبت معظمه لمخرجه والله
الموفق الممين * اعلم ان الله عز وجل جعل الشام مسكن أكثر انبيائه واوليائه
ونذب المومن الي سكناه والمقام به والهجرة اليه وهو ارض المحشر والمنشر وبه ينزل
عيسى بن مريم (بن مريم statt عليه السلام N. 25) وفيه مستقرّ الفريقين وسياتي ذلك
مفصلاً ان شاء الله تعالى (وهو الموفق وعليه المتكل * اعلم ان N. 25 noch
اشتقاق بيت المقدس اصله من القدس وهي الطهارة والبركة الخ

ما جاء في من مات به 16a (nach Koran und Tradition) ما جاء في المسجد الاقصى 4a
فضل الصلاة في بيت المقدس 20b ذكر البلاطة السوداء والسور وباب الرحمة 17b
فقد استكمل جميع سنّي 22a, 4 Beginn von Cambridge 736, 32 والزيارة والسكني
(ما جاء من) الترغيب في 25b وعن (قال N. 26,5a) ابو مسهر حدثنا سعيد الخ
من سكن فلسطين من الصحابة 29a زيارة بيت المقدس والصدقة والصيام فيه (والقيام به)
ما جاء في المسجدين — — اعمال المطى الي المساجد الثلاثة 30a
تسييح الملايكة في المسجد الاقصى 31b الملايكة الموكّلون بهذه المساجد 31a

- موضع صلاة النبي عليه السلام من بيت المقدس 34^a دعا سليمان عليه السلام 32^b
 تحويل القبلة 37^a من اهل من بيت المقدس والترغيب في ذلك 36^a
 معراج الصخرة 43^a فضل الصخرة وذكر الماء الذي يخرج من اصلها 40^a
 روية النبي الحور العين 44^b ما جاء في ان الصخرة تزار ولا ترور 44^a
 ما جاء في ان الصخرة علم 48^a ما جاء في الماء الذي يخرج من تحت الصخرة 45^b
 فضل (فضيلة 20^a, N. 26) 53^a ما جاء في السلسلة 52^a يهتدي اليها يوم القيامة
 فتح بيت المقدس 64^a بناء المسجد 56^b الصلاة عند موضعها وما كان فيها
 حديث الورقات 69^a فضل مؤذني بيت المقدس 68^b حديث ليلة الرجفة 67^a
 حديث دخول ذي القرنين بيت المقدس وما رأى فيه من العجايب التي صنعها 72^a
 حديث ابني (موسي و 30^a, N. 26) هارون 74^b الضحاك بن قيس الاردي
 حديث طاطزي (طاطري 32^a, N. 26) بن اسماوس 78^a قبر آدم وابراهيم وولده 76^b
 ما جاء في ان الدجال لا 82^a نزول المهدي ببيت المقدس وعيسى بن مريم 79^a
 كتاب فضائل الشام على التمام والكمال 83^a Titel des 2. Teils: يدخل بيت المقدس
 بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله سميت الشام شاما 83^b والحمد لله وحده
 الدعاء بالبركة للشام 84^a (etwas verschieden beginnt N. 26) لكونها عن شمال الارض الخ
 ما جاء في ان الشام تسعة اعشار الخير 86^a قوله عليه السلام طوبى للشام 85^a
 الترغيب في سكنى الشام والمقام به والهجرة اليها 89^b عقر دار المومنين بالشام 87^a
 قول النبي اهل الشام سوط الله في ارضه 99^b ما جاء في ان عمود الاسلام الشام 95^b
 ما جاء في ان الابدال بالشام 102^b الشام ارض المحشر والمنشر 101^a طرد ابليس من الشام 100^b
 قول النبي اذا فسد اهل الشام فلا خير فيكم وذكر الطائفة الظاهرة على الحق 105^a

- فتح دمشق 112^b ما جاء في دمشق 111^b الجبال المقدسة 109^a
 تضييف البركة بدمشق والترغيب في سكناها 116^a ما جاء في الربوة 114^b
 ما جاء في البناء 117^a ما جاء في ان دمشق ارم ذات العماد وانها جبارة 116^b
 ما جاء في مسجد دمشق 117^b بدمشق (بناء دمشق 50^b, N. 26)
 موضع راس يحيى بن زكريا في الجامع 121^b مصلى الخضر من جامع دمشق 121^a
 ما جاء في باب الفراديس 124^b ما جاء في ان دمشق اكثر ابدالا وزهادا 123^b
 ما جاء في ان دمشق من مداين الجنة 126^b موضع نزول عيسى بن مريم من دمشق 125^a
 من توفي بدمشق الشام من الصحابة 127^b من قبر بالشام وجهاتها من الانبياء 127^a
 فضل الصلاة بهذا الجبل والدعاء 133^a ما جاء في قصة ابني آدم ومغارة الدم
 فضل حمص وما جاء فيه وما 135^a فضل مسجد ابراهيم يبرزة وهو المقام 134^a
 فضل نابلس 135^b يبعث منها من الشهداء يوم القيامة
 فضل الرباط بمسقلان 136^b فضل عسقلان والترغيب في المقام بها 136^a
 ما جاء في مقبرة عسقلان 137^b

وما احدي المروسين قال عسقلان او غزة letzte Zeile ; فضل غزة 138^b

Es fehlt in unsrem Codex nur noch eine Seite N. 26, 61—62 über beled Ludd und der allgemeine Schluss N. 26, 62—63

جامع امر الشام وفضيلة الشام اكثر من ان تحصى الخ

Mit den 3 Codices, dem spätesten N. 25, mit N. 26 vom Jahr 741/1340—1, und dem Bruchstück Cambridge N. 736² vom Jahr 765/1363—4 könnte eine

Ausgabe gemacht werden. Blatt 1 ist leer bis auf 1^a links oben يا كيكج

vgl. Vullers Lexikon pers.-latin., und

ثمانية خُصَّت بها ساير الوري * وكل امرء لا بدّ يلقي ثمانية

سرور واحزان واجتماع وفرقة * ويسر وعسر ثم سُقم وعافية

2a hat obigen Titel mit Zusatz *على التمام والكمال تم تم تم*, ausserdem zwei verwischte Stempel und die Bemerkungen

ويليه قصيدة الشيخ الجبلى المسماة بالمنية - ويليه من كلام الشيخ الاكبر - ويليه ديوان ابن الفارض ناقص

wovon aber natürlich unserem schon um mehrere Blätter verstümmelten Text der Faddail nichts folgt.

Auf 138b steht oben ١٥٦

15 × 10 cm, 13 Zeilen, 138 Bl. kräftiges ziemlich modernes Nesht auf grobem gelbbraunem Papier in Lederrücken gebunden.

26. — M. a. VI. 26.

1.

1—62 dasselbe Werk, wie N. 25, w. s., vollständig, aber durch eingedrungene Nässe vielfach abgeblasst und unleserlich geworden, am Anfang und Schluss verbunden, so dass auf Blatt 1 folgen muss 114, auf 2 die ähnlich verbleichten 115—118, auf 3 119, erst von 4 ab ist, wie auch die Kurräsenbezeichnung zeigt, alles in Ordnung und nur nach 120, welches oben *ثالث عشر* trägt, ist etwas ausgefallen. Auf dem untern Schnitt schimmert noch *فضائل بيت المقدس* durch. Auf dem ungezählten Blatt vor 1 steht ein langes Zitat aus Ibn 'Arabîs *al futūḥāt al Mekktje* und belanglose Notizen; auf 1a steht ausser dem Titel, s. N. 25, und einigen Notizen über die späteren Schriften im Buch noch die Besitzerbemerkung oben in türkischem Schriftzug zweimal

الله حسبي من كتب ابي بكر بن رستم بن احمد بن محمود الشرواني

2.

كتاب فيه فضائل بيت المقدس وفضل الصلاة فيها جمع الفقير الي
رحمة الله تعالى محمد بن محمد بن حسين الكنجي الصوفي

Ein 25, 261 ähnliches *Kitāb faddāil bait al maqdis* von Muḥammed ibn Muḥammad ibn Ḥosein el Kengî al Şûfi. Darunter noch die wiederholte Besitzernotiz

هذا كتاب تملكه عبد الباقي الشهير بادهم زاده

Beginn 1b بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله ولي الطول والاحسان * العظيم الفضل
والامتان * وصلى الله الخ — — — * اما بعد فاني استخرت الله تعالى وسالته
التوفيق في جمع اربعين بابا في فضائل بيت المقدس باسنادي عن شيوخي رحمهم
الله بتوفيق الله تعالى *

64a bis 87b folgen nun die 40 kurzen Kapitel und 87b—97 als Anhang

واما عجائب الذي رايت في كتب المتقدمين رحمهم الله في فضائل القدس وعجائبها
فذكر فيها طرف منها بلا اسناد الخ

Schluss 97b

وعرضه مائة ذراع وخمسة وستون ذراعا بذراع الملك ايضا * هذا اخر ما جمعت من
فضائل بيت المقدس وليست من قواعد الاحكام التي يجب فيها الاتقان والاحكام
فقد قال ائمة الحديث كنا اذا روينا عن النبي صلى الله عليه وسلم الحديث في
الاحكام والسنن والفرائض ونحوها شددنا واذا روينا في التوافل والارباب والفضائل
سامحنا وهذا المجموع من ذلك القليل وحسبنا الله ونعم الوكيل * تم

3.

فضائل الشام وفضائل مدنها وبيت المقدس وعسقلان وغزة والرملة 98—121
واريجا ونابلس ويسان ودمشق وحمص وذكر الانبيا المشهورين فيها وذكر الصحابة
المعروفين فيها

Fadâil al Šâm anonym über die Vorzüge von Syrien, Jerusalem,
‘Asqalân, Gazza, alRamle, Arṭā, Nābulus, Beisân, Dimašq, Ḥimṣ und die Pro-
pheten und Prophetengenossen darin. Beginn 1b

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين * الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد
خاتم النبيين وعلى اله وصحبه اجمعين * اما بعد فاني جمعت فيه فضائل الشام وفضائل
مدنها بيت المقدس وعسقلان الخ (wie auf Titel, nur Bait al Maqdis ohne wa)

In dem 110 ff. finden sich interessante alte Traditionen, wie 111b

لوط عليه السلام * عن ابي عقبة عبد الله بن محمد المروزي رحمه الله يقول انه
قرا في كتاب سير الانبيا ان لوط بن هاران بن آزر وهو ابن اخي ابراهيم مقبور في
كفر بريك وابنتيه *

ومنهم يونس عليه السلام * فقد قيل انه بالقرية المعروفة بطحول بقرى القرية 112a
المعروفة برامة وقد ظهر القول بذلك واشتهر حتى بُني عليه مشهد ووقف عليه وقصده
اكثر الزائرين لقبر الخليل عليه السلام *

شميب - بقرية حطين وهي وقف على ضيافة الزائرين قل الخلف عن 113a
السلف * - ايوب قريب من نوي من ارض حوران على ما ذكر * - اليسع بقرية
معروفة ببسر * - نوح بقرية معروفة بكرك نوح من بقاع بعلبك معروف وفيها ضيافة
للزائرين * ومنهم شيت عليه السلام قريب من بعلبك وكذلك اسباط *

وفي القرية المعروفة بكفر يهوذا التي هي وقف على اهل القران واصحاب 120a
الحديث قبر يقال له قبر يهوذا وهو قديم الذكر والشهرة * وفي القرية المعروفة باللاوية
قبر يقال انه قبر لاوي بن يعقوب وستة من الانبيا يقال انهم من اخوته * وفي القرية
المعروفة بسراقة بقرى كهر سابا قبر يقال انه قبر اورميا النبي عليه السلام * وبالقرية
المعروفة بكفر حارس من اعمال نابلس قبر نبي يقال انه روييل بن يعقوب عليه السلام *
وبالقرية المعروفة بكور من عمل نابلس ايضا مغارة يقال ان فيها قبور جماعة من الانبيا
عليهم السلام *

S. 120b steht einiges über Adams Grab und die Überführung der Leiche
Jakobs durch Joseph: mitten im Bericht bricht der Text ab und 121a bringt nur
noch einige Prophetengenossengräber zu Hims: Ḥalid ibn al Welid, Abū Umāma
al Bahilī und Temīm al Dārī zu Damaskus; dann Schluss:

هذا اخر من وجدت من الصحابة رضى الله عنهم * والحمد لله وحده * ختم الله
تعالى لصاحبها الشيخ الامام بقية السلف الصالح الشيخ سراج (الدين) سالم بن الشيخ
بها الدين الحنفي ابقاه الله تعالى ورحم سلفه وذلك يوم الاحد رابع عشر شوال
سنة احدى واربعين وسبعمائة كتبه محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن الفارقي بدمشق
المحروسة وصلى الله علي سيدنا محمد واله وصحبه وسلم

Am Rande links unten steht noch   بلغ مقابلة بحسب الظاهر

Oben am Rand steht von späterer Hand, schülerhaft

مات في حص ثوبان مولي رسول الله صلى الله عليه وسلم

121^b steht noch (oben halb abgerissen) die Heuschrecken-Tradition mit dem
Vers:

مكتوب على جناح الجراد * نحن جند من الاجناد

سلط الله لنا علي البلاد * عند ظهور الجور والفساد

122^a hat diese Verse in Ta'ltq klein wiederholt und ebenso die Schreiber-
notiz

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين كاتبه العبد الفقير محمد م م م
122^b hat

ومما جاء في ذم الطمع قال سهل ابن قطري القراطيسي

حسبي بعلمي ان فزع * ما الذلُّ الا في الطمع

من راقب الله نزع * عن كل ما كان صنع

ما طار طير وارقع * الا كما طير وقع

und eine durchstrichene Anekdote dazu.

Oben steht

ع
١٢٥

17×13 cm, 122 + 1 Bl. Nesht vom Jahr 741/1340—1, 15, 16, meist
17 Zeilen, dickes, mehr oder weniger gebräuntes und verbleichtes Papier in Papp-
deckel mit Lederrücken gebunden. 1—3 von gleicher Hand (gegen Socin a. a. O.)

27. — M. a. VI. — 27.

كتاب فضائل بيت المقدس والشام لابي المعالي المشرف بن المرجي بن ابراهيم المقدسي

Kitāb fadā'il bait al Maqdis walšām von **Abul Ma'ālī al Mušarraḥ ibn al Muraggā ibn Ibrahīm al Maqdisi** im 5./11. Jahrhundert, vgl. Brockelmann II 130, HĤ IV. 451, N. 9139, Berl. 6093, Leipzig 280; besonders Muḡtreddīn el uns al ḡeltl 264; C. König's recht dürftige und flüchtige Dissertation „der Kitāb muṭṭr alḡarām“ o. J. (1896) S. 15, der ebenso wenig, wie Socin ZDPV 14, 85 Namen und Zeit sicher eruiert hat, während doch nur Jaḡūt I 779 mit II 824 und Muḡtreddīns Notiz über den mit al Mušarraḥ gleichzeitigen Abulqāsim Mekkt al Rumeilt † 492/1099 zu verbinden ist. Socin hat in seinem (sic) المزجي einen Punkt selbst addiert, während er nur المرجي lesen durfte (WETZSTEIN nur falsch vokalisiert المرجي), da ح im Codex überall noch ein untergeschriebenes kleines ح hat. König hat nicht einmal Muḡtreddīn richtig ab-

gedruckt: الآتي ذكره 1. الاقي لآكره; المقدسي 1. المقدس; wie er gerade die gleich folgenden entscheidenden Jahreszahlen der Geburt und des Todesjahrs al Rumeilt's (432/1041—492/1099) weglässt. Unsre Handschrift ist ein wertvolles Unicum des umfangreichen Traditionsbuchs über die religiöse Bedeutung Jerusalems, welches den Späteren vielfach als Quelle ihrer Auszüge zu Grunde liegt.

1b Beginn (vgl. HĤ.)

بسم الله الرحمن الرحيم * قال الشيخ الامام ابو المعالي المشرف بن المرجي بن ابراهيم المقدسي رحمه الله تعالى * الحمد لله الذي خلق الارض واختار منها مواضع رفعها واماكن شرفها فسمها نبوته الكرام ومشاعره العظام الخ

ثم ان سايلا سالي ان اذكر جميع ما انتهى الي [من] فضائل المسجد المقدس 3a الذي عظمه الله تعالى وشرفه وجعله محشرا ومنشرا وقلة لجميع الانبيا وممقلا لاهل الصفوة من الاوليا وما خصه الله تعالى به من المائر الكريمة والفضائل العظيمة فاجبته الي ما سال وذكرت من ذلك ما اتصل به من احاديث رسول الله صلى الله عليه وسلم واصحابه رضي الله عنهم اجمعين والتابعين لهم باحسان وما استخرج الايات المنزلة

واتبعته طرفاً من المساجد وفضائل الشام لأن هذا المسجد يدخل تحت عموم ذلك وجعلته مبوّباً ليسهل على الطالب ويخفّ على الراغب معتمداً على الله تعالى في العون والتمهيد طالبا منه التسهيل والتسديد فهو الموفق للصواب وعليه الاتكال ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

باب ايّ مسجد وضع اولا

- 3b باب ان الله تعالى وصل مكة بالمدينة والمدينة بيت المقدس
- باب ان الله تعالى خلق مكة والمدينة وبيت المقدس من زبدة واحدة
- 4a باب ما جاء في امر الله تعالى لداود عليه السلام ببناء بيت المقدس
- 6a باب ان داود بني مسجد بيت المقدس على اساس قديم
- 6b باب ما قال الله لداود عليه السلام لما على المحراب علي بيت المقدس
- 7a باب ما جاء في بنا سليمان لبيت المقدس
- 10a باب الدعا الذي دعا به سليمان لما انطلقت عليه ابواب المسجد حتي فتحها الله له
- 10 a b باب ذكر خراب بيت المقدس وما فعل بها بخت نصر لما غير اهلها وبدلوا
- 17a باب ما بشر به رسول الله من فتح القدس
- 17b باب فتوح امير المومنين عمر بن الخطاب بالقدس علي الصلح وكتاب المهد بينه وبينهم
- 23b باب بنا عبد الملك بن مروان الصخرة
- 26a باب ما يستحب من الدعا اذا دخل المسجد واذا خرج
- 26b باب ما يستحب من الدعا اذا دخل الصخرة المقدسة
- 27a باب ما يستحب من الدعا في مقام النبي
- 27b باب ما يستحب من الدعا عند باب السلسلة

- 28b باب ما يستحبّ من الدعا عند قبة المعراج
- 29a باب ما يستحبّ من الدعا عند قبة النبي وباب الرحمة وغير ذلك من معالم المسجد
- 32a باب قول النبي لا تشدّ الرحال الا الي ثلاثة مساجد
- 33a باب فضل الصلوة فيه ودعا سليمان لمن اتاه زائرا مصليا
- 35b باب لم صلى النبي والمسلمون الي بيت المقدس وانها كانت قبلة
- 37a باب ما جاء في الصخرة وانها من الجنة
- 37b باب ما جاء في الصخرة وانها تحول يوم القيمة مرجانة بيضا
- 37b 38a باب ما جاء في المياه وانها تخرج من اصل الصخرة وانها على نهر من انهار الجنة
- 39a باب في ان الصخرة اقرب البقاع الى السما
- باب ما جاء في تواضع الصخرة لله تعالى وما قاله الله لها
- 40a باب قول الله تعالى يوم ينادي المنادي من مكان قريب وانه الصخرة
- 40b باب كيف يدخل الي الصخرة والملك الذي 41a باب فضل البلاطة السوداء
- باب في فضل الصخرة ليلة الرجفة 43a ينادى عليها وغير ذلك من فضلها
- 43b باب ما جاء في قبة المعراج وصعود النبي منها الي السما
- 44b باب ذكر ما جلا الله عز وجل لرسوله في بيت المقدس لما كذبه قريش
- 45a باب اخذ النبي اللبن في بيت المقدس وقول جبريل له الحمد لله الذي هداك
- باب فضل قبة السلسلة 45b باب فضل قبة النبي للفترة
- 47a باب فضل الصخور التي في موخر المسجد المقدس وما جاء فيها
- 47b باب فضل كرسى سليمان الذي بين يدي قبة يعقوب وان الدعا فيه مستجاب
- باب ذكر ما جاء في باب الرحمة وسور المسجد المقدس ووادي جهنم

- 48a باب ذكر ما جاء في محراب عمر وهو المحراب الذي عند المنبر اليوم
- 48b باب ما جاء في جب الورقة
- 49a باب ما جاء في محراب مريم ونذر امرأة عمران ما في بطنها محررا لخدمة المسجد
- 50b باب ما جاء في محراب زكريا وخدمة يحيى لمسجد بيت المقدس
- 51b باب مسكن الخضر النبي 52a باب ما جاء في باب حطة باب قبر ادم
- باب فضل من اهدي الى المسجد زيتا وامر النبي بذلك
- 52b باب تسبيح الملائكة في مسجد بيت المقدس * باب ما جاء في الخلق وما فيه من الاثر
- 53b باب ما جاء في الصخرة التي تسمى ببح بنخ وهي التي تحت المقام الغربي مما يلي
- قبة النبي وانها موضع الخضر * باب ذكر العجايب التي كانت في بيت المقدس مما
- صنعه الله تعالى للضحاك بن قيس وما كان فيها زمن موسى وسليمان
- باب حنين الجنة الى بيت المقدس وانها صرة [= سُرة] الارض * باب ما جاء ان الله
- 55a باب بشارة الله تعالى لبيت المقدس وان بابا مفتوحا 55b تعالى يحب بيت المقدس
- من ابواب السما اليها ينزل به الحنان والرحمة * باب ان بيت المقدس صفوة الله
- تعالى من بلاده وكنزه ومقامه
- باب ذكر ما جاء في ان بيت المقدس شكى الى الله تعالى الخراب وانه وعده
- 57b باب فضل الاذان في مسجد بيت المقدس 58a بأمة محمد يعمرونه
- باب فضل الاحرام بالحج والعمرة من بيت المقدس
- 58b باب فضل من سكن بيت المقدس وان اهله لا يضرهم خذلان من خذلهم
- باب ما جاء في الملائكة الذين ينزلون كل ليلة الى بيت المقدس فيسبحون
- 59b ويستغفرون لمن صلي فيه * باب فضل من جمع الصلوة في المساجد الثلاثة وما يكره

- باب ان بيت المقدس من مداين الجنة 60^a من الصلوة علي الصخرة
- باب ما جاء ان بيت المقدس بلد محفوظ وان نور رب العزة ينزل ويصعد اليه
- باب ما جاء ان بيت المقدس عمرته الانبيا وان ما فيه موضع الا وقد سجد فيه نبي 60^b
- باب فضل من افق في عمارته واستغفر للمومنين والمومنات فيه
- باب ذكر ما رد الله تعالى من تابوت السكينة الي بيت المقدس
- باب ان القدس تقدس في السموات السبع بمقداره في الارض 61^a
- باب من نذر ان يمشي الي بيت المقدس وماذا يلزمه
- باب ذكر ما ظهر من الاية في بيت المقدس يوم قتل علي وولده وطواف سفينة 62^a
- نوح بيت المقدس في الطوفان
- باب ذكر من زار بيت المقدس من الاية والصالحين ومن كان فيها من المتعبدين والابدال
- باب نزول المائدة علي عيسى في ارض بيت المقدس 70^b
- باب فضل ماء بيت المقدس وما فيه من المنفع 72^b
- باب فضل من مات في بيت المقدس وما جاء في فضل زيتون الملة
- باب سوال موسي ربه ان يدنيه من بيت المقدس عند موته وما راي النبي 73^a
- في المنام في الارض المقدسة
- باب حمل الريح لسليمان من بيت المقدس ورد الشمس ليوشع لما دخل بيت المقدس 74^b
- باب كم بيت المقدس من الانبيا مقبور ومن كان بها من الصحابة الذين اعقبوا 75^a
- باب صفة ما يضرب علي بيت المقدس من الاسوار في 75^b والذين لم يعقبوا
- آخر الزمان وعمارتها وما فيه من العلامة
- باب ما جاء ان بيت المقدس يضاعف فيه الحسنات والسيات لشرفه وعظمه 78^a

- 78b باب ان بيت المقدس معقل من الدجال في اخر الزمان
- 81a باب ما جاء ان بيت المقدس مهاجر المهدي وانه يقتل السفلي بها وبعة سليمان بن عبد الملك في بيت المقدس وغزوه منها القسطنطينية
- 82b باب ذكر الرايات السود التي ذكر رسول الله انها تنصب بالقدس والعلامة التي
- باب ما جاء ان الجنة علي اجاجير 83a ذكرها في استقرار الخلافة ببيت المقدس
- باب غضب عيسى على بني 83b بيت المقدس والملابكة الذين يسبحون الله فيه اسرايل لما رآهم يتابعون في المسجد وما قال الحواريون لما استحسوه * باب ان بيت المقدس كاس من ذهب وما وعد تعالي القسطنطينية لما تكبرت على بيت المقدس
- باب ما جاء ان الله تعالي اقسم بمسجد بيت المقدس وذكر الجبال المقدسة 84a
- باب ما جاء ان اهل بيت المقدس مرابطون 85a باب ذكر الساهرة 84b
- باب ان بيت المقدس ارض المحشر وانها وسط الدنيا 85b
- باب ان من في بيت المقدس يزور ولا يزور وما وهب جبل قاسيون لبيت المقدس 87a
- باب من راي ان يدور يصلي في ساير المواضع التي لبيت المقدس 87b
- باب ما جاء في محراب داود وقبر مريم
- باب ما جاء في ذكر الاخماس ومن اشتراهم 88b
- باب ما جاء في الموضع الذي شد فيه جبريل البراق وهو الذي سمي مبارك الناقة 89a
- باب فضل عين سلوان وذكر العين الذي كانت عندها
- باب فضل الصدقة في بيت المقدس * باب ما جاء في بيت لحم 89b
- باب فضل الصيام في بيت المقدس 90a
- باب النهي عن دخول الكنايس التي في وادي جهنم * باب لا يُعدّ من الخلفا الا 90b
- من ملك المسجدين * باب جامع في فضائل من كل فن

باب فضل المشى الى المساجد وغير ذلك من 98^a باب فضل من بنا مسجدا 97^a
 باب فضل اول من يدخل المسجد * باب اثم من تنخم في المسجد 102^a فضائل المساجد
 باب فضل من رد ريقه اعظاما للمسجد * باب ان اهل المساجد هم اهل الله تعالى 102^b
 باب في ان خير البقاع المساجد وشرها الاسواق 103^a

باب جامع في فضائل الشام 108^b باب جامع في فضل المساجد 103^b

114^b beginnt noch in winzigerer Schrift, aber von derselben Hand noch ein langer Schluss mit wie zu Beginn übergeschriebenem

قال الشيخ الامام الحافظ ابو المعالى المشرف بن المرجى المقدسى رضى الله عنه

Vor dem letzten Bl. 123 des Textes ist, wie auch der Custos ausweist, etwas ausgefallen, wohl nur 1 oder einige Blätter; 123^b endet mit der Geschichte, wie Abraham ins Feuer geworfen wurde. Die datierte Schreiberunterschrift lautet auf anderthalb engen, äusserst kursiven schwer zu entziffernden Zeilen folgendermassen:

كتبه سادس عشرين شهر رمضان المعظم من سنة ستة وستين وثمانماية على بن
 على بن عبيد الله غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين امين امين والحمد لله
 وحده وصلى الله على سيدنا محمد خير خلقه وعلى اله وصحبه وسلم

18×16 cm, 124 Blatt, enggedrängtes Gelehrten-Nesht vom Jahr 866/1462 in Kurräsen zu 10 Blatt (3. Kurräse hat 12 Blatt), in Pappdeckel mit Leder-rücken gebunden.

28. — M. a. VI. 28.

الحقيقة والمجاز في رحلة الشام ومصر والحجاز لعبد الغنى النابلسي

Al haqīqa wal meǧāz fi riḥlat al Šām wa Miṣr wal Ḥiǧāz von ‘Abdalǧanī al Nābulusi, lebt 1050—1143 = 1641—1731; 152 Tage (nicht 1152/1739, wie WETZSTEIN meinte), von den 388 Reisetagen aus dem bekannten, aber erst später redigierten Tagebuch der grossen Pilgerreise zu den Heiligen-gräbern Syriens, Ägyptens und des Ḥiǧāz: Brockelmann II 345—8, wo statt Cambr. 308 zu lesen Preston 300 p. 24 und beizufügen Damask (Zajjāt) S. 82, Qilīǧ ‘Alt Pašā (Ṭophāne) 758; Röhricht Bibliotheca Geographica Palaestinae S. 285 (Bistānt,

Dāirat al Ma'arif XI 610—614 enthält nur Murādī III 30—38 als Biographie 'Abd-algānt al Nābulust's); S. 347 N. 35 füge bei: rašāḥāt alaqlām šarḥ kifājat alḡulām Cairo 1322; N. 36 und I 442: šarḥ ḡewāhir alnoṣṣ ft ḥall kalimāt alfoṣṣ Cairo 1304—23, 2 Bde. Die noch nicht genügend für Geographie und Zeitgeschichte, besonders Heiligenlegende (vgl. Goldziher's gelegentliche Bemerkungen in Muhammed. Studien II 193, 318, 365) verwertete grosse Reise ist eben in Cairo gedruckt worden, wohl nach der Handschrift der Khedivialen Bibliothek V, 43. Zu einer kritischen Bearbeitung der grossen Reise (woran sich eine solche der 3 kleinen schliessen sollte Brockelmann II 348 N. 71—3) wird einst unsre treffliche Handschrift gute Dienste leisten.

1a oben links steht ك = 1. Kurrāse; dann

هذا كتاب الحقيقة والمجاز في رحلة بلاد الشام ومصر والحجاز تصنيف الاستاذ سيدنا
وشيخنا الشيخ عبد الغني النابلسي قدس الله تعالى سره العزيز امين

Darunter, ausser den Zahlen gestrichen und verwischt:

رضى الله على عبده على بن مصطفى افندي دقردار دمشق
١١٩٣
١٢٥٤

1b Beginn:

بسم الله الرحمن الرحيم * الحمد لله الذي بمعونه تتم الامور * وبموئته الدارة
على خلقه تصلح احوال الجمهور *

Abrupter Schluss 254b nach Beginn des 152. Reisetages (Aufenthalt in Kairo) ohne die Seite zu vollenden!

وكنا تنزل الي بيت الشيخ زين العابدين حفظه الله تعالى من دار جارتنا وصديقنا
عبد الوهاب ابن الشيخ عبد الرحمن ابن الشيخ حجازي الواعظ والشيخ حجازي
له شرح علي الجامع الصغير

Nach 10 fehlt 1 Blatt, ebenso nach 39 und 47, sonst vollständig bis zum 152. Tag. Deutsche Bemerkungen und einige Übersetzungen von Versen am Rand der ersten Hefte rühren von WETZSTEIN her.

20 1/2 × 15 1/2 cm (214—254 21 × 16 cm, 27 Zeilen) 21, 23, 19, 29, 19 Zeilen, ungleichmässig grosses oder kleines Nesḥṭ; 214—254 von späterer Hand; am Anfang lose Blätter, dann meist in Kurrāsen; ungebunden in Pappdeckelumschlag gelegt.

29. — M. a. VI. 29.

التبصرة والتذكرة وهي سياحة البلدان للدرويش مصطفى اللطيفي

Altabşira waltadkira = Sijâhat albuldân, Pilgerreisen des Derwîş Muṣṭafâ al Laṭîfî, 1004—1126 = 1595—1714, offenbar eine ganz andre Rezension, als die nur noch bei Brockelmann II 344 erwähnten Pilgerfahrten von Berl. 6138—40; es ist die Rezension seiner Schüler Ḥaġġ Muṣṭafâ al 'Îs und Ḥaġġ Zain, von denen der erstere als Reisenachahmer Laṭîfîs sich dessen Reisen in der Einleitung selber zuschreibt; das nähere Verhältnis unserer Handschrift zu den 3 Berlinern bleibt noch zu untersuchen. Bl. 1 ist neu eingelegt (1a leer), 1b beginnt sofort ohne Titel in türkischem Nesḥ:

بسم الله الرحمن الرحيم * الحمد لله رب العالمين والماقبة للمتقين * اما بعد فهذه رحلة العبد الفقير الي الله تعالى الحاج مصطفى الميص والحاج زين الحليين وما توقع لهم في سلوك طريق اهل الله عن يد شيخهما الكامل الشيخ مصطفى اللطيفي قدس الله سره قال الحاج مصطفى الميص اعلم ايها الاخ اني سميت كتابي هذا التبصرة والتذكرة ليكون تبصرة للسالكين وتذكرة لمن طالعه من المسلمين * فاني لما اخذت الطريق وتحليت بالزيق امرني الشيخ قدس الله سره بالسياحة وقال لا يكمل المريد ويصل الى مرتبة اهل الكمال الا بها فامتثلت امره وسافرت على قدم التوكل فخرجت يوم الاثنين بعد صلاة الفجر وسرت على بركة الله تعالى ولم ازل علي ذلك حتي وصلت الي ادلب فزرت بيت الكيال وخرجت منها الي ريجا فزرت مقام الاربعين الخ

Etwa 80 (vgl. 71a) seiner 120 Lebensjahre hat Laṭîfî auf wiederholte, endlose fromme Pilgerfahrten zu allen Heiligengräbern der mohammedanischen Welt in Asien, Afrika und Europa verwendet, von Marokko bis über Indien hinaus, vom Sudan bis Belgrad und über Kaschgar. Diese Kreuz- und Querzüge, mit Besuch von frommen Ordensbrüdern verbunden, sind kurz und unchronologisch zusammengereiht, öfters mit anziehenden Anekdoten und Einzelschilderungen untermischt. Zum interessantesten für uns gehört wohl die Schilderung der Erstürmung Belgrads durch Muṣṭafâ Paşa Köprülü 18. Oktober 1690 (61 f.), wo unser Pilger zufällig auch zugegen war; Belgrad „Weissenburg“ heisst hier volksetymologisch

arabisiert Btr alagrād, während es sonst gerne auch, wie noch Algier, Bagdad, Tunis, Tripolis u. a. als Dār alǧihād „Stätte des heiligen Kriegs“ bezeichnet wird, auch kommen hier türkische Lehnworte wie *نعم* (türk. *lağym*) Mine, *جباخانه* Pulverturm, vor. Die 6 Jahrzehnte weiter zurückliegenden türkischen Operationen im Libanon gegen den Drusenemir Fahreddīn ibn Maʿn (um 1630) folgen hier 62 ff. Nach 41 muss etwas ausgefallen sein und die nächsten Blätter sind in Unordnung geraten und verstellt.

Der fromme Zweck des Buchs wird 71^b so bezeichnet:

واعلم ان المراد من ذكر هذه الوقائع في سياحتنا هذه تشميم روايح الاوليا الكرام
لاولي الانعام الخ

Schluss 73^a

وهذا ما انتهى اليه من كلام حاجي زين وحاجي مصطفى فبعد ذلك سالنا الشيخ
حتى اقر لنا به والله تعالى اعلم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم *
وكان الفراغ منها نهار السبت التاسع والعشرين من محرم الذي هو من 73^b
شهور سنة الف ومائة واثنين وستين سنة من الهجرة النبوية على يدي اقر العباد
واحوجهم الي رحمة ربه العزيز الوهاب الشيخ نعمة الله ابن الشيخ المرحوم الشيخ سليم
ابن المرحوم الشيخ نعمة الله غفر الله له ولوالديه ولمشايعه ولجميع المسلمين امين *
وقد عاش الشيخ مصطفى رضى الله عنه كما قلها ولده عن لسانه الشيخ محمد القاطن
بزوايته انه عاش من العمر مائة وثلاث وعشرين سنة وتوفا الى رحمة الله في سنة ست
وعشرين ومائة والف غفر له ولوالديه ولمن قرأ لنا وله الفاتحة والحمد لله رب العالمين *

Dann folgt noch bis 75^a ein Gedicht, das ʿAbdalqādir al Gīlānī zugeschrieben wird, das einzige unsrer Handschrift (während Nābulusts Reise N. 28 von solchen wimmelt). Die Sprache unsrer Handschrift ist ziemlich vulgär gehalten.

15 × 11 cm, 75 Bl., 17 Zeilen, meist deutliches, öfters durch Feuchtigkeit geflossenes Nesḥī vom Jahr 1162/1749, verglichen (balāḡa am Rand); steif broschiert.

30. — M. a. VI. 30.

الفر السوافر عن ما يحتاج اليه المسافر لبدر الدين الزركشي

Algurar al sawāfir 'an mā jahtāgu ilaihi 'lmusāfir von **Bedred-din al Zerkeši** † 794/1392, Adabbuch über das Reisen, nur von HĤ IV 319, 8591 erwähnt; als Tübinger Unicum bei Brockelmann II 92 nachzutragen. Nach Schrift und Papier kommt der Codex der Zeit der Abfassung nahe; WETZSTEIN, c. 500 J. alt. Auf 1^a steht nicht der obige, auf 1^b kommende eigentliche Titel, sondern nur

جزء يتعلق بالسفر تأليف العلامة بدر الدين الزركشي الشافعي رحمه الله تعالى ورضي

عنه بمناه وامين

1^b beginnt (wie bei HĤ) so:

بسم الله الرحمن الرحيم * الحمد لله الذي جعل الارض ذلولا نمشي في مناكبها *
 — — — وبعد فهذا كتاب للغريب انيس * وللوحيد جليس * يكون رفيقا
 للمسافر في سفره * معينا له على قضاء وطره * مونساً له بفوائده * مساعداً له في
 مصادره وموارده * سميت بالفر السوافر * عن (في HĤ) ما يحتاج اليه المسافر *
 ناسجاً له على غير منوال * منشياً له على غير مثال * — — — ورثته على ثلاثة
 ابواب الباب الاول في مدلول السفر وفوائده * الباب الثاني فيما يتعلق به عند السفر *
 الباب الثالث في الاداب المتعلقة بالسفر *

Schluss 13^b mit einer kurzen pikanten Anekdote von Ġoḥā, hier Hĥj (vgl. ZDMG 56, 237, f.):

ويحكى ان حيي نظر في ير * فرا(ى) خياله في الما * فتادا امه الحرامي في الير *
 فوات خيالها وخياله * فقالت صدقت * وعنده قحبة * والحمد لله وحده *

Unser in sehr enger Gelehrtenchrift geschriebenes, mit Anekdoten und Versen verbrämtes Unicum verdiente eine baldige Ausgabe, zumal die Schrift an einzelnen durch Nässe oben beschädigten Stellen mehr und mehr verblasst und an den bis zum Äussersten beschriebenen Rändern immer mehr abbröckelt.

18×14 cm, 13 Bl., meist 28 Zeilen, enges Nesḥt; in Pappdeckel gebunden, mit schmalem rotem Lederrücken und Klappe.

31. — M. a. VI. 31.**منتخب مطالع الانوار على صحيح الآثار للحسامي القرمي**

Muntaḥab maṭālī' elanwār 'alā ṣaḥīḥ al-āṭār von al-Ḥusāmī al-Qirīmī, Auswahl oder Auszug Muḥtaṣar aus den Maṭālī' des Ibn Qurqūl (wohl von spanisch caracol, Schnecke) † 569/1173, Brockelmann I 370 f.; nach der Unterschrift 73b ist der Auszug im Jahr 757/1356 zu eigenem Gebrauch gemacht und unser Unicum ist offenbar zugleich Autograph, also ein älterer Muḥtaṣar des grossen, uns nicht mehr erhaltenen Werks, als Ibn Ḥaṭṭīb al-Dahṣā's † 834/1430 drei Auszüge (vgl. Brockelmann II 66): 1) taḥḍīb al maṭālī', wovon Kairo I² 291 5 Bände erhalten sind, 2) al taqrīb fī 'ilm al-ğarīb, wovon Kairo I² 286 2 Bände sich finden, 3) tuḥfat dawī 'larab, von Traugott Mann 1905 herausgegeben, vgl. DLZ 1906, N. 32, 2010—2; Journ. As. 1907 I 168—72 (Marçais). Unser östlicher Exzerptor hat Ibn Qurqūl's westliche Anordnung nach dem magrebinischen Alphabet durchweg beibehalten, bringt unter jedem Buchstaben zuerst die Ortsnamen elmawāḍi', dann die Personennamen muškīl al asmā wal kunā, dann die Nisben, muškīl al ansāb.

1^a hat ausser einer spätern schülerhaften religiösen Floskel, auch von anderer späterer Hand den nach obigem mehrfach fehlerhaften Titel:

كتاب مختصر مطالع الانوار على صحيح الآثار للحسامي القرمي واسم المختصر ابو اسحاق ابراهيم بن يوسف الحزبي الطرابلسي المعروف بابن قرقول

1^b beginnt das Autograph in lapidarer Schrift so:

بسم الله الرحمن الرحيم * قال الشيخ الامام الحافظ ابو اسحق ابراهيم بن يوسف
الحزبي هو ابن قرقول رحمة الله عليه في كتاب مطالع الانوار على صحيح الآثار *
حرف الهمزة * اسماء المواضع في هذا الحرف * الابواء قرية من عمل القرع من
المدينة الخ

Dabei ist mīm von al-Ḥamz durch Rasur geschwunden, wesshalb WETZSTEIN الحزبي las; an der Stelle von maṭālī' ist über einer grösseren Rasur später ma-ṣāriq geschrieben (vgl. den Titel von 'Ijād's ähnlicher Schrift Brockelmann I 370) am Rand aber ح حرف الهمزة beigesetzt; ebenso ist ح حرف الهمزة später zwischen die Zeile gesetzt. Am Rand steht dann noch die spätere Notiz

منتخب من كتاب مطالع الانوار تصنيف القرمي *

11^a oben links steht die Kurräsenbezeichnung von erster Hand

الثاني من منتخب المطالع

33^a ebenso

الرابع من منتخب المطالع

indem nach Kurräse 2 Blatt 31 und 32 extra eingefügt sind, 31^b nur halb (und kleiner) beschrieben.

45^a links oben steht

خامس منتخب المطالع

indem 37 und 40 (umgedreht) nur einseitig beschriebene Drittelsblätter eingelegt wurden. 73^b Schluss:

الشكرى بيا. مثاة من اسفلها وشين معجمة * هذا ما انتخبه لنفسه من كتاب
مطالع الانوار المبد الفقير الى الله تعالى خادم اهل السنة ومحبتهم هاني¹⁾ الحسامي
القرمي بطرابلس المحروسة في شهر ربيع الاول سنة سبع وخمسين وسبعماية والحمد لله
وحده وصلى الله على سيدنا محمد واله وصحبه وسلم وحسبنا الله ونعم الوكيل

Dann folgt von anderer Hand und Tinte noch 1 Faṣl über Particip passiv,
und das al Ṭāif-Gebet Moḥammeds دعا الطائف

Bei unsrem al Ḥusāmī al Qirimī liesse sich an den Korankommentator Rok-
naddīn Aḥmed ibn Moḥammed ibn ‘Abd elmūmin el Qirimī denken † 783/1381 vgl.
H. H. II p. 528 s., Basset, Les manuscrits de la Zaouyah d’El Hamel p. 45; ebenso
aber auch an Moḥammed ibn Laḡīn al Ḥusāmī al Ṭarābulust † 780/1379, Brockel-
mann II 136. Jedenfalls verdiente unser autographes Unicum eine Ausgabe.

19 × 14 cm, 73 Bl., 10—22 Zeilen, grosses, markiges Nesḥī vom Jahre
757/1356; Stichworte oft rot; Halbfranz.

III. Erzählung, Roman, Legende.

32. — M. a. VI. 32.

حكاية عمر النعمان وولديه شركان وضوء المكان

Hikājat ‘Omar al No‘mān waweledaihi Šarkān wa Dau al
Makān: Einzigartiges Unicum, alte Handschrift und besondere Rezension des

1) Der Anfang am Rand ausgerissen.

grossen, den achten Teil der 1001 Nacht überhaupt ausmachenden Ritterromans von 'Omar al No'mân und seinen Söhnen mit 46 farbigen Illustrationen, aus unserem 15. Jahrhundert, spätestens Anfang des 16., da sich in den eigenartig, etwas roh entworfenen, vielfach einen gleichmässigen Typus aufweisenden Bildern vielleicht schon osmanischer Einfluss bekundet (WETZSTEIN, 1863 „ca. 400 J. alt“.) Da sämtliche bisher bekannte, den Roman enthaltenden Handschriften später, meist ganz modern sind, hat Zotenberg, *Histoire d'Alâ aldin ou la lampe merveilleuse, texte arabe publié avec une notice sur quelques manuscrits des mille et une nuits*, Paris 1888, den Roman für die späteste Ausfüllung und Ergänzung der ägyptischen Rezension von 1001 Nacht erklärt, ein Satz, der seitdem fast zum Dogma geworden ist, vgl. Oestrup, *Studier over tusind og en nat* 1891, Brockelmann II 60. Unser altes Unicum wirft diesen Satz ganz um und giebt der Quellen- und Compositions-Forschung über 1001 Nacht eine andre Wendung; vgl. auch Chauvin, *Bibliographie IV* (1900) 215: *Les vues ingénieuses que de profondes études ont suggérées à M. Zotenberg demandent à être confirmées ou rectifiées. Ici il suffira de dire qu'il y aurait lieu de créer d'autres catégories encore.* Über den 'Omar-Roman vgl. besonders Chauvin VI (N. 277), S. 112—124. Der alte Bestand unseres Codex ist besonders zu Anfang (auf hellbräunlichem 286—295, 299, 300/301, 303, 324, 343) und am Schluss (auf gelbem Papier 459, 460, 469, 496—506) geflickt und ergänzt von der Hand des berühmten modernen Meistersängers (قَيم) von Halab, Ahmed al Rabbât (nicht Rabbâd, WETZSTEIN), aus dessen Bibliothek auch unsre N. 41, N. 42, Gaudar, und 52 (Benû Hilâl) mit Ergänzungen von seiner Hand stammen, um 1200/1786, Brockelmann II 304, Berl. 8188—95; 8047, 4. 5. Die Ergänzungen enthalten viel vulgäres, auch türkische Lehnwörter, vgl. 295^a طَبْرَاق, scheinen aber doch mehr der einfacheren alten Rezension des Urbestandteils zu folgen. Der Held heisst nur in den Ergänzungen 'Amr, sonst 'Omar. Unser dicker Folioband zählt noch 209 Blatt von ursprünglich 219, nummeriert 286—506, wobei Blatt 300 + 301 durch ein neues, engbeschriebenes ersetzt ist, während eine Kurrâse 391—400 der sonst vollständigen Geschichte leider verloren ist. Unser Buch bildet den zweiten Band einer grossartigen, splendid gehaltenen und sorgfältig schön geschriebenen, öfters, aber auch hie und da falsch vokalisierten Riesenhandschrift der ganzen Sammlung von 1001 Nacht und zwar Nacht 283—542 den 7.—13. Teil (vgl. Zotenberg p. 16—19) c. Blatt 286—506. Die Einreihung des grossen Ritterromans in den Rahmen der ganzen Sammlung ist somit nicht sehr spät, sondern schon im 15. Jahrhundert, spätestens anfangs des 16. vollzogen.

Sowohl Bilder, wie Text (mit Übersetzung) unsres ganz einzigartigen Unicum sollten möglichst bald reproduziert und für die Wissenschaft vor weiterem Zerfall gerettet werden. — Statt einer neuen Follierung 1—209 habe ich die alte nur in den Ergänzungen auch noch nachgeholt.

286^a neu, hat den Titel هذا الجرو الثاني من سيرة الف ليلة وليلة بالتام م

Darunter die interessante Lesernotiz vom Jahr 1252/1836:

تم قراءته السيد حسن ابن السيد سعد الدين الحريرى * قراه حين توجه الى حوران في ١٣ جماد اخرة سنة ١٢٥٢ واراده لاجل التسلاية في هذه السفرة وتلاه واحد واربعين نهار ولاكن ليس في درج بل كلما فضى من مصالحه وكان استاجره من السيد محمد الرباط الحلبي عن كل نهار خمسة فضه واشطرت علينا ان اذا ضاع او سرق او حرق ولم ارجعته لنا ناخذ ثمنه من المستاجر ثلاثماية غرش عنيد شهود من المسلمين وحرره بخطه المذكور التالية في نهار الجمعة في ٢٥ ب [= رجب] سنة ٥٢ في قرية السهوى الساعة في ١١ من نهاره حريرى

كاتبه Somit hat der Sajjid Hasan al Hariri unsern Band als Reiselektüre in den Hauran von einem Mohammed al Rabbat 1252/1836 gemietet und so kann die Handschrift dann auch in Damaskus hängen geblieben sein. Doch واد kann sie auch mit N. 41, 42 und 52 und der autographen Seffna Ahmed al Rabbat's Berl. 8193—5, vgl. Leipzig S. 487, von den Nachkommen des Rhapsoden in Damaskus verkauft worden sein.

286^b hat nur einige Zahlen, Rechnereien und die interessante Lesernotiz vom Jahr 1258/1842:

نظر فيه وتامل معنيه الفقير امين زيتونه في ١٧ شهر شوال في سنة ١٢٥٨

Durch dies Autograph von Emfn Zeitune (Herausgeber der 5 Diwane 1293—1876 Kairo) ist sein Name sicher dokumentiert und Socins unnötiger Zweifel an dessen Richtigkeit ZDMG 31 (1877), 667¹ widerlegt; vgl. N. 42.

هذا الكتاب الثاني من سيرة الف ليلة وليلة وهو من كتب الحاج احمد 287^a

الرباط الحلبي عني عنه امين م

Daneben von anderer Hand

قرة بما فيه ومقتهم معانيه

بسم الله الرحمن الرحيم وبه ثقتي وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وسلم * 287^b

* الجزء السابع من الف ليلة وليلة *

* وهو اول الكتاب الثاني منها *

قلنا وادرك شهرزات الصباح فسكتت عن الحديث المباح وقالت ان ابقاني الملك الى الليلة القابلة سمعته حكاية الملك عمرو النعمان واولاده شرکان وضو المكان وزهرة الزمان واولاد اولاده كان اما كان وقضي فكان ووزيره درندان وحاجب ابنه ساسان وريب ابنه الزبلکان وولده الرابع الرومزان وهي من غراب الحكايا المستحسنات فقال الملك وحيات راسي ما بقتلها الخ

506^b hat nur modern die Zahl ۲۰۷ und unten die Namen

عاتكة بنت فاطمه

سليم ابن سعديه

27 × 19 cm, 22 Zeilen (Ergänzungen 26 Z.), markiges Nesht unseres 15. (16.) Jahrhunderts; 209 Bl., bräunliches, zum Teil durch Nässe und Randschlisse verderbtes Papier, in Pappdeckelklappe gelegt.

33. — M. a. VI. 33.

حديث او حكاية او قصّة السول والشمول

Ḥadīt oder hikājat oder qisṣat al Sūl wal Šumūl: Hauptbruchstück eines an die Art von 1001 Nacht anschliessenden und lose ihr angereichten Liebesromans, über welchen siehe meine Ausgabe (besonders VI—VIII über die Handschrift, mit Faksimile) und Übersetzung (Leipzig 1902); dazu Chauvin, Bibliographie VII 107—112 und die wichtigeren Besprechungen von de Goeje DLZ 1902, 3216—8; Goldziher ZDMG LVII (1903), 405—411; Wellhausen GGA 1903, 480—3; [Vollers] LC 1903, 1053—4; Reckendorf Z. f. vergleichende Literaturgeschichte 1904, 364—8; B. M[eynard] Revue critique 1903 I 161—2; Horovitz OLZ 1903, 213—4, welcher zufällig auf eine Art Anfangsergänzung gestossen ist, welche in einem in Malabar geschriebenen Sammelband (13—19 Zeilen)

des India Office in London, Loth p. 300, Nr. 1044, Fol. 225—62 verborgen ist, und wesentlich aus Liebesgedichten besteht. Gustave Rat, der Übersetzer des Mustatraf, hat seiner grossen handschriftlichen französischen Übersetzung von 1001 Nacht (in seinen Nuits supplémentaires) auch unsere Liebesgeschichte angereicht.

22 × 14¹/₂ cm, 84 Bl. (85 nicht zugehörig), meist 17 Zeilen schönes altes, syrisches Nesḥt unseres 14. Jahrhunderts, vokalisiert, in losen Blättern, zum Teil noch Heften, in Pappdeckelumschlag gelegt.

34. — M. a. VI. 34.

حكاية او قصة باسم الحداد

Hikājat oder qissat Bāsim al Haddād, die an 1001 Nacht angeordnete Erzählung vom Schmid Bāsim mit Hārūn al Rašīd, vgl. Chauvin V 171—4, Nr. 96, Brockelmann II 62. Unsere Handschrift ist modern, stammt etwa aus dem 18. Jahrhundert und stellt eine von Landbergs Ausgabe und Beirut IV 139—179 abweichende Form der syrischen Rezension dar. Da WETZSTEIN's Nr. 34 „Ein Bändchen der 1001 Nacht, 58 Bl. 12° ca. 100 Jahr alt“ 1864 verloren war und beim Kauf nicht geliefert werden konnte, reihen wir diese Handschrift unseres älteren dürftigen Bestands hier an, um WETZSTEIN's Numerierung für das folgende zu wahren; sie ist schon 1839 von Ewald im „Verzeichnis der orientalischen Handschriften der Universitäts-Bibliothek zu Tübingen“ als 12. und letzte der arabischen, S. 13 f. kurz und flüchtig verzeichnet. Auch Ewalds Schlussurteil „die Abschrift ist ein Muster von Nachlässigkeit“ stimmt höchstens von dessen puristischem Sprachstandpunkt aus. 1^a

هذه قصة باسم الحداد وما جرى له مع الخليفة هرون الرشيد وهي من الف ليلة وليلة

1^b leer; 2^a

هذه القصة من الف ليلة وليلة وهي منسوخة من الف ليلة وليلة الشامية وهي
حكاية باسم الحداد وما جرا له مع الخليفة هرون الرشيد

بسم الله الرحمن الرحيم * قالت شهرزاد بلغني ايها الملك السعيد ان الخليفة 2^b
هرون الرشيد ما جاء احد من خلفا بني العباس نظيره في العدل والانصاف في
الرعايا وحصل على عظمة وسعادة ما بلغها غيره من خلفا بني امية ولا من خلفا بني

العباس وكان وقته احسن الاوقات وواقع الله هييته في قلوب الامرا والملوك والسلاطين
 وكان وقته خالي من كل منازع يمارضه وكان يحب دايما ان ينظر الي احوال
 الرعايا ويطلع امورهم وكان محبا للطرب وكان عنده ندما اظرف ما يكون منهم ابن
 الربيع وندماه مثل المعلى والرقاشى وفرزدق وعمر التيسى واللوز والسكر وابو نواس
 وهولا يتداكرون الاخبار ويتادمونه بالاشعار في الليل والنهار الي ان كان ليلة من
 بعض الليالي ضاق صدر الخليفة هارون الرشيد ضيقة عظيمة وقبض شى على خاطره
 فادعى بوزيره جعفر البرمكي الخ

58b Schluss

فاخلع عليه الخليفة وانعم عليه وجعله من بعض ندماه الذي عنده واجرى عليه
 الرواتب والجوامك وعاش باسم الحداد فى الذ عيش وارغد بال فى منادمة الخليفة
 هرون الرشيد حتي جاءهم الموت وفرق بينهم هادم اللذات ومفرق الجماعات *
 هذا ما انتهى الينا من حديث باسم الحداد وما اتفق له مع الخليفة هرون الرشيد
 على التمام والكمال * ونموذ بالله من الزيادة ثم التقصان وصلى الله على سيدنا محمد
 واله امين *

59b, 60, 61 sind leer.

20×15 cm, 61 Bl., 14 Zeilen, etwas einförmig steifes, aber im Ganzen
 korrektes Nesht mit Vulgarismen, 18. Jahrhundert, in blauem Pappdeckel gebunden.

35. — M. a. VI. 35.

كتاب كليلة ودمنة

Kitâb Kalîla wa Dimna, die sogenannten Fabeln Bîdpâis aus der
 Pehlewî-Uebersetzung des indischen Fürstenspiegels Pancatantra ins Arabische
 übersetzt von 'Abdallâh ibn al Moqaffa', vgl. Brockelmann I 151, Chauvin, Bib-
 liographie II, Kalilah 1897, wo nachzutragen: Cairo (Hindié) 1315; 1316; Beirut
 1896, 1899, 1902 u. a.; Nallino, Manoscritti arabi, persiani, siriaci e turchi —

di Torino 1900, Nr. 53⁴ p. 38 f., Brit. Mus. Supplem. Nr. 1155—9; Houtsma „eine metrische Bearbeitung des Buchs Kalila wa-Dimna“ in Oriental. Studien (Th. Nöldeke gewidmet) 1906 91—96 (Ibn al Habbartja † 504/1100 (Brockelmann I 252) lithographiert Bombay 1900, wozu Brit. Mus. Supplem. 1158 zu vergleichen; 1394 H. ebenda I. 1304). Unser Codex beginnt ganz wie Goth. 2691, und stellt dessen Typus, obwohl neuer, besser und vollständig dar, da Goth. nur ein Drittel des Ganzen umfasst, derselbe hat arabische Pagination wobei die Titelseite unbezeichnet blieb; die Namen sind ausgekratzt. Aja sofia 4214, Kaltlah ed. Cheikho 1905, 12 ff., Petersburg, Institut 119.

هذا كتاب كلية ودمنة رحم الله مولفه وكتبه ومن نظر فيه امين تم تم تم تم تم
قد استكتبه لنفسه افقر الوري — — — — ابن المرحوم — — — — زاده في

سنة الف ومائتين وثلاث واربعين في ستة عشر من جماد الاخير سنة ١٢٤٣

links schief dazu noch

في ١٦ جا ثا (جمادى الثانية =)

S. 1 [Pertsch falsch [من محمد بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر يا كريم ممن مدد [من محمد الكون استمد العون * مقدمة قدمها بنود بن سجون الفارسي قبل كتاب كلية ودمنة وذكر منها ما كان من اوله السبب الذي من اجله عمل قديا الفيلسوف الهندي راس البراهمة لديسلم ملك [الهند] الكتاب الذي سماه كتاب كلية ودمنة الخ

S. 24 بسم الله الرحمن الرحيم * هذا كتاب كلية ودمنة وهو ستة عشر بابا ورساله في ابتدا الكتاب وهي في بعثة الملك كسري انوشروان لبرزويه المتطبب الى بلاد الهند في طلب كتاب كلية ودمنة والرسالة الثانية في اخر الكتاب لبرزجهر بن البختكان في مدح الملك انوشروان وهو كسرى بن قباد ملك الفرس * واما هذه ستة عشر بابا فانها تتصرف في ثلثماية وثلاثين بابا من الحكمة منها امر الملوك واصلاحهم واصلاح رعيتهم وفي السلاطين ونصيحتهم وفي اعتقاد الاخوان والمداراة لهم وفي اهل الصلاح والكون معهم وفي اهل الشره والمباعدة عنهم وفي اقتناء الشرف والرفعة وفي اتخاذ الاموال وطلب العيش وفي جمع المال والادخار وفي العقل وفي الجوابات

الحاضرة وفي السخافة والشره والشر والنمية وفي رفض الدنيا والزهد فيها وغير ذلك ممن لا يحصي من الصنوف وثلثاية احدى مداخلها في بعض وكل باب من هذه الابواب موضوع لجهة من الجهات

S. 24—29 folgt kurze Aufzählung und Inhaltsangabe der 16 Kapitel des Buchs. S. 29—48

الرسالة الاولى وهي بمئة انوشروان برزويه المتطب الى بلاد الهند في طلب كتاب كلية ودمنة * الحمد لله الذي بيده مفاتيح كل شى واليه منتهى كل علم الخ
S. 48

فلو اظنبت فيه بكل ثا طلب مكافاته لعجز لساني عن ذلك * [1] باب عبد الله ابن المقفع الذى ترجم هذا الكتاب من الفارسية الى العربية * بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب كلية ودمنة وهو ما وضعته علماء الهند من الامثال والاحاديث والتمسوا ان يدخلوا فيها ابلغ ما يجدون من القول الخ (S. 24 als bezeichnet) الباب الاول

S. 58 (٢) باب برزويه المتطب ترجمة بزرجمهر بن البختكان

(S. 25) الباب الثاني باب برزويه المتطب في انتقاله من حال الى حال وبحثه عن الاديان والتماسه طلب الحكمة

S. 78 فاقمت على هذه الحالة وانصرفت من بلد الهند وقد انتسخت

من كتبها كتاب وهو كلية ودمنة واوله (الباب الثالث. S. 25)

[٣] باب الاسد والثور وهو باب المتحايين يقطع بينهما الكذب المحال بنخبه وكذبه قال ديسلم ملك لتديا الفيلسوف راس فلاسفته اضرب لي مثال المتحايين يقطع بينهم الكذب الخاين ويحملها على مداوة والشنان

S. 136 [٤] باب الفحص عن امر دمنة

S. 165 [٥] باب الحمامة المطوقة والجرد والسلحفاة والغراب والظبي

- S. 193 (٦) باب اليوم والغربان
 S. 250 (٧) باب القرد والفيل والسلحفاة الذكر
 S. 263 (٨) باب الناسك وابن عرس
 S. 268 (٩) باب ايلاذ وملك الهند وابراخت
 S. 318 (١٠) باب الجرد والسنور
 S. 330 (١١) باب الملك والطير قتره
 S. 342 (١٢) باب الاسد والشغير والصوام الناسك
 S. 366 (١٣) باب السايح والصايغ
 S. 375 (١٤) باب ابن الملك واصحابه التاجر وابن الشريف والاكار
 S. 391 (١٥) باب اللبوة والاسوار والشغير
 S. 395 (١٦) باب الناسك والضيف
 S. 398 Schluss des Buchs, abweichend von de Sacy's Rezension.
 S. 399 Anhang (vgl. de Sacy 59) باب المعلوم (sic) والبطّة
 S. 413 Ende

والبطّة قابضة على حلقة فلم تقتلها دون ان تقتلها * وانا ضربت لك هذا المثل
 لتعلم ان الانسان يجب عليه ان لا يغتر باحد وان يكون من جميع الناس على
 حذر * والحمد لله وحده وصلى الله على من لا نبي بعده * تم هذا الكتاب نهار
 الخميس ولية الجمعة في شهر جمادى الاولى في سنة ثلاثة واربعين ومايتين والف م م م

Beigelegt ist ein dünnes Doppelblatt, welches auf einer Seite in osmanischer Kursive die Inhaltsübersicht „Fihrist“, ähnlich wie oben nach den 16 Kapiteln enthält.

Die obige Beschreibung macht schon die Unterschiede im grossen und kleinen, im besonderen und allgemeinen deutlich, welche zwischen unsrer besonderen Rezension von Kaltla und Dimna und der de Sacy'schen (1816) und den mehr oder

weniger genau ihr nachgedruckten orientalischen Ausgaben herrschen. Zu neuen Studien über den arabischen Text unsres Buches, wie sie Guidi 1873 glücklich inaugurirt hat, wird unser Codex gute Dienste leisten; ZDMG 1905, 794—806.

22×16 cm (Textfläche in roter Einfassung 15×10), 1 + 413 Seiten. 17 Zeilen, modernes steifmarkiges Nesht vom Jahr 1243/1828 auf starkem weissem Papier, in schwarzem orientalischem Lederband mit Klappe.

36—40. — M. a. VI. 36—40.

سيرة الطير الناطق

Sirat al ʿajr al nâṭiq: 5 Bändchen, welche dem Erzählungs-Cyklus vom sprechenden Vogel, wohl Nachbildung des *Tūtīnāme*, Ethé 324 ff., zugeschrieben werden, wozu nur noch die etwas vollständigere, aber auch nicht komplette Sammlung Berlin 9170 (WERTSTEIN 654—661), sowie Brit. Mus. Nr. 718 und 719 (Rieu p. 331) bekannt sind.

36. — M. a. VI. 36.

1 und 37 ergänzt.

1a

الجزء الاول والثاني من سيرة الطير الناطق

1b بسم الله الرحمن الرحيم * الحمد لله رب العالمين وصلي الله على سيدنا محمد

وعلى اله واصحابه اجمعين * وبعد فلما كانت سير المتقدمين تذكرة للمتأخرين اردت ان اجمع حكايات مستحسنة ونكت مستظرفة يتسلي بها الغريب عن وطنه والماشق عن محبوه والله الهادي الى الصواب واليه المرجع والمآب * حكى والله اعلم بنيه واحكم انه كان رجل صياد اشهر من علم واعري من قلم وكانت زوجته من الاصيل سنة تأتية بنت

Das Ganze berührt sich mit der Vogelsteller-Geschichte Berl. 9170, WERTSTEIN 654 und Brit. Mus. Nr. 718, hat auch die Erzählung des Vogels vom *Howāga ʿAlt*, (ʿAttja), Mohammed al Šamt; ägyptische Parallele N. 39.

37b Schluss

والتّم الشمل بعد الشتات * واستغفر الله من الزيادة والنقصان والله اعلم تمت

22×16 cm, 37 Blatt, 15 Zeilen (ausser den modernen 1 und 37) einige Jahrhunderte alt; steifes, syrisches Nesht, in Pappdeckel mit Lederrücken gebunden.

37. — M. a. VI. 37.

Auf dem gelben Papierdeckel aussen steht:

الجز الثالث من سيرة الطير الناطق

Zuerst kommt die Erzählung vom Zauberpferd in abweichender Rezension, vgl. Chauvin V, 221—231 Nr. 130: *Le cheval enchanté*; andere Version unten in Nr. 40. 1b von späterer Hand ist auf der Rückseite des Deckels aufgepappt;

Beginn: **حكي والله اعلم بنيه واحكم انه كان في قديم الزمان سلطان من احدا السلاطين وكان مدة يعمل سيران هو واكبر دولته فيوم من بعض الايام طلع الى السيران وقاعد هو واكبر دولته في حظ وانسباط الا ودخل عليه ثلاث حكما في صفة دراويش**

Schluss 22b

ومفرق الجماعات * وهذا ما انتهى اليها من حديث قمر الاقمار وشمس النهار على التمام والكمال واعوذ بالله من الزيادة والنقصان علي يد الفقير الشيخ محمد ابن المكتبي (23a) في ليلة الثلاثة من غرة ربيع الثاني سنة ١٠٦٨ رحم الله من قراه ودعا له ولوالده ولقاريه بالمغفرة *
(1068/1658)

Dann beginnt mit rotem Titel:

قصة يوسف وكيل الرشيد واخيه الحاجب على التمام والكمال والحمد لله على دين الاسلام
49a am Schluss der Geschichte noch Lesernotiz von dem ergänzenden Schreiber:
ولقد نظر فيه وتامل معانيه معتوق ابن الحاج خالد نظر الله اليه في سنة اربعة وتسعين
والف
(1094/1683)

Dann kommt nach Art der 1001 Nacht

وسكنت شهرزاد الخ فقال الملك وليكن تمام حديث ابن الشرطي وما جرا له مع ابن

|| . . . ابي (verwischt?)

49b einige Schreibseilen und Lesernotiz vom Jahr 1104/1693.

50a rohe Zeichnungen und Formeln.

50b Eine hässliche Teufelsfigur.

51a 58b Bruchstück einer Erzählung.

15 × 10¹/₂ cm, 58 Blatt, 13—18 Zeilen, ungleich, mehrere Hände; das Gros vom Jahr 1068/1658, syrisches Nesht, in gelbem Pappdeckel mit Leinwandrücken.

38. — M. a. VI. — 38.

قصة نعيم ونعمة

Qissat Na'im wa Na'ima.

1a

الجزء الخامس من سيرة الطير الناطق

حكى والله اعلم بنيه واحكم فيما مضى وتقدم ان كان رجل تاجر في مدينة 1b
البصرة ذو اموال ونعم وصلاح وتقوا وكان يسمى ابراهيم ويكنى بيدر باسم وكانت له
زوجة تقارنه في العمر والصلاح فيوم من الايام دخل الى الحمام اغتسل وحلق وغير
ثيابه واخذ المراه بيده فنظر الشيب قد اثر في ذقه

1 und 2 von späterer Hand ergänzt, von derselben 3a oben rechts صح,

von anderer schülerhafter Hand oben

بدر باسم ابراهيم البصري

5a oben

قال الراوى ومن أغرب ما وقع واعجب ما اتفق ان الخبيث الحجاج ابن يوسف
التقى هذيك الليل زيا له الشيطان انه يتخفا ويدور في ازقة دمشق الشام
vgl. unten ganz vulgär (mit türkischem Efendim):

قله (= قال له) افندم هذول من بيت الشاه بندر

10b, 11a, 15b u. a.

قال الطير يا ستي قال الراوي

11a beginnt eine Geschichte von 'Abdalmalik ibn Merwan.

31a

وقص عليهم قصة الحجاج وكيف احتياله على نساء العالم

32b Schluss

وهذا ما انتها الينا من قصة نعيم ونعمة على التمام والكمال واستغفر الله من الزيادة
والنقصان م

22 × 15 cm, 32 Blatt, 17 Zeilen, syrisches Nesht etwa des 18. Jahrhunderts, in Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe gebunden.

39. — M. a. VI. — 39.

حكاية الصياد وابنه والسماك الملاق

Hikâjat al şajjâd wa'bnihî wal semek el mellâq: Eine ägyptische Rezension und Parallele zu Nr. 36.

الرابع من سيرة الطير الناطق

So steht auf dem dicken Pappdeckel oben ausserhalb.

Beginn 1a

حكى والله اعلم فى غيبه واحكم فيما مضى وتقدم من احاديث الامم انه كان فى قديم الزمان وسالف العصر والاولان رجل فقير الحال قليل المال كثير العيال فى مصر القاهرة وكان رجل صياد سمك وكان اسمه الشيخ حسن وكان اكثر نسله الاناث الخ

3 und 4 von zwei verschiedenen Händen auf dünnerem, gelblichem Papier ergänzt. Schluss 37b

— ومعمر القبور * وهذا ما انتهى اليه من حكاية السمك الملاق بالتام والكمال واستغفر الله العظيم * قال الطير يا ستي هذا ما بلغني عن حكاية الصياد وابنه والسماك الملاق فلما سمعت من الطير زوجة عمر الصياد قالت له ما بقيت بروح معها ولما جا يوم الوعد ات العجوز وقالت اراكي قاعدة وما تونبتي لان جميع الستات حلفوا انهم ما يلبسوا ولا يتقلوا قدم اذ لم يروكي اتيتي من اكثر ما نمت لهم ظرفك وادبك ولا زالت تملقها حتي . . .

38a rohe Zeichenversuche und eine Art Tugra على

38b nur einige Zahlen und Schreibseilen, على und zwei Lesernotizen von Sajjid Jûnus 1246/1830 und Sajjid Sa'îd 1247/1831.

20×15 cm, 38 Blatt, 16—21 Zeilen, osmanisches Nesih des 18. Jahrhunderts; plumper Pappdeckel aus vielen Papierschichten, mit Lederrücken.

40. — M. a. VI. — 40.

حكاية الست ساكتة

Hikājat al Sitt Sākita

1b Lesernotizen von 115 = 1115/1703, 1266/1850, 1267/1851, 1270/1854.

2a Beginn der sonst in unsrer Form unbekannten Erzählung:

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين * حكي والله اعلم في علم غيبه واحكم والطف
وارحم فيما مضى وتقدم وسلف من احاديث الامم انه كان في قديم الزمان وسالف
المصر والاوان ملك في بلاد الهند وكان ذلك الملك من اعظم ملوك الارض في
كثر بلاده واقاليه وعساكره واجناده وكان رزق من الاولاد الذكور ثلاثة الكبير
يسما بها الدين والاخر تاج الدين والصغير علاي الدين

14b ff. (vgl. Chauvin V, Nr. 151.)

حكاية النشال والحرامي

17b ff.

حكاية المفريت

19 ff.

حكاية الفرس الابلس

besondere Version der Erzählung vom Zauberpferd vgl. oben zu Nr. 37.

Schluss 29a unten und 29b :

واحكا علايدين لابوه جميع ما جرا له وعن قتله الالفه وخلاص بنت الملك وعن
المغربي وعن المغاره وعن وقوعه في النهر وكيف عمل بقسماوي وعن بنت الملك
وعن السرداب وعن رواحه للعراق وعن خلاص اخوته وعن جميع ما جرا له من
المبتدا الي المنتهى واخوته حكوا عن جميع ما جرا لهم من المبتدا الي المنتهى وابوهم
وامهم يسموا لهم ويكوا على ما جرا لهم وداموا في الهنا والمسرات الي ان اتاهم
هادم اللذات ومفرق الجماعات * وهذى حكاية الست ساكتة بالتام والكمال م

Der Inhalt erinnert an Mardrus XV 7—91: Histoire splendide du Prince Diamant, sowie an Gul und Šanaubar, Ethé 321. 323, Garcin de Tassy, Allégories, récits poétiques, 1876, 423—480.

Die vulgäre Sprachhaltung ist aus obigen Proben schon ersichtlich; beachte besonders das sehr häufige $\text{لَمَّا} = \text{كَمَّا} = \text{لَمِنْ}$

21 × 15 cm, 29 Bl., 16—17 Zeilen, in deutlich markigem Nesht geschrieben um 1700, in braun-gelbem Pappdeckel mit Lederrücken gebunden.

41. — M. a. VI. — 41.

حكاية قمر الزمان وشمس الزمان

Hikâjet Qamar alzemân wa šems alzemân, wohl die älteste der 3 bekannten, wie Nr. 32, 42, 52 aus der Bibliothek Ahmed al Rabbâts (c. 1200/1786) stammende Handschrift der von Chauvin V p. 214 erwähnten Erzählung; Berl. 9097 stammt etwa aus der gleichen Zeit; vollständig wohl nur in der modernen Strassburger Handschrift FF bei Chauvin IV 211.

Auf 1^a ist unser Codex nur als erster Teil der Geschichte bezeichnet.

هذا الجزء الاول من سيرة قمر الزمان وهو من كتب الحاج احمد الرباط الحلبي

Sonst finden sich auf 1^a nur Sudeleien, Zahlen und Lesernotizen mit der stehenden Formel $\text{نظر فيه وتامل معانيه}$ aus den Jahren 1238, 1243, 1^b am Rand von 1250, 2^a zwei christliche, deren zweite vom Jahr 1848 (al mesthjtje).

Beginn 1^b

بسم الله الرحمن الرحيم * ذكر والله اعلم واحكم واعز واکرم واجل واعظم عما مضى
وتقدم وسلف من احاديث الامم انه كان في قديم الزمان وسالف العصر والاولان
بمدينة يقال لها غزونه ملك من ملوك الفرس وكان اسمه بهرام وكان له بنت قد
اجمع الخلق في اقطار الارض ان ما على وجه الارض مثلها وكانت تضرب بها
الامثال وكان اسمها شمس الزمان وكان خطبتها ساير الملوك وبذلوا لها الموال
وكانت زاهدة في الرجال واي ملك اتا اليها يرجع خائب ويقول ابوها يا معشر
الملوك هذى ابنتي روعي ومنيتي من الدنيا بها اصول وبها اقتدى وبنورها اهتدي
وهي الملكة وهي زاهدة في الرجال لا تقدر تسمع برجل قال المولف وكان لها حسر

في قلوب الملوك وكان في مدينة نساور ملك من الملوك اسمه محمود وكان ملك كبير وكان كثير الجند والعساكر وكان له ولد كثير الحسن والجمال والبها والكمال والقدر والاعتدال وكان اسمه قمر الزمان الخ

Die Stadt Ġazūna erinnert deutlich an Ġazna, Nešāwer an Pešāwer; nur ist Maḥmūd in letzteres, Behrām in ersteres versetzt.

13—17 von al Rabbāt auf anderem Papier ergänzt (wohl mit kleinen Lücken vorn und hinten). 29^b Erzählung jäh abgebrochen:

وهي نائية على قفاها على وسادة من الاطلس قبل الي فيها وتم يقبل الي ان وصل الي صدرها والي عند

30^a hat nur Lesernotizen vom Jahr 1231, 1238, 1240, 1243.

30^b roh umgekehrt erste und letzte Sure.

23×16 cm, 30 Blatt, 15—17 Zeilen (13—17 hat 19 Zeilen) in Pappdeckel mit Leinwandrücken gebunden, grobes Nesḥt des 18. Jahrhunderts.

42. — M. a. VI. 42.

قصة جودر بن عمر الصياد

Qissat Ġaudar ibn ‘Omar alsajjād: Die Ġaudargeschichte nach der zweiten Form Chauvin V, p. 261—72. Auf dem ungezählten Blatt vorn steht der Titel von Aḥmed al Rabbāṭs und eines andern Hand gleichlautend:

هذا الكتاب فيه سيرة جودر ابن عمر الصياد بالتمام والكمال وهو من كتب الحاج احمد الرباط حلبى

sowie einige Lesernotizen, ganz oben am Rand wieder eine solche von Emtn Zeitūna, vgl. zu Nr. 32:

نظر فيه وتامل معانيه الفقير امين ابن عمر زيتونه في ٢٧ ذ [=ذي القعدة] في سنة ١٢٥٧

Auf der Rückseite Autographe von 2 Rabbinern:

حاحام يعقوب فادحي برقه مالحي

und

حاحام ميتر ديبانه برقه خريه قدر ديبانه

1a oben von Ahmed al Rabbāṭ's Hand

قصة جودر وسيرته بالتام وهي من كتب الحاج احمد الرباط الحلبي م

Darunter von der älteren Hand gross

هذه قصة جودر المصري ابن عمر الصياد المصري

worunter al Rabbāṭ wiederum kleiner geschrieben hat:

بالتام والكمال وهي من كتب الحاج احمد الرباط الحلبي على منه وكانت كتابتها

في شهر شوال ١٧ سنة ١٢٠٢

was sich nur auf die Ergänzung am Schluss 158–165 bezieht, wie es dort 165^b heisst:

واستقام عند الملك الظاهر ومحمود يزورهم وحظيت هيفا بجودر وشبعوا من بعضهم واستقاموا الي ان اتاهم هادم اللذات ومفرق الجماعات وهذا ما انتهى الينا من سيرة جودر ابن عمر الصياد وكان الفراغ منها على يد صاحبها وناسخها غفر الله له ولوالديه ولمن دعا له بالمنفرة الحاج احمد الرباط في شوال ١٧ يوم سنة ١٢٠٢ انتهى م

wo die Zahl ١٢٠٢ durch Rasur zu ١٠٠٢ entstellt ist, was etwa dem Alter des Grundbestandteiles des Codex entsprechen würde. Darunter eine Lesernotiz vom Jahr 1274/1857; einige undatierte Lesernotizen noch auf 166^a, auf 166^b und Innenseite des Schlussdeckels die gleichlautende

نظر فيه محمد السعيد ابن عبد الله الحرساني ١٢٦٩

Zwischen Blatt 24 und 25 ist ein Blatt in der arabischen Zählung ungezählt geblieben; 144^b ist leer, bildet aber keine Lücke.

Der Beginn der Geschichte lautet 1^b also:

بسم الله الرحمن الرحيم * اما بعد فاننا سمعنا وقرانا سيرا كثيرة مثل سيرة التبع وسيرة عنتر والدلهم والبطال وسيرت الحاكم بامر الله وسيرت الملك الظاهر وغير ذلك من السير المشهورة فلم نزي احسن ولا اجهج ولا اشرح من سيرت جودر ابن عمر الصياد نديم السلطان الملك الظاهر رحمة الله عليهم اجمعين * قال المؤلف يا سادة يا كرام انه لما تسلطن الملك الظاهر بالديار المصرية وجلس في قلعة الجبل

على كرسى يوسف الصديق وفقد حكمه في الرعية وشاعت اخباره بالعدل والاتصاف
فدعوا له النساء والرجال والاطفال ونادي لا ظلم ولا عدوان ثم انه كسي الايتام والارامل
وخلع على المشايخ ووهب وتصدق واطلق من الجبوس وابطل الظلم والمكوس ونادي
كل من ظلم يكون براسه وكان عنده امير يسمى بلان فولاه وجعله والي مصر فينما
بلان جالس يوما من بعض الايام واذا هو بخمس مشايخ وقف بين يديه الخ

22×15 cm, 16 und 17 Zeilen, 166 gezählte, 2 ungezählte Bl., einförmig
steifes Nesht des 18. Jahrhunderts, in Pappdeckel mit Lederrücken gebunden.

43. — M. a. VI. 43.

سيرة الحاكم بامر الله

Sirat al Hâkim biamrillâh: am Anfang und Ende defektes, titellooses
Bruchstück des Romans von al Hâkim: vgl. Berl. 9153, Gotha 2599, Wien 782,
Paris 3906 f., Brit. Mus. 710—17.

1a und 1b Lesernotizen, eine vom Jahr 1130/1718.

30b am Rand Lesernotiz vom Jahr 1094/1683.

Beginn 2a:

فاوما عليه عبد الرحمن فانشق الحايط ودخلوا الاتين والتحم الحيط مثل رمشة العين

10, 14, 15 von anderer Hand ergänzt.

Schluss 62b

وبينما عبد العزيز يحدث الحاكم وهم في الخطاب واذا بالاشخاص اقبلوا وعليهم حملوا
فتقدم عبد العزيز وقسم وهمهم ودمدم وتكلم بكلام لا يفهم فارتخت ايديهم واداروا
وجوههم للحا . . .

15×11 cm, 62 Bl., 16 Zeilen, Nesht des 17. Jahrhunderts, in gelbem
Pappdeckel mit rotem Lederrücken.

Jedes Blatt a trägt rechts am Rande √

44. — M. a. VI. 44.

حكاية نور الدين ومريم الزنارية

Hikâjat Nûraldîn wa Marjam al zonnârîja, wie richtig auf dem gelben Pappdeckel ausserhalb steht (woher WETZSTEIN sein *سمرية نور الدين* genommen, ist unklar.) Auf dem verpappten ungezählten Blatt vorn steht mit Tinte verwischt und durchstrichen fälschlich *الجزء الرابع من سيرة الطير الناطق*. Auf diesem ungezählten Blatt ^b steht der Anfang der Erzählung von anderer Hand in osmanischem Nesht, nachgetragen:

حكى والله اعلم بغيه واحكم عن ما مضى وتقدم وسلف من احاديث الامم انه كان في قديم الزمان وسالف العصر والاولان رجل تاجر من اكبر التجار والاخيار صاحب صرفات واموال ما تاكلها الثيران وعبيد وغلمان وممالك وخدام وكان قد رزقه الله تعالى ولد ذكر في اخر عمره

Unsre mehrere Jahrhunderte alte, unten wurmzerfressene Handschrift beginnt nach der Nachtragseite mit 1a.

Schluss 47b

فشكرتها مريم على مقالها وشرعوا في عمل العرس حتي انطبلت له مصر ودخل بها واقاموا في انتهاز اللذات حتي اتاهم الموت * وصلى الله على سيدنا محمد سيد السادات تم

Blatt 48 ist leer. Unser Codex stellt (auch mit den vielen Versen) eine andere Rezension, als die der Drucke von 1001 Nacht dar, müsste also zu einer kritischen Untersuchung dieser Erzählung sicher beigezogen werden, vergl. Chauvin V, p. 52—4, wo unsere Handschrift nachzutragen.

14 × 10 cm, 48 + 1 (ungezähltes) Blatt, 20 Zeilen; Nesht des 17. Jahrhunderts, in gelben Pappdeckel mit Leinwandrücken gebunden.

45. — M. a. VI. 45.

كتاب المراس في قصة موسى للثعلبي

Kitāb al 'Arāis fī qissat Mūsā lil Ta'labī: Bruchstück der Prophetengeschichten al Ta'labis, Brockelmann I 350, und zwar die zweite Hälfte der Mosesgeschichte entsprechend der Ausgabe von Kairo 1306, S. 125 l. Z. bis 158, 8, in 8 Bāb. Auf dem Titel 1^a steht الثعلبي

1^b beginnt nach der Basmala

باب في ذكر قصة ذهاب موسى الى الجبل لِمَقَاتِ رَبِّهِ وَصَفَتُهُ اِيَّاهُ اللهُ تَعَالَى الْاَلْوَاَحِ
وَإِتْرَالِ التَّوْرَةِ عَلَيْهِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِذَلِكَ

Der Text enthält viele kleine Abweichungen vom Kairoer Druck.

Schluss 52^a

واعلموا ان الله سميع عليهم (lies عليهم) * تمت قصة موسى بالتمام والكمال *
والحمد لله وحده وصلي الله علي من لا نبي بعده علي يد افقر العباد الفقير الحقير
موسي ابن محمد بن يحيى بن عطيف غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين والحمد
لله رب العالمين * وكان الفراغ من نسخ هذه القصة نهار السبت في اواخر
شهر جمادي الاول من شهور سنة ٩٨٩ تسع وثمانين وتسعمائة *

Auf 52^b findet sich eine astronomische Tafel in rot und schwarz:

جدول يعلم منه احوال الكواكب السبعة المتحركة في البروج الاثني عشر

17 × 11 cm (beschriebene Fläche nur 13 × 5^{1/2}), 52 Blatt, 21 Zeilen, glattes Papier, deutlich steifes, enges Nesht vom Jahr 989/1581, in Halbleder mit Klappe.

46. — M. a. VI. 46.

مجموع قصص

Megmū' qisāṣ: Sammlung von Erzählungen. 1^a enthält unleserliche, verwischte Schreibseilen und die belanglose Besitzernotiz oben links:

هذا كتاب قصص الانبيا ملكه الفقير عبد الله البغدادي بستة قروش

1.

قصة ابراهيم مع النمرود

Qisṣat Ibrāhīm ma' al Nemrūd. Beginn 1b :

بسم الله الرحمن الرحيم * ذكر اهل التفسير رضي الله عنهم اجمعين قالوا جميعا رحيم
الله تعالى ان الارض ملكها شرقها وغربها وسهلها وعورها اربعة من الملوك ملكان
مؤمنان وملكان كافران الخ

Schluss 28b :

فضربه الوزير فطار مخه من دماغه فخرجت البموضة كالسهم ومات عدو الله النمرود
وعجل بروحه الخبيثة الى النار وبس القرار * تمت وبالحير عمت

2.

قصة النبي ايوب

Qisṣat al nebi Ejǵūb, vgl. Leipzig 110; Beginn 28b :

قال وهب ابن منبه وكعب الاحبار رضي الله عنهما لم يكن بعد يوسف عليه السلام
نبي الا ايوب ابن اموص ابن عويل ابن العيص ابن اسحاق ابن ابراهيم عليهم
السلام * قال وكان ايوب رجلا عاقلا حكيما وكان كثير المال والماشية والابل والبقر
والخيل والبغال والحمير

30a und b sind ursprünglich 1½ leere Seiten mit späteren Schreibseilen
ausgefüllt. Schluss 44a :

ثم مات ايوب عليه السلام وتوفت زوجته رحمه عليها رحمة الله بده ودفنت الي جانبه
رضي الله تعالى عنه وعنهما اجمعين تمت وبالحير عمت

3.

قصة وفاة النبي

Qisṣat wafāt al nebi: anders Berl. 9614, Brockelmann I 431; India

Office 1044, XII; eher gleich Brill, Catalogue périodique 278 قصة ماذا بن جبل

(Lithographie von Kairo o. J.) **ووفاة النبي**

